

kamu görevlileri hakkında soruşturma

kapsamında etkin ceza soruşturması yürütülmesi yükümlülüğü bakımından ihlal sonucu doğurduğu kanaatine ulaşılmıştır.

HUMAN
RIGHTS
WATCH

Türkiye’de Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddetle Mücadele

Korumadaki Zaafların Ölümcül Sonuçları

**Türkiye’de Kadına Yönelik ve
Aile İçi Şiddetle Mücadele**
Korumadaki Zaafların Ölümcül Sonuçları

Telif © 2022 Human Rights Watch

Tüm hakları saklıdır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde basıldı.

ISBN: 978-1-62313-985-8

Kapak tasarımı: Rafael Jimenez

İnsan Hakları İzleme dünya çapında insanların haklarını savunur. İhlalleri titizlikle araştırır, gerçekleri geniş çapta yaygınlaştırır ve yetkililer üzerinde, haklara saygı duymaları ve adaleti sağlamaları için baskı kurar. İnsan Hakları İzleme Örgütü, insan onurunu korumak ve herkes için insan hakları mücadelesini ilerletmeyi amaçlayan hareketin bir parçası olarak çalışan bağımsız, uluslararası bir kuruluştur.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, 40'tan fazla ülkede personeli ve ofisleri bulunan uluslararası bir kuruluştur. Ofislerinin bulunduğu başkentler Amsterdam, Beyrut, Berlin, Brüksel, Chicago, Cenevre, Goma, Johannesburg, Londra, Los Angeles, Moskova, Nairobi, New York, Paris, San Francisco, Sidney, Tokyo, Toronto, Tunus, Washington DC ve Zürih'tir.

Daha fazla bilgi için: <http://www.hrw.org>

Türkiye’de Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddetle Mücadele Korumadaki Zaafların Ölümcül Sonuçları

Özet	1
Metodoloji.....	8
I. Arkaplan ve Hukuki Çerçeve	10
İstanbul Sözleşmesi’nden Çekilme	12
Türkiye’nin kadına karşı şiddetle mücadeleyle ilişkin son eylem planı.....	17
Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararları Nelerdir?.....	20
II. Aile İçi Şiddet ile Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması: Vakalar.....	24
Önleyici ve koruyucu tedbir kararları verilmesine rağmen öldürülen mağdurlar	25
Yemen Akoda	25
Remziye Yoldaş	27
Ayşe Tuba Arslan	29
Güllü Yılmaz	32
Pelda Karaduman	34
Müzeyyen Boylu	37
Önleyici tedbir kararlarının öldürmeye teşebbüs de dahil olmak üzere defaten ihlal edilmesi..	39
Nurcan Kaplan.....	39
Merzuka Altunsöğüt.....	40
“Saniye”	43
Elektronik kelepçenin başarılı kullanımı.....	44
V.A.....	44
Münevver Kızıl	46
“Seda”	47
Yıldız Sabiha Karaboğa	47
“Esra”	49
Adli yardımın önemi ve adalete erişime ilişkin bilgi	50
“Başak”	50
Failin önleyici tedbir kararına itirazı	52

S.A.....	52
F.Ç.....	53
Mülteciyken korunmanın zorlukları.....	54
N.K.....	54
III. Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararlarının Uygulamasının Değerlendirilmesi	57
Aile Mahkemesi Hakimlerinin ve Savcılarının Değerlendirmeleri:	59
Polis Görevlilerinin Değerlendirmeleri	63
Etkinliğin Ölçülmesi için Gerekli Verilerin ve Araçların Noksanlığı	66
Aile içi şiddet alanında çalışan avukatların ve kadın hakları gruplarının değerlendirilmesi	67
Önleyici ve Koruyucu Tedbir Kararlarının Uygulanması ile İlgili Anayasa Mahkemesi Kararları ..	70
IV. Sonuç.....	74
Tavsiyeler.....	79
Türkiye Hükümetine:	79
Avrupa Konseyi'ne öneriler:	84
BM organlarına öneriler:.....	84
Türkiye'nin Uluslararası Müttefiklerine Öneriler:	84
EK: 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'dan seçilmiş bazı maddeler	86

Özet

Eşref Akoda, Haziran 2021 tarihinde 38 yaşındaki eşi Yemen'i Aksaray'daki evinin önünde silahla vurarak öldürdü. Bu ölümcül saldırıdan önce mahkemeler, Eşref'i boşanma davası açtığı için taciz ettiği Yemen'den uzak tutmak amacıyla dört ayrı önleyici tedbir kararı vermişlerdi. Ailenin avukatı, Eşref Akoda'nın Yemen'e en az iki kez yaklaşarak ve onu tehdit ederek, üçüncü ve dördüncü önleyici tedbir kararlarını ihlal ettiğini, ancak mahkemenin, "delil yetersizliği" gerekçesiyle, yetkisi dahilinde bulunan kısa süreli zorlama hapsi gibi yaptırımlardan hiçbirini bu olaylarda uygulamadığını söyledi. Yemen'in avukatı tarafından savcılığa suç duyurusunda bulunulmuş olmasına rağmen, savcılık da Eşref Akoda hakkında işlem yapmayı reddetti.

Eski eşi Yalçın Özalpay'ın bıçaklı ve satırlı saldırısına uğrayan Ayşe Tuba Arslan, aldığı yaralar sonucunda, 11 Ekim 2019 tarihinde öldü. Arslan, 2018 ile 2019 yılları arasında Özalpay hakkında polise ve savcılığa 23 kez şikayette bulunmuş ve ona karşı 4 ayrı önleyici tedbir kararı almıştı. Yalçın Özalpay bu kararları defalarca ihlal etmiş, ancak bu ihlaller herhangi bir sonuç doğurmamıştı. Sık sık yinelediği saldırıları ve tehditkar davranışları nedeniyle Özalpay'ın maruz kaldığı en sert yaptırım, hükmün açıklanmasının geri bırakılması (mahkeme tarafından sanık hakkında verilen hükmün 5 yıl denetim süresi içinde başka bir suça karışmaması halinde uygulanmaması ve hükmün sonuç doğurmaması) ve para cezası olmuştu. Özalpay'ı önleyici tedbir kararlarını ihlal etmesi nedeniyle hapis yatmaktan alıkoyan şey, Arslan'ın tedbirlerin ihlaline ilişkin kanıt gösterememiş olmasıydı.

S.G eski eşi Merzuka Altunsöğüt'e saldırarak onu bıçaklamak, kızını yaralamak ve olay tarihinde 15 yaşında olan oğluna saldırmaktan, 6 Eylül 2019 tarihinde gözaltına alındı. Daha önce, 2013 yılında da eski karısına bıçakla saldırmış ve bu suçtan hüküm giymiş olan S. G.'nin bu son saldırısı, şartlı tahliye hükümlerinin ihlali niteliğini taşıyordu. Ancak, buna rağmen, S.G. çıkartıldığı mahkeme tarafından aynı gün serbest bırakıldı. Kızının konuyu sosyal medyada gündeme taşıyarak mahkemenin bu kararını eleştirmesinin ardından, yetkililer S.G.'nin tutuklanması yönünde adım attılar. Kasten öldürmeye teşebbüs suçundan hüküm giyen S.G.'nin aldığı hapis cezası bu metin yazıldığı sırada infaz ediliyordu. Ancak S.G'nin şartlı tahliye ile haptisten erken çıkması ihtimali belirlediğinden

hem Altunsöğüt'ün hem de onun avukatının öngörülerini, S.G'nin yeniden bir tehdit oluşturabileceği yönünde.

Bu vakalar, Türkiye devletinin aile içi şiddete karşı etkili koruma sağlamakta, aile içi şiddete maruz kalanlara yardım etmekte veya kadınlara yönelik saldırıların faillerini, bu faillerin tekrar eden şiddet geçmişine sahip oldukları durumlarda dahi cezalandırmakta başarısız olduğunu gösteren, en açık örnekler arasında yer alıyor.

Hükümet tarafından 2008 ve 2014 yıllarında yapılan araştırmalara göre, Türkiye'de her on kadından yaklaşık dördü hayatlarının bir döneminde eşleri veya partnerleri tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz bırakıldıklarını söylüyor. Kadın hakları örgütleri ve bağımsız medya kuruluşları Türkiye'de her yıl işlenen yüzlerce kadın cinayetini düzenli olarak kayda geçiriyorlar. Türkiye İçişleri Bakanlığı'nın 2020 ile 2021 yılları arasında faaliyet gösteren kadına yönelik şiddetin sebeplerini inceleyen bir meclis komisyonuna sunduğu raporda son beş yılda işlenen kadın cinayetlerine ilişkin verdiği sayılar dalgalı bir seyir gösteriyor; en düşük sayı 2020 yılındaki 268 iken, 2021 yılı için bu sayı yeniden 307'ye yükseliyor.

Bu raporda, Türkiyeli yetkililerin kadınları şiddetten yeterince koruma, şiddetin tekrarını önleme ve faillerden hesap sorma konusundaki başarısızlığı incelenmektedir. İnsan Hakları İzleme Örgütü, bundan 11 yıl önce de, 2011 yılında, Türkiye'de o dönemde mevcut olan aile içi şiddet sorununa geniş ve kapsamlı bir bakış açısı getiren bir rapor yayınlamıştı.

Halihazırdaki rapor, 2012 tarihli 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında mahkemeler ve kolluk kuvvetleri tarafından verilen önleyici ve koruyucu tedbir kararlarının kullanımını ele almaktadır. 6284 sayılı kanunla, İstanbul Sözleşmesi olarak da bilinen Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin birçok unsuru Türkiye'nin iç hukukuna dahil edilmiştir. Türkiye 2021 yılında İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmiş olsa da, 6284 sayılı kanun halen yürürlükte.

6284 sayılı kanun uyarınca, aile içi şiddet mağdurları kolluk güçlerine veya adliyelerde, savcılıklara başvurarak, faillerin mağdurlara yaklaşmasının ve onlarla temas kurmasının yasaklanması da dahil olmak üzere aile içi şiddet faillerinin her türlü tacizi ve şiddeti

durdurmasını amaçlayan bir dizi önleyici tedbir kararının alınmasını talep edebilirler. Mağdurlar ayrıca, derhal bir sığınma evine yerleştirilme, ulaşılabilir bir sığınma evi olmadığına kısa süreli barınma ihtiyacının karşılanması, talep üzerine kolluk koruması çağırabilme ve gerektiğinde kimliklerinin ve nerede olduklarının gizlenmesi gibi çeşitli fiziksel koruma türlerinin kendilerine sağlanması amacıyla, koruyucu tedbir kararı alınması için de başvuruda bulunma hakkına sahiptirler.

Mahkemeler tedbir kararlarını altı ayı geçmeyecek belli süreler için verirler. Mağdurlar söz konusu tedbir kararlarının uzatılması için başvuruda bulunabilirler. Failler hakkında, önleyici tedbir kararlarını ihlal etmeleri durumunda, kısa süreli zorlama hapsi kararı verilebileceği gibi elektronik kelepçe takmaya da zorlanabilirler.

Kadınları şiddete karşı korumayı amaçlayan tedbirlerin uygulanmasından sorumlu yetkililerin, bu görevlerini kadınların barınma olanaklarına, sağlık hizmetlerine, istihdama ve çocuklar için eğitime erişimden sorumlu sosyal hizmet birimleriyle eşgüdüm içinde yürütmeleri büyük önem taşımaktadır. Tüm bu boyutların incelenmesi bu raporun kapsamı dışında kalmaktadır.

Bu raporda, kadınların mevcut veya eski eşleri ve partnerleri tarafından uygulanan şiddete ilişkin olarak kolluk güçlerine ve savcılıklara şikayette buldukları biri 2017 yılında, on yedisi 2019-2022 yılları arasında yaşanmış 18 aile içi şiddet vakası incelenmektedir. Rapor, kolluk güçlerinin ve mahkemelerin önleyici ve koruyucu tedbir kararları verdiklerini, ancak bunlara uyulmasının sağlanamadığını, bunun da kadınların korunmasında, alınan tedbir kararlarını anlamsız kılmaya varan, tehlikeli zaaflara yol açtığını göstermektedir. Mahkemeler, tedbir kararlarını genellikle çok kısa süreler için verirken, yetkililer de etkili risk değerlendirmeleri yapmak veya tedbir kararlarının etkinliğini izlemek konusunda yetersiz kalmakta, bu da aile içi şiddet mağdurlarının karşı karşıya kaldıkları şiddet riskinin sürmesine ve bazen ölümlerle sonuçlanmasına yol açmaktadır. Bazı failler önleyici tedbir kararlarını herhangi bir yaptırıma maruz kalmaksızın ihlal etmektedir. Cezai kovuşturmayla uğrayan ve hüküm giyen failere verilen cezalar ise genellikle çok kısa sürelidir, çok geç verilir ve etkili bir caydırıcılık sağlamaktan uzaktır. Altı ayrı örneğine bu raporda yer verilen en ağır vakalarda, karşı karşıya buldukları riskin yetkililerce bilinmesine ve failere daha önce önleyici tedbir kararları verilmiş olmasına rağmen kadınlar öldürülmüştür.

İçişleri Bakanlığı'nın kadına yönelik şiddet ile ilgili bir meclis komisyonuna sunduğu kendi verileri, 2016 ve 2021 yılları arasında öldürülen kadın vakalarının yaklaşık yüzde 8,5'inde, kadınların, cinayetin işlendiği sırada uygulanmakta olan koruyucu veya önleyici tedbir kararlarına rağmen öldürülmüş olduklarını gösteriyor. 2021 yılında öldürülen 307 kadından 38'i koruma altındaydı. Bu sayı vakalara ilişkin verilerinin tutulduğu önceki beş yıllık dönemin en yükseğidir.

Kadınları öldüren erkeklere verilen cezalar yıllar içinde artmış olsa da, yetkililerin bu cinayetleri önleme konusundaki başarısızlığına daha fazla odaklanmak gerekmektedir. Aile içi şiddeti önleme ve mağdurları koruma konusunda gerekli özeni göstermeyen kamu görevlilerini soruşturmak ve onlardan kanun önünde hesap sormak için açık yöntem ve usuller tesis edilmelidir.

Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi'nin 2021 Aralık'ında verdiği bir ihlal kararı, bir ilk niteliği taşıyor. Mahkeme, T.A'nın 2017/32972 numaralı başvurusuna ilişkin verdiği kararda, devletin usul ve esas bakımından bir kadının yaşam hakkının ihlali anlamına gelebilecek kusurlarını sıralamış ve kamu görevlilerinin, savcılarının ve hakimlerin, eski eşi tarafından öldürülmesinden önce yetkili makamlara defalarca şikayette bulunmuş bir kadının korunması için gerekli adımları atmakta başarısız olduklarına hükmetmiştir.

Bu raporda belgelenen bazı vakalar, aile içi şiddet mağdurlarının daha fazla şiddete uğramaktan önleyici tedbirlerle korunabileceğini, ancak bunun için söz konusu tedbirlerin etkin bir şekilde uygulanmasının şart olduğunu göstermektedir.

Türkiye'deki aile içi şiddet sorununun boyutları ve mağdurların karşı karşıya kaldığı risklerin sürmesine yol açan koruma zaafı, verilerin toplanmasındaki yetersizlikler sebebiyle, ne kamu yetkilileri, ne de kamuoyu tarafından tam olarak kavranabilmiş değildir. Son beş yılda verilmiş olan koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının sayılarında bazı tutarsızlıklar olsa da, eldeki veriler verilen tedbir kararlarının sayısının artmakta olduğunu gösteriyor. Adalet Bakanlığı'nın 2021-22 yıllarında faaliyet yürüten bir meclis komisyonuna mahkemeler tarafından haklarında koruyucu ve önleyici tedbir kararı verilmiş kişilerin sayısına ilişkin sunduğu veriler şu şekildedir:

Yıl	Hakkında önleyici tedbir kararı verilmiş kişi sayısı	Hakkında koruyucu tedbir kararı verilmiş kişi sayısı
2016	139.218	1.801
2017	151.715	2,552
2018	181.072	4.648
2019	195.242	5.725
2020	244.985	7.293
2021	272.870	10.401

Hükümet tarafından paylaşılan veriler, tedbir kararlarının uygulanması ile ilgili bilgi vermiyor.

Bu raporda incelenen vakalar da dahil olmak üzere Türkiye'deki aile içi şiddet vakalarında kadınlar, onların kızları veya avukatları, yetkililerin harekete geçmesini sağlamak için, genellikle sosyal medya, zaman zaman da yazılı basın veya televizyon üzerinden seslerini duyurmayı tercih ediyorlar. Bu yöntem bazen başarılı olsa da, bu tür taktiklere başvurma ihtiyacı, yetkililerin koruma sağlama veya mağdurların karşı karşıya olduğu risklere yanıt verme konusundaki ihmal ve kusurlarını açığa çıkartan bir itham niteliği taşıyor.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 2011 yılındaki raporunun yayınlanmasından bu raporun yayınlanmasına kadar aradan geçen yıllarda, Türkiye, Avrupa Konseyi üyesi devletlerde toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadelede konusunda altın standart olan Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni (İstanbul Sözleşmesi'ni) hem onayladı hem de bu sözleşmeden çekildi. Türkiye, 11 Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açılan sözleşmeyi onaylayan ilk ülke oldu. 20 Mart 2021'de, sözleşmenin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine yönelik kapsayıcı yaklaşımını Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanının ifadesiyle, "Türkiye'nin toplumsal ve ailevi değerleriyle bağdaşmayan ve eşcinselliği normalleştirmeye çalışan bir kesim tarafından manipüle edildiğinin" kanıtı olarak görüp bunu reddederek sözleşmeden çekilen ilk ülke de Türkiye oldu. Kadın hakları ve LGBT hakları alanında çalışan birçok avukat ve aktivist, sözleşmeden çekilmenin bu alanlarda önemli bir gerilemeye sebep

olduğunu, bunun toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması yönünde bir siyasi iradenin bulunmadığını gösterdiğini, böyle bir irade olmamasının Türkiye'de aile içi şiddetle mücadele etmenin ve bunun temelinde yatan nedenlere ilişkin çalışmalar yürütmenin önünde devasa engeller oluşturduğunu söylüyor.

Bu raporda, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'ne yeniden katılması tavsiye edilmekle birlikte, Türkiye'de halen yürürlükte bulunan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da söz konusu Sözleşmenin temel hükümlerine büyük ölçüde yer verilmiş olduğu da kaydedilmektedir. Dahası Türkiye'yi kadına karşı şiddetle mücadele etmekle yükümlü kılan uluslararası insan hakları hukukunun başka bağlayıcı sözleşmeleri de bulunmaktadır. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (CEDAW) ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) bunların en önemlilerindedir. Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) devletin aile içi şiddeti engellemek ve kadına karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için gerekli önlemleri almadığı tespitini içeren Opuz kararı ve ona benzer dört karar da dahil olmak üzere AİHM kararlarına uymakla yükümlüdür.

İçişleri Bakanlığı 2020 yılının Ocak ayında 6284 sayılı yasa kapsamına giren vakalarla ilgilenen kolluk birimlerini yeniden yapılandırmış, Adalet Bakanlığı da bu tür davalara bakacak özel mahkemeler kurmuştur. Hakimlerin ve kolluk görevlilerinin bu yeni yapı içinde çalışmanın güçlüklerine ilişkin görüşlerini almak, bu nedenle özellikle önemlidir. Bu değerlendirmelere raporun üçüncü bölümünde yer verilmiştir. Aile içi şiddet vakalarıyla ilgilenen kolluk birimlerine daha fazla kaynak aktarılması ve çalışmalarının desteklenmesi amacıyla hakim ve savcılarının kapasitelerinin artırılması gereklidir.

2012 yılından bu yana koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının uygulanmasında iller düzeyinde eşgüdüm rolü üstlenerek, aile içi şiddet mağdurlarının sosyal hizmetlere erişimini sağlayan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri'nin (ŞÖNİM) veya bakanlık temsilcilerinin, İnsan Hakları İzleme Örgütü ile görüşmesine, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından maalesef izin verilmemiştir. Bu nedenle bakanlığın veya söz konusu merkezlerin görüşlerinin rapora yansıtılması mümkün olmamıştır.

Yetkili makamlar, şiddet mağdurlarının korunmasındaki zaafı gidermek için çalışmalı, bu amaçla faillere, kısa süreli zorlama hapsi başta olmak üzere gerekli yaptırımları uygulamalıdır. Yetkili makamlar bunu yaparken, önleyici tedbir kararlarının

caydırıcılıklarının, aile içi şiddet faileri hakkında zamanında açılan cezai kovuşturmalarla pekiştirilmesini de sağlamalıdır. Önleyici tedbirler ile cezai kovuşturmalarının birbirinden bağımsız, iki ayrı yolda ilerlemeleri farklı usul ve birimler tarafından sağlansa da, mağdurlar açısından etkili bir sonuç doğurabilmeleri için, birbirleriyle iyi senkronize edilmeleri şarttır. Bu raporda incelenen bazı önemli vakalarda bu gerçekleşmemiştir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın kadına yönelik şiddetle mücadeleyle ilişkin 1 Temmuz 2021 tarihli eylem planı, aile içi şiddetle mücadeleyle yönelik mevcut yapının etkisi veya Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin dokuz yıllık çalışmaları hakkında çok az yeni veri veya bulgu içermektedir. Planda koruma konusunda gözlemlenen zaaflardan ve karşılaşılan güçlüklerden ise hiç bahis yoktur. Türkiye'nin kadına yönelik şiddetle mücadele çabalarını ve Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Opuz ve ilgili davalardaki kararlarını uygulama yükümlülüğünü izleyen uluslararası kuruluşların özgül bulguları da, eylem planında yer bulamamıştır.

2021 yılında, kadına yönelik şiddetin nedenlerini incelemek amacıyla toplanan meclis komisyonun 2022 Mart'ında yayınlanan raporu da, benzer şekilde, Türkiye'nin aile içi şiddetle mücadele etmeyi amaçlayan kapsamlı çerçevesinin uygulanmasına ilişkin çok az bulgu ve çözümleme içermektedir. Ancak söz konusu rapor kurumlar arası eşgüdümün geliştirilmesi, farkındalığın, kapasitenin, kaynakların, izleme ile eğitim faaliyetlerinin artırılması, veri toplama faaliyetlerinin standardize edilmesi gibi çok sayıda tavsiyede bulunarak, koruma konusundaki zaafları kabul etmiştir.

Türkiye hükümeti, aile içi şiddet mağdurlarını koruma yükümlülüğünü yerine getirmek için, koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının daha iyi uygulanmasını; Adalet, İçişleri ve Aile ve Sosyal Hizmetler bakanlıklarının işbirliğiyle verilerin daha iyi toplanmasını ve yayınlanmasını; aile içi şiddeti önlemeyi ve bunlara müdahale etmeyi amaçlayan tedbir kararlarının etkisinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ve bu tür değerlendirmelerin kamuoyuna rapor edilmesine daha fazla odaklanılmasını; ve kadın hakları ve kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda uzmanlaşmış sivil toplum kuruluşlarıyla daha sıkı bir işbirliği yapılmasını sağlamalıdır.

Metodoloji

Bu rapor İnsan Hakları İzleme Örgütü araştırmacılarının 2021 yılı boyunca, Ankara, Diyarbakır ve İstanbul'da yaptıkları yüz yüze görüşmeler ile, Aksaray, Antalya, Gaziantep, Eskişehir, İzmir, Kırıkkale, Adana, Batman ve Nevşehir'deki kişi veya sivil toplum kuruluşlarıyla yaptıkları telefon görüşmelerine dayanmaktadır.

Araştırmacılar, kadınların şikayet dilekçelerinden, mahkeme kararlarından, duruşma zabıtlarından ve bazı aile içi şiddet mağdurları, mağdur avukatları veya aileleri ve kadın hakları ve kadına karşı şiddetle mücadele alanında çalışan sivil toplum örgütü temsilcileri ile yaptıkları ayrıntılı görüşmelerden yararlanarak, vaka öykülerinin ayrıntılı bir analizini gerçekleştirdi.

İnsan Hakları İzleme Örgütü şiddet mağduru on kadın, kocası tarafından öldürülen bir kadının annesi, vakalarına raporda yer verilen kadınların vekaletini üstlenen 15 avukat ile görüşerek yetkililerin mağduru korumak için adımlar attığı 18 aile içi şiddet vakasının dava dosyalarını inceledi.

Araştırmacılar, altısı İstanbul'daki aile mahkemelerinde görev yapan yedi hakim ve bir emekli hakim, iki savcı ve İstanbul'daki dokuz farklı bölgedeki aile içi şiddet ve kadına karşı şiddet vakalarıyla ilgili kolluk birimlerinde çalışan polis memurlarıyla görüştü. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'ne, İstanbul şiddet Önleme ve İzleme Merkezi'ni ziyaret etmek için yaptığı izin başvurusu reddedildi. Merkezi ziyaret etmek için, başta Bakanlık makamı olmak üzere, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına yapılan diğer başvurular ise yanıtız bırakıldı.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, eşleri tarafından öldürülen altı kadının vakasıyla ilgili olarak İçişleri, Adalet, Aile ve Sosyal Hizmetler bakanlarına 20 Nisan 2022'de birer mektup yazdı. Kadınların ölümlerinin ardından, onların tekrar eden şiddet ve taciz şikayetlerine cevaben kamu görevlilerinin etkili koruyucu önlemleri ölümlerinden önce uygulamada gerekli özeni göstermemesi ihtimaline ilişkin ilgili makamların soruşturmalar yürütüp yürütmedikleri konusunda güncel bilgi talep etti. 12 Mayıs'ta İnsan Hakları İzleme Örgütü, İçişleri

Bakanlığı Emniyet Genel M¼d¼rl¼đ¼ tarafından sağlanan bilgileri içeren bir yanıt aldı. Sağlanan bilgiler, bu raporun ikinci b¼l¼m¼ndeki vaka geçmişlerine dahil edilmiştir. Adalet Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, bu raporun yayınlandığı tarihte İnsan Hakları İzleme Örg¼t¼'n¼n mektuplarına yanıt vermemişti.

Araştırmacılar, aile içi şiddet vakalarında uzmanlaşmış altı avukat ve bir gazeteciye ilaveten, 12 sivil toplum örg¼t¼nden (STK) ve baroların kadın hakları merkezlerinden avukatlar ve aktivistler ile de görüştü. Raporda yer verilen vakalardan bazıları, İnsan Hakları İzleme Örg¼t¼'ne avukatlar tarafından iletildi, diğerleri ise İnsan Hakları İzleme Örg¼t¼ tarafından basında çıkan haberler veya sosyal medya platformları aracılığıyla tespit edildi.

Kadın araştırmacılar tüm kişilerle şahsen ve WhatsApp aramaları vasıtasıyla, Türkçe olarak görüştü. Görüř¼len kişilerden hiçbiri bilgi vermesi karşılığında tazmin edilmedi. Mahremiyetlerinin korunması ve güvenlik gerekçeleriyle adının açıklanmasını istemeyen d¼rt kadın için takma ad, iki kadın için ise adlarının baş harfleri kullanıldı. Kullanılan takma adlar söz konusu kadınların geçmişlerini ve etnik kökenlerini yansıtmamaktadır ve rastgele seçilmişlerdir.

Bu rapor aile içi şiddet mağduru kadınlara ve kız çocuklarına odaklanmaktadır. Erkekler ve erkek çocuklar da aile içi şiddet mağduru olabilirler, ancak bu şiddet tür¼n¼n mağdurları arasında, kadınlar ve kız çocukları, hem Türkiye'de hem de tüm d¼nyada, ezici ve orantısız bir çoğunluğa sahiptir.

I. Arkaplan ve Hukuki Çerçeve

Türkiye hükümetinin Temmuz 2021 tarihli aile içi şiddet eylem planında alıntılanan 2008 ve 2014 yıllarına ait en güncel sayılara göre, Türkiye'de yaklaşık on kadından dördü hayatlarının herhangi bir döneminde eşleri veya partnerleri tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldıklarını söylüyor.¹ Kadın hakları grupları ve bağımsız medya, Türkiye'de her yıl düzenli olarak yüzlerce kadın cinayetini kayda geçiriyorlar.² Türkiye İçişleri Bakanlığı'nın kadın cinayetlerine ilişkin son beş yılda paylaştığı sayılar dalgalı bir seyir izlemektedir. En düşük kadın cinayeti sayısı, 268'le 2020 yılına, en yüksek kadın cinayeti sayısı ise 307 ile 2021 yılına ait.³ İçişleri Bakanlığı, bu sayıların Türkiye'de halen yürürlükte bulunan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamına giren, dolayısıyla esas olarak aile içi şiddetle bağlantılı olan kadın cinayeti vakalarına ait olduğunu değerlendirmektedir.

Son altı yılda emniyet ve jandarma teşkilatları tarafından kayda geçirilen aile içi şiddet vakaları söz konusu olduğunda ise, yayınlanan sayıların istikrarlı bir artış kaydettiği görülmektedir. 2016 yılında kayda geçmiş 162 bin 100 vaka varken, bu sayı 2021 yılında 268 bin 817'ye yükselmiştir.⁴

¹ Verilen sayılar, hükümetin 1 Temmuz 2021 tarihinde yayınlanan "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı"nda, 2008 ve 2014 yıllarında, 15-59 yaşları arasındaki kız çocukları ve kadınlarla yapılan resmi anket çalışmalarında alıntılanmıştır; bkz. <https://www.aile.gov.tr/media/82082/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-planı-2021-2025.pdf>, s. 25. 2014 yılında yapılan çalışma için bkz. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Departmanı, "Türkiye'de Kadına Karşı Şiddet Araştırması," https://fs.hacettepe.edu.tr/hips/dosyalar/Ara%C5%9F%C4%B1malar- raporlar/Ailei%C3%A7i%C5%9EiddetAra%C5%9F%C4%B1malar%C4%B1/2014_AiSA_Anarapor.pdf, 2015 (16 Mart 2022 tarihinde erişilmiştir). Hacettepe Üniversitesi'nin 2008 ve 2014 yıllarında yayınlanmış araştırmalarından yararlanılmış olması, 2014 yılında vaka sayılarını güncellemek amacıyla yapılan çalışmanın ardından, hükümet tarafından başka bir rapor hazırlanmadığı ya da yayınlanmadığı izlenimini doğurmaktadır.

² Bağımsız haber sitesi Bianet kadın cinayetlerini takip etmektedir, sayılar şu şekildedir: 2016: 261; 2017: 290; 2018: 255; 2019: 328; 2020: 284; 2021: 339; bkz. Bianet haber sitesi: <https://bianet.org/kadin/bianet/133354-bianet-siddet-taciz-tecavuz-cetelesi-tutuyor>, 13 Mart 2022 tarihinde erişilmiştir. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu da veri toplayarak bunları paylaşmaktadır; Bkz. <http://kadincinayetleriniDurduracagiz.net/kategori/veriler>.

³ İçişleri Bakanlığı'nın bir meclis komisyonuna sunduğu sayılar şu şekildedir: 2016: 303; 2017: 353; 2018: 279; 2019: 336; 2020: 268; 2021: 307. Söz konusu sayılar TBMM Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu'nun 6 Mart 2022 tarihinde yayınladığı nihai raporunda alıntılanmıştır; bkz. <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yilo1/ss315.pdf>, (13 Mart 2022 tarihinde erişilmiştir), s.219.

⁴ Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı Asayiş Daire Başkanlığı verileri, kadına yönelik şiddeti araştıran meclis araştırma komisyonuna (TBMM Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonuna) sunulmuştur. 6 Mart 2022, : bkz. <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yilo1/ss315.pdf> Tablo 44, s.426. (13 Mart 2022'de erişildi)

Çok sayıda kadının katıldığı gösteri yürüyüşleri ve kadın hakları alanında faaliyet gösteren birçok kadın grubunun yürüttüğü kampanyalar, kamuoyunun bu soruna ilişkin farkındalığını artırdı.⁵ Bu, kuşkusuz hükümeti de kadına yönelik şiddetle mücadele konusundaki kararlılığını göstermek için adım atmaya teşvik etti. Aile içi şiddet faillerine yönelik cezaların artırılmasını ve ısrarlı takip suçunun Türk Ceza Kanunu'na girmesini amaçlayan çeşitli düzenlemeler içeren yeni bir kanun teklifi, 2022 Nisan'ında meclise sunuldu. Teklif, ısrarlı takibin altı aydan iki yıla kadar hapisle cezalandırılmasını öngörüyor. Teklife göre ısrarlı takip suçunun kendisine karşı uzaklaştırma kararı verilen fail tarafından işlenmesi nitelikli haller arasında olup, suçun nitelikli halinin varlığı halinde ceza oranı 1 yıl ve 3 yıl arasında oluyor. Yasa ayrıca, kasten öldürme suçunun kadınlara karşı işlenmesi halinde başka herhangi bir şart aranmaksızın ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılmasını düzenliyor. Kasten yaralama suçunu, kadınlara karşı işlendiği takdirde, failerin tutuklu yargılanmasına olanak tanıyan katalog suçlar arasına alıyor; kasten yaralama, işkence, eziyet, tehdit suçlarının kadınlara karşı işlenmesi halinde öngörülen cezaların alt sınırını nispeten artırıyor ve mahkemelerin failerin cezalarında takdiri iyi hal indirimi yapmaları durumunda, bunun nedenlerini kararlarında ayrıntılı gerekçeleriyle göstermelerini şart koşuyor.⁶

Benzer şekilde 2022 Nisan ayında, İçişleri Bakanlığı da aile içi şiddet ile mücadele etmeyi amaçlayan bir dizi önlem içeren yeni bir genelge yayınladı. Bu önlemlerin arasında, tekrarlanan aile içi şiddet vakalarının mağdurlarına yönelik tehditleri ve yüksek risk altındaki kadınların izlenmesi için yerel risk yönetimi ekiplerinin kurulması; aile içi şiddetten hüküm giymiş failer cezaevinden çıktıklarında polise anında bildirimde bulunulması için bir sistem oluşturulması; failere takılan elektronik kelepçelerin kullanımının artırılması; polisler daha fazla eğitim verilmesi ve kaynakların artırılması gibi düzenlemeler yer alıyor.⁷

⁵ Bu raporun tamamlandığı 2022 yılının Nisan ayı ortalarında, ilgili eylem gruplarından biri olan Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, kadın hakları aktivizmi kisvesi altında aile yapısını bozmak amacıyla çalışmalar yürüttükleri yönünde şikayetler bulunduğu ve faaliyetlerinin hukuka ve ahlaka aykırı olduğu iddiasıyla, dernek hakkında kapatma davası açıldığını duyurdu. Derneğin sitesinde yayınlanan açıklama için bkz. "Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Derneği Hukuksuz Davalarla Kapatılmaz," 13 Nisan 2022, <https://kadincinayetleriniidurduracagiz.net/gorseller/3016/kadincinayetlerini-durduracagiz-platformu-derneği-hukuksuz-davalarla-kapatilamaz>, (18 Mayıs 2022'de erişildi)

⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 12 Mayıs 2022 tarihinde kabul edilen kanun, bu raporun yayınlandığı tarih itibarıyla henüz Resmi Gazete'de yayımlanmamış ve yürürlüğe girmemiştir. İlgili düzenlemeler, 12 Mayıs 2022'de Meclis Genel Kurulunda 7406 Numaralı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun adıyla kabul edildi: <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k7406.html>

⁷ Bkz. "81 İl Valiliğine Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 2022 Faaliyet Planı Genelgesi Gönderildi" (icisleri.gov.tr), 1 Nisan 2022: bkz. <https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-kadina-yonelik-siddetle-mucadele-2022-faaliyet-plani-genelgesi-gonderildi> (18 Mayıs 2022).

İstanbul Sözleşmesi'nden Çekilme

Hükümetin aile içi şiddet sorununu çözmek konusundaki kararlılığını göstermek için attığı bu son adımlara tezat teşkil edecek şekilde, Türkiye'nin 2021'de İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesi, hem yurtiçinde hem de uluslararası alanda kadın hakları konusunda faaliyet gösteren grupların alarma geçmesine neden oldu. Türkiye'nin sözleşmeden çekilmesi, Türkiye'deki yetkililerin, aile içi şiddet ile mücadele ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusundaki kararlılıklarında bir eksiklik belirtisi olarak görüldü.⁸ Mecliste grubu bulunan muhalefet partileri sözleşmeden çekilme kararını tutarlı ve güçlü bir şekilde kınadı, kararın iptal edilmesi için yargıya başvurdu ve Türkiye'nin şiddet ile mücadele konusundaki karnesini yüksek sesle eleştirdi.⁹ Çekilme kararının iptali için açılan dava 2021 Kasım'ında Danıştay tarafından davacı kişi ve kurumların öncelikle Cumhurbaşkanı'nin idari işlemi olan çekilme kararının yürütmesinin durdurulması talebi reddedildi ancak mahkemenin sözleşmeden çekilmenin hukuka aykırı bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine ilişkin nihai kararı, yazının yazıldığı sırada henüz sonuçlanmamıştı.¹⁰

Türkiye hükümetinin sözleşmeye ilişkin açıklamalarının odağında, sözleşmede kapsayıcı bir koruma yaklaşımının benimsenmesinin doğurduğu kaygılar yer alıyor. Sözleşmede,

⁸ Bkz örn: "Avrupa Konseyi liderleri Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çıkma bildirimine tepki gösterdi," Avrupa Konseyi, 21 Mart 2021, <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-leaders-react-to-turkey-s-announced-withdrawal-from-the-istanbul-convention-1> (18 Mayıs 2022'de erişildi); "Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çıkma bildirimine kadın haklarını tehlikeye atıyor" İnsan Hakları Komiseri, 22 Mart 2021, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/turkey-s-announced-withdrawal-from-the-istanbul-convention-endangers-women-s-rights> (18 Mayıs 2022'de erişildi); "İnsan hakları uzmanları: Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çıkması kadın haklarına bir darbe," Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 23 Mart 2021, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2021/03/turkey-withdrawal-istanbul-convention-pushback-against-womens-rights-say?LangID=E&NewsID=26936> (18 Mayıs 2022'de erişildi); "BM kadın hakları komitesi Türkiye'yi İstanbul Sözleşmesi'nden çıkma kararı yürürlüğe girerken kararı tekrar değerlendirmeye davet ediyor" Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 1 Temmuz 2021, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2021/07/un-womens-rights-committee-urges-turkey-reconsider-withdrawal-istanbul?LangID=E&NewsID=27242> (18 Mayıs 2022'de erişildi); "Başkan Yardımcısı/ Yüksek Temsilci Josep Borrell'in Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çıkmasına ilişkin açıklaması," Avrupa Komisyonu Komşuluk ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü, 20 Mart 2021, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/news/turkey-statement-high-representativevice-president-josep-borrell-turkeys-withdrawal-istanbul-2021-03-20_en (18 Mayıs 2022'de erişildi).

⁹ Bkz. örn: "CHP İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılması nedeniyle hükümete sert tepki gösterdi," Hürriyet Daily News, 23 Mart 2021, <https://www.hurriyetdailynews.com/chp-lambasts-govt-over-withdrawal-from-istanbul-convention-163378> (18 Mayıs 2022'de erişildi); "İYİ Party Genel Başkanı Akşener İstanbul Sözleşmesi'nden Çıkılmasına İtiraz Etti" Bianet, 31 Mart 2021, <https://m.bianet.org/english/women/241625-iyi-party-chair-aksener-appeals-against-withdrawal-from-istanbul-convention> (18 Mayıs 2022'de erişildi); "HDP, İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılmasına karşı dava açtı," Bianet, 1 Nisan 2021.

¹⁰ Bkz. "Danıştay, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesine yapılan itirazları reddetti," Bianet, 18 Kasım 2021, <https://m.bianet.org/english/women/253540-council-of-state-rejects-all-appeals-against-turkey-s-withdrawal-from-istanbul-convention> (18 Mayıs 2022'de erişildi); "Danıştay, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararını açıklayacak," Hürriyet Daily News, 30 Nisan 2022, <https://www.hurriyetdailynews.com/council-of-state-to-reveal-decision-on-istanbul-convention-withdrawal-173404> (18 Mayıs 2022'de erişildi).

sözleşme hükümlerinin mağdurlara cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği dahil olmak üzere “herhangi bir sebeple ayırım yapılmaksızın” uygulanması öngörülüyor. Sözleşmenin lezbiyen, gey, biseksüel ve trans (LGBT) bireyleri de koruma yükümlülüğü getirmesi, hükümet açıklamalarında sözleşmeye taraf bir devlet olmaktan çekilmenin gerekçesi olarak sunuluyor. Bu konudaki en net açıklama, çekilme kararını, sözleşmenin “Türkiye’nin toplumsal ve ailevi değerleriyle bağdaşmayan eşcinselliği normalleştirmeye çalışan bir kesim tarafından manipüle edildiğini” söyleyerek savunan Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı tarafından yapıldı.¹¹

Türkiye hükümetinin bu hamlesi, İstanbul Sözleşmesi hakkında üretilmiş ve hem Türkiye’de hem de dünyadaki diğer sağcı hükümetler tarafından siyasi amaçlarla kullanılan bilindik bir dizi yanlış algıya yanıt niteliği taşıdığı gibi, bunları destekleyerek, bu algıların yaygınlaşmalarını teşvik de ediyor. Nitekim Polonya parlamentosu da 2021 yılında sözleşmeden çekilmeyi amaçlayan bir yasa çıkartmak için harekete geçmiş,¹² Macaristan ise, 2020 yılında sözleşmeyi onaylamayı reddetmişti.¹³ LGBT ve kadın hakları konusunda geri adım atılmasını sağlamak için ‘geleneksel değerler’ söylemini bir manivela olarak kullanan toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin ve hükümetlerin hedefi haline gelen sözleşme, bu hükümet ve hareketler tarafından dış kökenli bir dayatma olarak reddediliyor. İstanbul Sözleşmesi’ne karşı çıkanların iddiaları, sözleşmenin eşcinsel evliliklerini özendirdiği, cinsellik eğitimini dayattığı, erkekleri dışladığı, cinsiyetler arasındaki farklılıkları ortadan kaldırdığı, aile yapısını tehdit ettiği, üçüncü bir cinsiyet kategorisi getirdiği ve göç politikalarına müdahale ettiği gibi bir dizi yanlış bilgiye dayanıyor. Avrupa Konseyi buna, bu söylenceleri yıkan bir bilgi notu yayınlayarak karşılık verdi.¹⁴ Sözleşmeyi reddeden hükümetler, uluslararası insan hakları hukukunu görmezden gelerek de kadına karşı şiddetle mücadele edilebileceğini iddia etmeye çalışıyorlar.

¹¹ Bkz. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, “Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesine ilişkin açıklama” 22 Mart 2022, <https://www.iletisim.gov.tr/English/Haberler/detay/statement-regarding-turkeys-withdrawal-from-the-istanbul-convention> (18 Mayıs 2022’de erişildi)

¹² Bkz. Sandrine Amiel, “İstanbul Sözleşmesi: Polonya, aile içi şiddet sözleşmesinden çekilmeye bir adım daha yaklaştı,” *euronews*, 1 Nisan 2022, <https://www.euronews.com/2021/04/01/istanbul-convention-poland-moves-a-step-closer-to-quitting-domestic-violence-treaty> (18 Mayıs 2022’de erişildi).

¹³ Bkz. “Macaristan parlamentosu aile içi şiddet sözleşmesini engelledi,” *The Guardian*, 5 Mayıs 2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/may/05/hungary-parliament-blocks-domestic-violence-treaty> (18 Mayıs 2022’de erişildi)

¹⁴ Bkz. Avrupa Konseyi, “Avrupa Konseyi Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin: Sorular ve Cevaplar,” <https://rm.coe.int/istanbul-convention-questions-and-answers/16808f0b80> (accessed 13 Mart 2022).

Türkiye sözleşmeden çekilmiş olsa da, birçok hükmünü sözleşmeden alan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Türkiye'de hala yürürlüktedir.¹⁵ Söz konusu kanunda yer alan hükümlerin en önemlileri arasında koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının verilmesini öngörenler bulunuyor. 6284 sayılı Kanun'la ayrıca, aile içi şiddetle mücadele alanında faaliyet gösteren farklı devlet kurumları ve sosyal hizmetler birimleri arasında bir eşgüdüm sistemi oluşturuluyor ve bu amaçla illerde Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri kuruluyor. Kanun, tedbir kararlarından yararlanan kişilere geçici maddi destek ve nafaka sağlanmasına olanak tanıyan hükümler de içeriyor.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün görüştüğü polis, savcı ve hakimlerin tamamı, 6284 sayılı Kanun'un aile içi şiddet ithamlarına güçlü bir şekilde yanıt vermek için ihtiyaç duydukları tüm yasal düzenlemeleri içerdiğini, kanunun failerin hedef alınmasına ve mağdurların korunmasına olanak tanıdığını vurguladı ve işlerini tümüyle bu kanunun hükümlerine dayanarak yürütebildiklerini söyledi. Devlet memurlarının ve yargı mensuplarının kendi mesleki deneyimlerinden hareketle görüş bildirmeye maalesef teşvik edilmediği bir siyasi ortamda, İnsan Hakları İzleme Örgütü, polis, savcı ve hakimlerin, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmenin, kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin daha geniş çabalar üzerindeki olası etkilerine dair görüşlerini almaya çalışmadı.¹⁶

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı, sözleşmeden çekilmenin aile içi şiddetle mücadele açısından önemli bir geri adıma işaret ettiği fikrini reddederek, kadına yönelik şiddetin nedenlerini inceleyen bir meclis komisyonuna şu yorumu yaptı: “Türkiye İstanbul Sözleşmesi'nden çekildi diye kadına yönelik verilen şiddetle mücadelenin ya da kadın hakları kazanımlarının çöpe gittiğini söylemek büyük bir haksızlık olur. İstanbul Sözleşmesi'nden çekildik ama kadın hakları ve şiddetle mücadelede değişen ne var? Değişen hiçbir şey yok.”¹⁷

Öte yandan kadın hakları alanında çalışan avukatlar ise, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, sözleşmeden çekilmenin bu alanlarda önemli bir gerilemeye sebep olduğunu, bunun

¹⁵ Bkz. “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6284.pdf> ILO'nun gayriresmi tercümesi için : <http://ilo.org/dyn/natlex/docs/SERIAL/91822/106656/F-1918776246/Non-official%20translation%20-%20Law%20to%20protect%20ofamil.pdf> (18 Mayıs 2022'da erişildi).

¹⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Anadolu ve İstanbul Çağlayan Adliyelerinde, 11-12 Ağustos 2021 tarihlerinde, altı hakimle yaptığı görüşmeler.

¹⁷ Bkz. TBMM Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Belirlenmesi Araştırma Komisyonu Toplandı, *Meclis Haber*, 26 Mayıs 2021, https://meclishaber.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=151380

toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması yönünde bir siyasi iradenin bulunmadığını gösterdiğini, böyle bir irade olmamasının Türkiye'de aile içi şiddetle mücadele etmenin ve bunun temelinde yatan nedenlere ilişkin çalışmalar yürütmenin önünde devasa engeller oluşturduğunu söylediler. İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi'nden bir avukat bu konudaki görüşünü, İstanbul Sözleşmesi olmazsa, 6284 sayılı Kanun "temelsiz kalmış bir binaya benzer" şeklinde ifade etti.¹⁸

Türkiye sözleşmeden çekilerek, görevi devletlerin sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini izlemek olan Kadınlara Karşı Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Uzman Eylem Grubu'nun (GREVIO) incelemelerine tabi olmaktan da muaf kalmış oldu. Kadın hakları alanında çalışan çok sayıda avukat ve aile içi şiddet vakalarına odaklanan bir kadın hakları örgütünün kurucusu, Cumhurbaşkanlığı'nın sözleşmeden çekilme kararının arkasında, GREVIO'nun incelemelerinden kaçınma saikinin de bulunabileceğine ilişkin görüş bildirdiler.¹⁹ GREVIO 2018 yılında Türkiye Devleti'nin sözleşmeye uyumunu değerlendiren ve özgül tavsiyeler içeren, referans hattı niteliğinde, önemli bir rapor yayınlamış ve tedbir kararlarının uygulanması konusunda, devletin kadınları koruma yükümlülüğüne ve kadınların korunamadığı vakalarda ihmali ya da kusuru olan devlet görevlilerinden hesap sorulmasının önemine odaklanarak, yetkilileri aşağıdaki konularda gerekli özeni göstermeye davet etmişti:

- 36.b. (1) mağdurların yeniden mağdur edilme risklerinin hesaba katılması ve bu riskin sistematik olarak değerlendirilmesi suretiyle daha fazla şiddete ve zarara uğramaktan korunması, bu amaçla etkili tedbirlerin alınması; (2) şiddet eylemlerinin soruşturulması ve cezalandırması;
- c. görevlerini ihmal eden, şiddet uygulayan, şiddete müsamaha gösteren veya hafife alan veya mağdurları suçlayan devlet görevlilerinden hesap sorulması;²⁰

¹⁸ İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi avukatlarıyla yapılan görüşme, 4 Haziran 2021.

¹⁹ Haziran 2021'de İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi ve Diyarbakır'da KAMER ile yapılan görüşmeler.

²⁰ GREVIO, Türkiye Temel Değerlendirme Raporu 15 Ekim 2018, <https://rm.coe.int/eng-grevio-report-turquie/16808e5283> (18 Mayıs 2022), para. 36b, sf. 23.

Kadın cinayeti vakalarının bir analizini de yapan GREVIO, gelecekte bu tür cinayetlerin önlenmesi için, Türkiye hükümetinin “faille birlikte, taraflarla temas kurmuş farklı kurumlardan da hesap sorması” gerektiği yönünde bir tavsiyede bulunmuştu.²¹ GREVIO bu tavsiyelerde bulunurken, özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (AİHM), bir anne ve kızının, kızın eski kocası tarafından şiddet gördüğü, bu şiddetin tırmanarak tekrarlandığı ve annenin ölümüyle sonuçlandığı bir olayda, anne ve kızın yetkili makamlar tarafından korunmamış olmasıyla ilgili Opuz/Türkiye kararında yaptığı tespitleri esas almıştı. AİHM, kadınların, defalarca şikayette bulunmuş olmalarına rağmen yetkili makamlar tarafından korunmadığını ve failden hesap sorulmadığını tespit etmiş ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) yaşam hakkını düzenleyen 2. maddesinin, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleyi yasaklayan 3. maddesinin ve ayırmacılığı yasaklayan 14. maddesinin ihlal edildiğine karar vermişti.²² AİHM, o zamandan bu yana Türkiye’ye karşı açılmış buna benzer en az dört aile içi şiddet davasında daha benzer tespitlerde bulunmuş, Bakanlar Komitesi de kararların uygulanmasını izlemek amacıyla bu davaları birleştirmişti.²³

Avrupa Konseyi’nin üyesi tüm devletler, AİHS uyarınca, AİHM’in verdiği kararlarda öngörülen bireysel ve genel önlemleri uygulamakla yükümlüdür. Devletlerin AİHM kararlarını uygulama yükümlülüğünü, Avrupa Konseyi’nin Bakanlar Komitesi denetler. Bakanlar Komitesi kararların uygulanıp uygulanmadığını periyodik olarak gözden geçirir ve devletleri ihlal kararına yol açan eksiklikleri gidermek için gerekli önlemleri almaya ve söz konusu ihlallerin tekrarını önleyecek somut reformlar yapmaya veya başka adımlar atmaya davet eden kararlar ve tavsiyeler yayınlar.

İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmiş olmasına rağmen, Türkiye’yi aile içi şiddetle kararlılıkla mücadele etmek ve bu amaçla gerekli önlemleri almakla yükümlü kılan başka bağlayıcı uluslararası sözleşmeler de vardır ki bunların en önemlileri Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ile Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşmedir.

²¹ Age.

²² Bkz. AİHM, <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-92945>.

²³ Örneğin bkz. Değiştirilmiş Eylem Planı (19/12/2016) - Türkiye aleyhine açılan Opuz grubu davalarına ilişkin Türkiye’nin bildirimini (Başvuru No. 33401/02), DH-DD(2017)16 09/01/2017

Devletlerin CEDAW'a uyumunu ve CEDAW hükümlerinin uygulanmasını izlemekle görevli CEDAW komitesi, önleyici ve koruyucu tedbir kararlarına ilişkin mevcut mevzuatın uygulanmaması nedeniyle, Türkiye makamlarına güçlü eleştiriler yöneltmişti. Komite, 2016 yılında, Türkiye'nin CEDAW kapsamındaki yedinci periyodik raporuna ilişkin sonuç gözlemlerinde, haklarında koruma kararı verilmiş kadınların yetkili makamlar tarafından korunamamasına odaklanarak şunları kaydetmişti: "...koruyucu tedbir kararları nadiren uygulanıyor ve yeterli ölçüde izlenmiyor; bu da, genellikle, ilgili kadınlara karşı toplumsal cinsiyet temelli şiddetin uzayarak sürmesiyle veya bu kadınların öldürülmesiyle sonuçlanıyor."²⁴ Komite, devamla, Türkiye hükümetine "koruma kararlarının sıkı bir şekilde izlenmesini, bu kararların ihlal edilmesi durumunda yaptırım uygulanmasını, yapılan şikayetleri kayıt altına almak ve koruyucu tedbir kararlarını vermek veya uygulamak konusunda ihmali ya da kusuru görülen emniyet görevlilerinden ve yargı personelinden hesap sorulmasını" tavsiye etmişti.²⁵

Bu raporun ikinci bölümünde yer alan vakaların tamamının gösterdiği üzere, Türkiye hükümetinin bu son tavsiyeye uymak için hala kat etmesi gereken çok uzun bir yol var. Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi'nin 2021 Aralık ayında verdiği karar çığır açıcı nitelikte. Aşağıda, üçüncü bölümde ayrıntılı bir şekilde tartışılan kararda, devletin usul ve esas bakımından bir kadının yaşam hakkının ihlali anlamına gelebilecek kusurları sıralanıyor ve öldürülmesinden önce yetkili makamlara defalarca şikayette bulunan bir kadının korunması için kamu görevlilerinin, savcılarının ve hakimlerin gerekli adımları atmadıkları tespit ediliyor.²⁶

Türkiye'nin kadına karşı şiddetle mücadeleyle ilişkin son eylem planı

Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesinin kesinleştiği 1 Temmuz 2021 günü, Cumhurbaşkanı Erdoğan, kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yeni beş yıllık eylem planını açıkladı.²⁷ Bir sığınma evi bulunan ve

²⁴ CEDAW, Türkiye'nin yedinci periyodik raporuna ilişkin sonuç gözlemleri, 25 Temmuz 2016, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/233/44/PDF/N1623344.pdf?OpenElement> (18 Mayıs 2022'de erişildi), para. 32/b.

²⁵ Age. paragraf 33/c.

²⁶ Bkz. "Türkiye'nin üst mahkemesi, öldürülen kadını korumak için önlem almadığı için devleti kusurlu buldu.," Duvar online, 2 Aralık 2021, <https://www.duvarenglish.com/turkeys-top-court-finds-state-at-fault-for-not-taking-measures-to-protect-murdered-woman-news-59723> (18 Mayıs 2022'de erişildi).

²⁷ Bkz. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 1 Temmuz 2021 tarihli "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı: 2021-25," <https://www.aile.gov.tr/media/82082/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-planı-2021-2025.pdf> (18 Mayıs 2022'de erişildi).

önde gelen kadın hakları grubu olan Mor Çatı'nın belirttiği gibi, 216 sayfalık eylem planının en dikkat çekici yönü, planda İstanbul Sözleşmesi'nden, 2018'deki GREVIO Türkiye referans hattı raporundan veya CEDAW Komitesi'nin 2016 tarihli Türkiye'ye özel tavsiyelerinden hiç bahis geçmemesidir.²⁸ Plan, Türkiye'nin Opuz ve ilgili diğer davalarda alınan AİHM kararlarını uygulama yükümlülüğünden de hiç bahsetmiyor. Uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülükler ve CEDAW Komitesi gibi devletlerarası kuruluşların yönergelerine hasbelkader atıfta bulunulduğunda ise, bunlardan genel olarak bahsediliyor ve Türkiye'deki duruma ilişkin son bir kaç yılda yapılmış bir dizi analiz ve tavsiye görmezden geliniyor. Bu, Türkiye'de yaygın ve yerleşik bir sorun olan kadına karşı şiddetle mücadeleyi amaçlayan bir eylem planı için hayal kırıklığı yaratan bir yaklaşım. Mor Çatı, “toplumsal cinsiyet eşitliği” ifadesinin planda hiç kullanılmamasının hükümetin kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına karşı aldığı ideolojik tavrın bir göstergesi olduğunu da not ediyor.²⁹

Kadına yönelik şiddetle mücadeleye yönelik 2021-2025 eylem planının bu minvaldeki planların dördüncüsü olmasına rağmen, önceki beş yıllık planların sonuçlarıyla ilgili herhangi bir tartışmaya yer vermediği gibi, planın esas aldığı veri ve kanıt tabanları da hem yetersiz hem de eski. Plan, bakanlığın, şiddet kategorileri ile vaka sıklığını ve şiddet vakalarının demografik dağılımını analiz etmek amacıyla en son 2008 ve 2014 yıllarında yaptırdığı “Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” raporlarında yer verilen bulgulara dayanıyor.³⁰ Planın dayandığı diğer istatistik veriler arasında, İçişleri Bakanlığı'nın tuttuğu kadın cinayetlerine ilişkin sayılar ile aile içi şiddetle ilgili şikayetler sonucu açılmış dava sayılarını barındıran adli istatistikler bulunuyor ki bu sayılar yeterince ayrıştırılmamış olduklarından, aydınlatıcı olmaktan uzaklar. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri ise, illerde aile içi şiddetle mücadeleyi koordine etmekle görevli olmalarına karşın, plana herhangi bir veri ile katkı sağlamadıkları görülmüştür.

²⁸ Bkz. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, <https://morcati.org.tr/basin-aciklamalari/iv-kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planina-2021-2025-dair-mor-cati-bilgi-notu/> 3 Eylül 2021.

²⁹ Age. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın toplumsal cinsiyet eşitliği kavramını “kadın ile erkeği eşit konuma getiremezsiniz, o fitrata terstir” gibi ifadelerle reddettiği daha önce kayıtlara geçmişti: Bkz. <https://www.cnnturk.com/haber/turkiye/erdogan-kadin-ve-erkegin-esit-olmasi-fitrata-ters>, 24 Kasım 2014 (18 Mayıs 2022'de erişildi).

³⁰ Bkz. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü: , Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Raporu, 2015, Ankara, https://fs.hacettepe.edu.tr/hips/dosyalar/Ara%C5%9F%C4%B1rmalar- raporlar/Ailei%C3%A7i%C5%9EiddetAra%C5%9F%C4%B1rmalar%C4%B1/2014_AiSA_Anarapor.pdf (18 Mayıs 2022'de erişildi)

Eylem planının hedeflerinden ikisi bu raporun konusu ile doğrudan ilgili: “koruyucu ve önleyici tedbirleri geliştirmek için kapasite artırma” ve “veri ve istatistik toplama.” Planda, koruyucu ve önleyici tedbir kararlarına ilişkin “şiddetin önlenmesi amacıyla, vakaların risk faktörlerinin önceden tespiti ve vakaya zamanında etkin müdahale edilmesi” gibi stratejiler belirlenmekte ve aşağıdakileri de içeren bir dizi önlem önerilmektedir: Risk değerlendirmelerini iyileştirmek amacıyla aile sosyal destek personelinin ziyaretlerde bulunması; şiddet vakalarının ilgili yetkililere bildirilmesi konusunda, sosyal hizmetler ve belediyelerin kadın birimlerinin ve okullar ile sağlık kurumlarının katılımlarının sağlanması; mağdurların sosyo-ekonomik olarak güçlendirilmesine yönelik adımlar atılması; kolluk uygulamalarının etkinliğinin artırılması; iletişimin iyileştirilmesi; mağdurlara yönelik sağlık hizmetlerinde kapasite artırımına gidilmesi; ve hizmetlerin sürekliliğinin Covid pandemisi gibi acil durumlarda da sağlanması.

Bu öneriler, önceki eylem planlarındakilere kıyasla daha ayrıntılı bir şekilde belirtiliyorlar. Bununla birlikte, söz konusu önerilerin bir anlam ifade edebilmesi için, hükümetin bunların uygulanmasını ve etkililiğini izleyerek ölçmesi, istatistiki veriler ile bulguları tam olarak erişilebilir hale getirerek kamuoyuna şeffaf bir şekilde raporlaması gerekir.

Veri ve istatistiklerin toplanmasıyla ilgili hedef çok gereklidir, ancak bu hedefe ulaşmak ancak hükümetin sistematik ve tamamen ayrıştırılmış bir biçimde veri toplamaya izin vermesi koşuluyla mümkün olabilir. Yetkililerin kendi önlemlerinin ve mahkeme kararlarının şiddet mağdurlarının korunmasında ve şiddetin tekrarının önlenmesinde ne ölçüde başarılı veya başarısız olduğunun kayda geçebilmesi için, verilerin şeffaf bir şekilde kamuoyu paylaşılması gerekir.

Planda ayrıca “ısrarlı takip” ve “zorla evlendirme” fiillerine Türk Ceza Kanunu’nda ayrı suçlar olarak yer verilmesi yönünde öneriler de yer alıyor ki bu aile içi şiddete karşı ek koruma sağlayabilecek bir adım olacaktır. “ısrarlı takip” suçunu Türk Ceza Kanuna ilk defa sokan ve bu suçun altı aydan iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılmasını öngören yeni bir yasa¹² Mayıs 2022 tarihinde mecliste kabul edildi. Yakın zamana değin, ısrarlı takip vakalarının kovuşturulmasında kullanılan “kişinin huzurunu ve sükûnunu bozma” suçu (Türk Ceza Kanunu, madde 123), ısrarlı takip vakalarında görülen ve farklı araç ve

yöntemlerle sürekli ve ısrarlı taciz ve yıldırma içeren davranış kalıbına uymadığı için, kadın hakları alanında çalışan avukatlar tarafından eleştiriliyordu.³¹

Kadına yönelik şiddetin nedenlerini incelemek üzere 2021 yılında kurulan bir meclis komisyonu, 2022 Mart'ında uzun bir rapor yayınladı. Hükümetin eylem planı gibi, bu rapor da Türkiye'nin aile içi şiddetle mücadeleye yönelik kapsamlı mevzuat çerçevesinin uygulanması konusunda çok az bulguya ve analize yer veriyor, ancak sorunun sürmekte olduğunu kanıtlarcasına, koruma alanındaki mevcut zaafı kabul eden, 86 sayfalık bir tavsiyeler bölümü içeriyor. Söz konusu tavsiyeler, kadına karşı şiddetle mücadele etmek için, kurumlar arasındaki koordinasyonun iyileştirilmesine, aile içi şiddetle mücadele tedbirlerinin izlenmesinin iyileştirilmesine, kolluğun, hakimlerin ve diğer tüm yetkili makamların kapasitelerinin, kaynaklarının ve eğitimlerinin artırılmasına, risk altındaki kadınlara ulaşmak için yeni mekanizmalar oluşturulmasına ve veri toplamanın standart hale getirilmesine odaklanıyor.³² Mahkemeler ve kolluk güçleri tarafından verilen koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının sayılarında yıldan yıla gözlemlenen artışlar meclis komisyonunun raporu boyunca sık sık vurgulanıyor; ancak bu sayısal artışın kadınların günümüzde fiilen daha iyi korunmakta olduğu anlamına gelip gelmediği incelenmiyor.

Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararları Nelerdir?

Koruyucu ve önleyici tedbir kararları, Türkiye'de halen yürürlükte olan 6284 sayılı Kanunu'nda yer alıyor.

Söz konusu kanunun 3. ve 4. maddeleri uyarınca, mağdurun güvenliğini sağlamak için tasarlanmış ve faile odaklanmayan bir dizi önlem içerebilen koruyucu tedbir kararlarını verme yetkisine, kolluk güçleri, kaymakamlıklar (idari mulki amir) ve mahkemeler sahip (6284 sayılı Kanun'un 3. ve 4. maddeleri). Kadınlar genellikle önce polise başvururlar, polis de mağdura ve varsa çocuklarına bir sığınma evinde barınma imkanı veya çağrı üzerine koruma sağlar. Polis tarafından haklarında koruyucu tedbir kararı verilen mağdurlara, geçici maddi destek de sağlanabilir. Mahkemeler esas olarak polis tarafından kendilerine bildirilen mağdur şikayetlerini değerlendirir, polis tarafından alınan tedbir

³¹ Bkz. 7406 sayılı Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 12 Mayıs 2022:

<https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k7406.html>

³² Bkz. TBMM Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu'nun Nihai Raporu, March 6, 2022:

<https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yilo1/ss315.pdf>, (13 Mart 2022 tarihinde erişildi), tavsiyeler ss. 598-684.

kararlarını onaylar veya reddeder. Mahkemeler mağdurun işyerinin ve yerleşim yerinin değiştirilmesi ve hayati tehlikenin bulunduğu durumlarda, failin mağduru bularak onunla temas kurmasına engel olmak amacıyla, mağdurun kimliğinin ve nerede bulunduğuunun resmi belgelerde gizlenmesi gibi ek koruyucu tedbir kararları alabilir. Mahkemeler, istisnai durumlarda, mağdura yeni bir kimlik de sağlayabilir.

Mahkemeler tarafından verilen ve daha yaygın bir şekilde kullanılan önleyici tedbir kararları (6284 Sayılı Kanun'un 5. Maddesi) ise faile yöneliktir ve bir haftadan altı aya kadar değişen sürelerde yürürlükte kalan değişik önlemler içerir. Bu önlemlerin arasında, asgari düzeyde, failin tüm taciz edici, şiddet içeren ve tehditkar davranışlarını durdurmasına yönelik bir karar alınması vardır. Ayrıca, failin mağdurdan mağdurun evinden, işyerinden, aile yakınlarından uzak durması ve onlarla iletişim kurmaya çalışmaması gibi kısıtlayıcı tedbir kararları da alınabilir. Mağdur için mutlak bir risk bulunduğuun değerlendirilmesi halinde, bu önlemleri derhal uygulamaya başlamak amacıyla, kolluk da önleyici tedbir kararı verebilir. Bu karar, daha sonra, incelenmek üzere kararın alındığı günü takip eden ilk işgünü içinde bir aile mahkemesine sunulur ve mahkeme tarafından yirmi dört saat içinde onaylanarak hukuka uygun mahkeme kararı haline gelir. Mahkemeler ayrıca failin, mağdurun yanında alkol veya uyuşturucu kullanmamasına, tıbbi tedaviye başvurmasına veya varsa ruhsatlı ateşli silahını teslim etmesine karar verebilirler. Mahkeme, failin çocuklarla kişisel ilişki kurmasını kısıtlayabilir veya tümüyle kaldırabilir ve mağdura tedbir nafakası verilmesine karar verebilir. Bu tür önleyici tedbir kararları failin sözlü taciz, tehditte bulunma, şiddet uygulama ve ısrarlı takiple suçlandığı durumlarda alınabilir.

Failler, bu tür önleyici tedbir kararlarını ihlal ederlerse, kısa süreli zorlama hapsi de dahil olmak üzere belli yaptırımlar ile karşılaşabilirler. Bazı vakalarda, faillere, mağdura yaklaşımları halinde yetkilileri uyararak elektronik kelepçe de takılabilir.

Fail olduğundan şüphelenilen kişiler hakkında, tedbir sürecinden ayrı ancak bu sürece koşut işleyen bir süreçte, ceza soruşturması veya kovuşturması da açılabilir. Ancak bu rapordaki analizimizin gösterdiği üzere, soruşturma süreçleri ve koruma süreçlerinde gecikmeler yaşanabiliyor ve soruşturma süreçleri mahkemeler tarafından verilen koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının gidişatı dikkate alınmadan işletilebiliyor.

2019'un sonlarında ve 2020 Ocak'ında, kolluk güçlerinin, savcılıkların ve yargı organlarının aile içi şiddetle mücadeleye yönelik uygulamalarını yeniden düzenleyen adımlar atıldı ve uygulanmaya başladı.

Adalet Bakanlığı, “önleyici ve koruyucu tedbir kararlarının uygulanması sırasında ortaya çıkan sorunların giderilmesi amacıyla” atılacak adımların ana hatlarını belirleyen Aralık 2019 tarihli bir genelge yayınladı. Bu adımlar arasında şunlar vardı:

- Aile içi şiddet ve kadına karşı şiddetle mücadelede uzmanlaşmış savcılarının görevlendirilmesi,
- Koruyucu tedbir kararlarının uygulanması ve kollukla ilişkiler konusunda ayrıntılı bir yönerge,
- Sosyal hizmetler birimlerine ve Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerine sevk konusunda ayrıntılı bir yönerge,
- Kolluğun risk değerlendirme formlarının ve sosyal hizmetlerin sosyal araştırma raporlarının koruyucu tedbir kararlarına ihtiyaç olup olmadığının değerlendirilmesinde nasıl kullanılacağına ilişkin ayrıntılı bir yönerge,
- Yüksek riskli durumlarda mağdurun kimliğinin ve nerede olduğunun gizlenmesine yönelik önlemler.³³

Bu genelgenin yayınlanmasının ardından, yargı ve savcılık makamlarının idari denetiminden sorumlu Hakimler ve Savcılar Kurulu da, aldığı bir kararla, her ildeki aile mahkemelerinden bazılarını münhasıran koruyucu ve önleyici tedbir kararlarıyla ilgilenmek üzere görevlendirdi.³⁴ 1 Ocak 2020 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, bu mahkemelere atanan hakimler artık diğer aile mahkemelerinde görülen boşanma ve velayet gibi davalara bakmıyorlar. Bu önleyici ve koruyucu tedbir kararlarının verilmesini hızlandırmayı amaçlayan, önemli bir adım.

³³ Adalet Bakanlığı'nın Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin 154/1 sayılı, 17 Aralık 2019 tarihli genelgesi: <https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/19102020111414154-1-NOLU-GENELGE.pdf>, (18 Mayıs 2022'de erişildi)

³⁴ Bkz. Hakimler ve Savcılar Kurulu'nun https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/27_12_2019%252520tarihli%252520ve%2525201584%252520Say%2525C4%2525B1%2525C4%2525B1%252520Karar%2525C4%2525B1.pdf. Kararda 20'den fazla aile mahkemesinin bulunduğu yerlerde bu mahkemelerden ikisinin, 20'den az aile mahkemesinin bulunduğu yerlerde birinin koruyucu ve önleyici tedbir kararlarıyla ilgilenmek üzere dönüştürüleceği, hiç aile mahkemesinin bulunmadığı yerlerde ise bir asliye hukuk mahkemesinin görevlendirileceği açıklanıyor.

Emniyet Genel Müdürlüğü de 2020 Ocak’ında, önleyici ve koruyucu tedbir kararlarının verilmesi de dahil olmak üzere, aile içi şiddet vakalarıyla ilgilenen polis birimlerini yeniden düzenlemek ve bu birimlerin sayısını artırmak amacıyla kendi önlemlerini uygulamaya koydu.³⁵ Bu birimlerde çalışmak üzere çok sayıda kadın polis memuru görevlendirildi. İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün ziyaret etmeyi tercih ettiği dokuz birimin dokuzuna da 2020 Ocak’ından itibaren kadın bir amir atanmıştı.

Hakimler esas olarak dava dosyalarıyla ilgilenirken, polis memurları mağdurlar ve faillerle ilgileniyorlar ve aile içi şiddetle mücadele çabasında, ön safları oluşturuyorlar. Aile içi şiddetle ilgilenen polis birimleri, mağdurlar ve faillerle görüşmek, mahkemelere ve savcılıklara sunulacak raporları hazırlamak ve 2021 yılının Ocak ayından bu yana 12 sayfalık risk değerlendirme formunu doldurmak, failere önleyici ve koruyucu tedbir kararlarını tebliğ etmek, tedbir kararlarının uygulanmasını izlemek ve mağdurların takibini yapmak gibi farklı işlevler üstelenen polis memurlarından oluşuyor.

Şiddetle mücadele çabalarının bir diğer taşıyıcı unsuru da, her ilde bulunan ve ŞÖNİM şeklinde kısaltılan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleridir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde kurulan bu merkezler, koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının uygulamasının izlenmesinden, mahkemeler arası eşgüdümün sağlanmasından, mağdurların sığınma evlerine yerleştirilmesinden, risk değerlendirmesi yapmaktan ve mağdurların korunması için atılması gereken adımların takibini yapmaktan sorumludur. Merkezler, mağdurların hem sosyal hizmetlerden hem de sağlık ve adalet sistemlerinden eşgüdüm içinde yardım alabilmelerine olanak vermeyi amaçlayan tek bir adres sunmayı hedefler.³⁶

³⁵ 1 Ocak 2020 tarihli İçişleri Bakanlığı genelgesi: 81 İle Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Genelgesi, <https://www.icisleri.gov.tr/81-ile-kadina-yonelik-siddetle-mucadele-genelgesi> (18 Mayıs 2022’de erişildi) ve https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/icerikYonetimi/haberler/2020/01/___Kadina-Yonelik-Siddetle-Mucadele.pdf

³⁶ Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından her ilde kurulan resmi kuruluşlardır. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri hakkındaki 17 Mart 2016 tarihli yönetmelikte, bu merkezlerin işlevi, “şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, rehberlik, yönlendirme ve izleme hizmetlerinin verildiği, yeterli ve gerekli personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, çalışmaların yedi gün yirmi dört saat esasına göre yürütüldüğü merkezler” şeklinde tarif edilmektedir. Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, “Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik,” Resmi Gazete, 17 Mart 2016, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/03/20160317-8.htm> (18 Mayıs 2022’de erişildi), Madde 3.ö.

II. Aile İçi Şiddet ile Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması: Vakalar

İnsan Hakları İzleme Örgütü, tehdit ve ısrarlı takipten fiziksel şiddete ve cinayete varan çeşitli taciz davranışlarını içeren ve mağdurların devlet korumasına başvurdukları 18 aile içi şiddet vakasını inceledi. 2022 yılından bir, 2021'den on, 2020'den iki, 2019'dan dört ve 2017'den bir vaka değerlendirildi. Davalar farklı tematik başlıklar altında ele alınmış olup İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün resmi belgelerden, mahkeme kayıtlarından, avukatlardan ve mümkün olduğu ölçüde şiddetten kurtulan kadınlardan veya onların aile üyelerinden edinerek derlediği bilgileri içermektedir.

İlgili vakalar 6284 sayılı kanunun 5. maddesi (madde kapsamındaki ilgili düzenlemeler için bkz. Ek) uyarınca faillere yönelik uygulanan önleyici tedbirlerin belirlenen süreleri, tedbir kararlarının etkili olup olmadığının bir denetime tabi olmaması, önleyici kararların ihlaline yönelik yaptırımların yokluğu veya tutarsız şekilde uygulanması da dahil olmak üzere değişken sonuçlar ortaya koymaktadır. Bazı vakalarda kadınlar koruyucu tedbir kararları edinebilseler dahi üçüncü bölümde tartışılan istatistiklerin de gösterdiği gibi önleyici tedbirler, kadınların bir sığınma evine taşınmayı kabul ettikleri veya çağrı üzerine polis koruması edindikleri koruyucu tedbirlere kıyasla, çok daha yaygın şekilde uygulanmaktadır. Mülteci bir kadına ilişkin bir vakada, mahkeme, eski kocası tarafından tehdit edildiğine dair polise yaptığı şikâyete yanıt olarak kadına derhal bir önleyici tedbir kararı verdi, ancak on gün boyunca kararı ona bildirmeyerek şikâyetin sonucundan onu habersiz bıraktı. İncelenen vakaların çoğunda, şiddet geçmişi ayrılık veya boşanma ile sonuçlanmış, eski eşlere ve partnerlere karşı önleyici tedbir kararları uygulanmıştı. Vakaların birkaçında, veriler tartışıldıktan sonra, neyin yanlış gittiğine ve kimin sorumlu tutulması gerektiğine dair soruşturma yürütülmesi konusunda tavsiyelerde bulunulmuştur.

Vakaların çoğundaki çarpıcı unsurlardan biri de mağdurların, aile bireylerinin veya avukatlarının yetkililerden yardım talep etmek veya faillerin serbest bırakılmasına itiraz etmek için sosyal medyaya yönelmek zorunda hissetmiş olmalarıdır. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün görüştüğü polis memurları ve hâkimler, geleneksel şikâyet yöntemleri başarısız olduğunda sosyal medyanın vakalara dikkat çekmekte ve yetkililerden yanıt almakta başarılı bir araç haline geldiğini doğruladılar. İlgili polis ve hâkimlerin görüşleri

üçüncü bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Kadınların veya avukatlarının bu tür kamuya açık itirazlarının, yetkililerin önleyici ve koruyucu tedbirlerin kesin olarak uygulanmasındaki eksikliklerini telafi etmenin bir aracı haline geldiğini görmek endişe vericidir.

Aşağıda yer verilen vakalar ayrıca aile içi şiddet faillerinin soruşturulması ve kovuşturulmasına yönelik adımların ayrıntılarını da içermektedir. Savcılar genellikle tehdit, hakaret, huzuru bozma veya kasten yaralama suçlarından işlem yapmaktadırlar ancak bu suçlar genellikle para cezasını ya da beş yıl içinde başka bir suç işlenmemesini gerekli kılan askıda bir çeşit karar olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile sonuçlanmaktadır. Aile içi şiddet failinin uygulamada cezasız kalmasına sebep olan bu tür cezalar caydırıcı olmayabilir. Yargılamalar da suç tarihinden uzun bir süre sonra gerçekleşmekte ve yargılama devam ederken fail defaten suç işlemiş olabilmektedir.

Önleyici ve koruyucu tedbir kararları verilmesine rağmen öldürülen mağdurlar

Yemen Akoda

38 yaşındaki Yemen Akoda üç çocuk annesiydi ve bir fabrikada çaycı olarak çalışıyordu. 24 Haziran 2021'de, eşi Eşref Akoda bir İç Anadolu kenti olan Aksaray'daki evinin önünde onu vurarak öldürdü. Yemen öldürülmeden önce mahkemeler, Eşref'i Yemen'den uzak tutmak için dört ayrı önleyici tedbir kararı vermişlerdi.³⁷

Yemen ilk olarak Şubat 2021'de Eşref'in boşanmasını engellemek için onu tehdit ve taciz etmesinden sonra bir önleyici tedbir kararı aldı. Eşref Akoda, bir avukatın huzurunda boşanma protokolünü imzalayarak aile konutundan ayrılmayı kabul etti ancak iddiaya göre sonrasında fikrini değiştirmiş ve eşine boşanmak istemediğini söylemişti. Yemen boşanmakta ısrar ettiğinde Eşref karakola giderek eşinin kendisini evden kovduğunu iddia etti ve polise şikâyetinde bulundu. Polis memurları Yemen'i ifade vermeye karakola çağırdı. Yemen, Eşref'in eve ya da Yemen'in işyerine gitmesini engelleyen ilk 30 günlük önleyici tedbir kararını aldı. Önleyici tedbirin sona ermesiyle Eşref, evinde ve işyerinde Yemen'i taciz etmeye başladı, bir keresinde boşanmakta ısrar etmesi halinde kendisini öldürmekle tehdit etti. Yemen, Şubat ve Haziran 2021 arasında toplamda dört önleyici tedbir kararı

³⁷ Avukat Nurten Altınkaya tarafından İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne sağlanan bilgiler, Aksaray, Haziran ve Ekim 2021

aldı; bu kararların tamamı Yemen'in avukatına göre bir haftadan bir aya kadar değişen kısa süreleri kapsamaktaydı.

Eşref, önleyici tedbir kararlarının ikisini uygulama süresi içinde Yemen'i evinde veya işyerinde taciz ederek ihlal etti. Yemen'in avukatı bu ihlallerle ilgili olarak Aksaray Cumhuriyet Başsavcılığı'na şikâyetinde bulundu. Aksaray mahkemeleri Eşref'e önleyici tedbir kararlarını ihlal ettiği gerekçesiyle herhangi bir yaptırım uygulamadı. Aksaray Cumhuriyet Başsavcılığı delil yetersizliğine atıfla tacizden dolayı hakkında kovuşturmayaya yer olmadığına karar verdi.

24 Haziran 2021'de Yemen'i evinin önünde vurduktan sonra olay yerinden kaçan Eşref'in iddiaya göre kendisi de polis memurları tarafından vuruldu ve bu sebeple öldü. Yemen'in evinin bir polis karakoluna yakın olması nedeniyle polisler çıkan silah sesleri sonrasında derhal olay yerine sevk edildi. Akoda çocuklarından ikisi daha sonra devlet bakımına alındı.

Yemen'in büyük kızı, annesinin ölümünden sonra Twitter hesabından yazdığı ve daha sonra sildiği bir tweette: "Annem savcıdan koruma istedi. Size zarar vermeden koruma veremem dedi. Al zarar verdi kuru şimdi annemi al." dedi.³⁸

Silahlı çatışmanın olduğu gün, savcılık davayla ilgili basın yasağı ve soruşturma dosyasına ilişkin kısıtlama kararını ilan eden bir açıklama yayınladı ve soruşturmayı tehlikeye atacağı gerekçesiyle dosyadaki delillere erişimi kısıtladı. Açıklamada, basın ve yayın yasağı soruşturmanın düzgün bir şekilde tamamlanmasını sağlamak, çocukları korumak ve aynı zamanda "benzer olayların önlenmesi" ve "kamu düzeninin bozulması riskinin meydana geleceği, telafisi mümkün olmayan zararlara yol açabileceği ve konunun önem arz ettiği" tespitlerine yer verildi.³⁹ 25 Haziran 2021'de savcılık, Eşref Akoda hakkında verilen önleyici tedbir kararlarının uygulanmamasından sorumlu taraf veya kişiler hakkında cezai ve idari soruşturma başlatıldığını açıklayan bir bildiri daha yayınladı.⁴⁰

³⁸ İlgili ilanlara ilişkin Twitter

<https://web.archive.org/web/20210625040748/https://twitter.com/G1180202773/status/1408275626524618752> bağlantılarına bakınız.

³⁹ Bkz. Aksaray Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 24 Haziran 2021 tarihli basın açıklaması : https://aksaray.adalet.gov.tr/basin-aciklamasi_47751 (erişim tarihi: 23 Ekim 2021).

⁴⁰ Bkz. Aksaray Cumhuriyet Başsavcılığı, 25 Haziran 2021 tarihli [https://aksaray.adalet.gov.tr/basin-aciklamasi_47759_\(18 Mayıs 2022'de erişildi\)](https://aksaray.adalet.gov.tr/basin-aciklamasi_47759_(18_Mayıs_2022'de_erişildi)).

Bu metnin yazıldığı tarihte ilgili soruşturmalara dair herhangi bir rapor ya da güncelleme yayınlanmadı. İnsan Hakları İzleme Örgütü, soruşturmanın sonucu hakkında bilgi talep eden birer mektubu İçişleri, Adalet, Aile ve Sosyal Hizmetler bakanlıklarına ilettiler. İçişleri Bakanlığı 12 Mayıs 2022'de İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Emniyet Genel Müdürlüğü'nün iki personel hakkında devam eden (idari) bir araştırma ve soruşturması olduğu bilgisini ilettiler. Diğer bakanlıklar yanıt vermedi.⁴¹

Öneriler:

- Yetkili makamlar, Eşref'in Yemen Akoda'ya karşı oluşturduğu tehlikeyle ilgili mevcut tüm bilgilere dayanarak, yetkililerin Yemen'in öldürülmesini önlemek için alabilecekleri önlemleri alıp almadıklarına ilişkin tam ve şeffaf bir soruşturma yürütmelidir.
- Soruşturma özellikle, Eşref'in Yemen'e karşı oluşturduğu tehlikenin değerlendirilmesinde yetkililerin her türlü çabayı ve gereken özeni gösterip göstermediklerini, mahkemeler tarafından verilen önleyici tedbir kararlarının tehlikenin giderilmesine uygunluğunu ve yeterli süreyi kapsayıp kapsamadıklarını, mahkemelerin ve savcılığın iki kez önleyici tedbir kararlarını ihlal eden Eşref'i neden yaptırıma maruz bırakmadığını incelemelidir. Savcılığın olayın basında yer almasını önleme konusundaki endişesi, yetkililerin Yemen'i kocasından korumak ve daha fazla şiddete ve nihayetinde cinayete maruz kalmasını önlemek için mevcut tüm önlemleri uygulayıp uygulamadıklarına dair bir soruşturmanın sonuçlarının gizlenmesi için bir bahane haline gelmemelidir.

Remziye Yoldaş

31 yaşındaki Veysi Yoldaş, 28 yaşındaki eşi Remziye Yoldaş'ı 28 Ağustos 2020'de Diyarbakır'ın merkezinde 7 yaşındaki kızlarının ve başkaca görgü tanıkların önünde vurarak öldürdü. Remziye, öldüğünde (6284 sayılı Kanunun md.5/1/a,c,d fıkraları uyarınca) kocasının kendisini tehdit etmesini, aşağılamasını ve küçük düşürmesini yasaklayan 30 günlük bir önleyici tedbir kararına sahipti. Karar ayrıca Veysi'nin onunla temas kurmasını, konutu ve işyeri ile akrabaları ve çocuklarına yaklaşmasını yasaklamıştı.⁴²

⁴¹ İçişleri Bakanlığı'nın İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne iletildiği 12 Mayıs 2022 tarihli not.

⁴² Rosa Kadın Derneği yetkilileri, Önce Kadınlar ve Çocuklar Derneği'nden Avukat Diren Vurgun ve Avukat Nilda Baltalı tarafından İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne sağlanan bilgiler. İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından arşivlenen belgeler arasında Remziye Yoldaş cinayetiyle ilgili Veysi Yoldaş hakkındaki iddianame ve otopsi raporu yer alıyor.

Veysi Yoldaş, Remziye Yoldaş'ı öldürmeden önce hırsızlık ve uyuşturucu suçlarından mahkum olduğu hapis cezasının kalanını çekmek üzere 2020 yılında nakledildiği yarı açık cezaevinden 9 Ağustos 2020'de kaçıyordu.⁴³ Remziye'nin avukatı, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Veysi'nin hapisten kaçtıktan sonra Remziye'yi aradığını ve yetkililerden kaçarak başka bir yerde yeni bir hayata başlamak için kendisine katılmasını istediğini, Remziye bunu reddettiğinde onu tehdit etmeye başladığını söyledi. Remziye, kendisini büyük bir tehlike altında hissettiğinden şikayetçi olmak için polise başvurdu. Remziye'nin avukatının ve kız kardeşinin anlatımları ile cinayet davasını gören mahkemeye babasının verdiği ifadeye göre, Remziye polise Veysi'nin hapisten kaçtığını ve onu öldüreceğinden korktuğunu söylemiş ancak ciddiye alınmamıştı.

Remziye Yoldaş'ın babası 61 yaşındaki Ahmet Tura, daha sonra Diyarbakır savcısına ve mahkemeye ifade vererek, kaçak olarak yaşayan Veysi Yoldaş'ın 28 Ağustos tarihindeki cinayetten günler önce dükkanına geldiğini ve Remziye'yi götürmeye çalıştığını ifade etti. Remziye'nin direndiğini, Veysi'nin onun boğazını sıkarak, “Benimle gelmezsen seni ve bütün aileni öldürürüm” sözleriyle tehdit ettiğini söyledi.⁴⁴ Tura, mahkemeye Veysi Yoldaş'ın Remziye'yi serbest bırakıp dükkanı onsuz terk etmesinin ardından Remziye'nin aynı gün yakındaki bir karakola giderek bir şikayette daha bulunduğunu beyan etti. 24 Ağustos'ta kolluk kararıyla Veysi Yoldaş'ın kendisiyle iletişime geçmesini yasaklayan önleyici tedbir kararı alınmış ve karar mahkeme tarafından 30 gün süreyle onaylanmıştı. Aynı gün Remziye, Veysi'nin kendisine ve ailesine yönelik tehditleri ile can güvenliklerinin olmadığını ifade ederek aile mahkemesine boşanma dilekçesi de vermişti. Veysi sadece dört gün sonra onu silahla vurarak öldürdü.

Polis, 6 Eylül 2020'de Veysi Yoldaş'ı gözaltına aldı ve hakkında “eşe karşı kasten ve tasarlayarak öldürme” suçundan dava açıldı. Diyarbakır 7. Ağır Ceza Mahkemesi, 8 Şubat 2022'de Veysi Yoldaş'ı kasten öldürme suçundan ağırlaştırılmış müebbet hapse mahkum etti, Veysi Yoldaş ayrıca “genel güvenliği kasten tehlikeye sokmak” suçundan altı ay hapis, “ruhsatsız silah bulundurmak” suçundan bir yıl hapis ve para cezasına çarptırıldı. Remziye'nin ailesinin avukatları, tasarlayarak öldürme suçundan mahkumiyet talebiyle kararı istinaf etti. Dava istinafta.

⁴³ Bkz. Hatice Kamer, Remziye Yoldaş cezaevinden firar eden kocası tarafından kızının gözleri önünde öldürüldü - BBC Türkçe, 29 Ağustos 2020 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53955243> (18 Mayıs 2022'de erişildi).

⁴⁴ Veysi Yoldaş'ın Remziye Yoldaş'ı öldürmesine ilişkin olarak Diyarbakır savcılığı tarafından düzenlenen iddianamede Ahmet Tura'nın ifadesi yer alıyor. Belgeler İnsan Hakları İzleme Örgütü arşivindedir.

Öneri:

Remziye Yoldaş cinayetiyle ilgili soruşturma, Veysi Yoldaş'ın hapisshaneden kaçmasına ve telefonla tehditlerine ve daha sonra fiziksel saldırısına rağmen yetkililerin neden Remziye'nin hayatına yönelik tehlikenin ciddiyetini tespit edemediklerini, 30 günlük kararın uygulandığına ilişkin herhangi bir denetim olup olmadığını ve kararın etkililiğinin güvence altına alınması için herhangi bir adımın atılıp atılmadığını tespit etmelidir.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, Remziye Yoldaş'a yönelik riskin ciddiyetini tespit edemediği için kamu görevlilerine yönelik olası soruşturmaların sonucu hakkında İçişleri, Adalet, Aile ve Sosyal Hizmetler bakanlıklarına bilgi talep eden birer mektup yazdı. İçişleri Bakanlığı 12 Mayıs 2022'de İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Emniyet Genel Müdürlüğü'nün on personel (üçü rütbeli olmak üzere) hakkında (idari) araştırma ve soruşturma açtığını ve dokuzunun çeşitli disiplin cezaları aldığı bilgisini verdiğini bildirdi. Cezalarla ilgili ayrıntılı bilgi verilmedi. Diğer bakanlıklar cevap vermedi.⁴⁵

Ayşe Tuba Arslan

45 yaşındaki Ayşe Tuba Arslan bir anaokulunda çalışıyordu. Eski kocası Yalçın Özalpay, 11 Ekim 2019'da Eskişehir'de kendisine bir satır ve bıçakla saldırdı. Ayşe Tuba Arslan 24 Kasım 2019'da aldığı ağır yaralar sonucu hayatını kaybetti. Arslan'ın öldürüldüğü saldırı, 25 yıllık bir evliliğin ardından Eylül 2018'de ayrılık ve Mart 2019'da boşanmaya yol açan ve uzun süredir devam eden aile içi şiddet geçmişinin sonunda gerçekleşti.⁴⁶

Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı, ölümünden sonra Ayşe Tuba Arslan'ın, Yalçın Özalpay'ın hakaret, tehdit ve yaralamalarıyla ilgili olarak Eylül 2018 ve Ekim 2019 tarihleri arasında polise ve savcılığa 23 ayrı şikayette bulunduğunu doğruladı.⁴⁷ Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı, Ayşe Tuba Arslan'ın şikayetlerinin onunda delil yetersizliğine atıfla kovuşturmayaya yer olmadığına karar verdi. On bir davada kovuşturma başlatıldı, birleştirilen iki dosyadan oluşan bir dava da dahil olmak üzere davaların üçünde Özalpay delil yetersizliğinden beraat etti. 3 Kasım 2018'de iddiaya göre Özalpay'ın Arslan'ı vurup öldürmekle tehdit etmesine ilişkin olarak “hakaret ve tehdit” suçlarından yürütülen

⁴⁵ İçişleri Bakanlığı'nın İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne ilettiği 12 Mayıs 2022 tarihli not arşivlenmiştir.

⁴⁶ Dava ile ilgili tüm belge ve bilgiler 2 Temmuz 2021'de dava hakkında davayla ilgili faaliyet yürüten bir grup avukat tarafından hazırlanan 59 sayfalık yayınlanmamış bir raporu İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne sunan avukat Heval Yıldız Karasu tarafından sağlanmıştır.

⁴⁷ Avukatların yayınlanmamış raporunda belirtilmiştir.

yargılamada mahkeme, ceza hükmünü beş yıl içinde tekrar kasıtlı bir suç işlenmemesi şartına bağlı olarak açıklamadığı ve askıda bir karar olan *hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına* karar verdi. Davaların ikisinde Özalpay para cezası aldı, birinde mahkeme ceza vermeyi reddetti, üç davada ise Arslan'ın öldürüldüğü sırada kovuşturma devam ediyordu.

Arslan, Eskişehir Mahkemeleri'nden (6284 sayılı Kanunun md.5/1/a,b, c, d fıkraları uyarınca) bir aydan altı aya kadarlık süreleri kapsayan dört ayrı önleyici tedbir kararı aldı. Yalçın Özalpay tedbir kararlarını defalarca ihlal etti, Arslan sekiz şikayette yetkililere bu ihlalleri bildirdi. Ancak mahkemeler, Özalpay'ın duruşmalarda ihlalleri ikrar etmesine rağmen delil yetersizliğini gerekçe göstererek, önleyici tedbir kararlarını ihlal ettiği gerekçesiyle Özalpay'a hapis ve benzeri yaptırımları uygulamadı.

Arslan'ın 23 suç duyurusundan beşinde Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı, dosyaları taraflara şikayetlerini devam ettirmeme seçeneği sunarak yargının iş yükünü azaltmak amacıyla Aralık 2016'da tesis edilen uzlaştırma bürosuna sevk etti. Arslan bu tür uzlaştırmaları reddetti.

Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesi, 2020'nin Temmuz ayında Yalçın Özalpay'ı Türk Ceza Kanunu madde 82/1/b uyarınca canavarca hisle veya eziyet çektirerek kasten öldürme suçundan ağırlaştırılmış müebbet hapse mahkum etti. Ancak 25 Haziran 2021'de Ankara Bölge Adliye Mahkemesi, Arslan'ın başka bir adama gönderdiği yazılı mesajların “haksız tahrik” olarak kabul edilmesi gerektiğine karar vererek Özalpay'ın ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını 24 yıla düşürdü.⁴⁸ Davayla ilgili savunuculuk yürüten avukatlar mahkeme kararını temyiz talebiyle Yargıtay'a gönderdiler.

Arslan'ın ebeveynlerinin avukatları, İçişleri Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na karşı Arslan'ı koruyamadıkları ve ölümünden kısmen sorumlu oldukları iddiasıyla maddi ve manevi tazminat davası açtı. 24 Kasım 2021'de Eskişehir 2. İdare Mahkemesi, iki bakanlığın Arslan'ın öldürüldüğü sırada önleyici bir tedbir kararı olmadığını ve bu nedenle herhangi bir tedbirin uygulanmamasının söz konusu olmadığını

⁴⁸ Bu karar medyada geniş yer buldu. Bkz. Eylem Lodos, Ayşe Tuba Arslan'ın katili Yalçın Özalpay'a indirimle ödül gibi ceza verildi – Evrensel, 25 Haziran 2021, https://www.evrensel.net/haber/436449/ayse-tuba-arslanin-katili-yalcin-ozalpay-indirimle-odul-gibi-ceza-verildi?utm_source=twitter&utm_medium=twitter_ap&utm_content=196&utm_campaign=25-06-202117:14 (18 Mayıs 2022'de erişildi).

yönündeki çıkarımlarını kabul ederek davayı reddetti. Arslan ailesinin avukatları bu kararı istinaf ettiler. Ayrıca Adalet Bakanlığı'na karşı da bir dava yürütüyorlar.⁴⁹ Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından re'sen başlatılan polisin ihmali ihtimaline ilişkin soruşturmada, savcılık kovuşturmayaya yer olmadığına karar verdi.⁵⁰

İnsan Hakları İzleme Örgütü, İçişleri, Adalet, Aile ve Sosyal Hizmetler bakanlıklarına, kamu görevlilerinin Ayşe Tuba Arslan'ı koruma görevlerini yeterince yerine getirip getirmediğini soruşturmak için hangi adımların atıldığı konusunda bilgi talep eden birer mektup iletti. İçişleri Bakanlığı 12 Mayıs 2022'de İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün, personel hakkında açılan (idari) bir soruşturmanın, disiplin işlemi yapılmamasına karar verilmesiyle sonuçlandığı bilgisini verdi ("soruşturma neticesinde işlem den kaldırma kararı verildiği"). Kararın gerekçesi paylaşılmadı. Diğer bakanlıklar yanıt vermedi.⁵¹

Öneri: Arslan'ın öldürülmesiyle ilgili kapsamlı bir soruşturma:

- Özalpay'ın kovuşturulmasına yer olmadığına ilişkin kararları, beraatine, para cezası verilmesine veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin mahkeme kararlarını incelemeli,
- Yetkililerin Arslan'ın şikayetlerine cevaben Özalpay'ın şiddet geçmişini yeterince değerlendirip değerlendirmediklerini, şiddet döngüsünü dikkate alarak Arslan'ın korunması için gerekli önlemleri alıp almadıklarını değerlendirmeli,
- Yargı, polis ve diğer tüm kurumlar arasındaki koordinasyondan sorumlu olan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi yetkililerinin eksik veya sınırlı müdahalesi göz önüne alındığında, farklı makamlar arasındaki zayıf koordinasyonun Arslan'ın öldürülmesine ne ölçüde katkıda bulunduğunu incelemeli,
- Polisleri, savcılarını, hakimlerini ve diğer kamu görevlilerini görevi ihmal veya uygun olan daha ağır suçlardan sorumlu tutabilmeli ve yetkililerin sorumluluğunu soruşturmalıdır.

⁴⁹ Eskişehir'den avukat Pınar Çelik Arpacı tarafından İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne verilen bilgiler, 25 Mart 2022.

⁵⁰ Age.

⁵¹ İçişleri Bakanlığı'nın İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne iletildiği 12 Mayıs 2022 tarihli notu arşivlenmiştir.

Güllü Yılmaz

Üç çocuk annesi 30 yaşındaki Güllü Yılmaz, 14 yıllık eşi Can Yılmaz'ın onun üzerine ve 12 yaşındaki kızları Dilek Yılmaz'ın üzerine benzin döküp ateşe vermesinden 12 gün sonra 29 Ekim 2019'da oluşan yanıklar nedeniyle Diyarbakır'da bir hastanede hayatını kaybetti. Kızı küçük yaralanmalarla kurtuldu. Güllü Yılmaz'ın ölümü, polise yaptığı iki aile içi şiddet şikayeti, bir önleyici tedbir kararı ve sığınma evinde kaldığı kısa bir sürenin sonunda gerçekleşti. İnsan Hakları İzleme Örgütü Güllü Yılmaz'ın sığınma evinde kaldığı tarihleri tam olarak tespit edemedi.⁵²

Güllü Yılmaz'ın avukatı tarafından sağlanan belgelere göre, Güllü kocasının yıllarca süren aile içi şiddeti sonrasında ona 14 Eylül 2019'da boşanmak istediğini söyledi. İddiaya göre kocası, çocuklarını öldürme tehdidiyle karşılık verdi ve ona kafa attı. Güllü Yılmaz o gün Ergani polis karakoluna şikayette bulundu ve koruma istedi. Ancak aynı gün, aile büyüklerinin baskısı nedeniyle şikayetini ve koruma talebini geri çekti. Yine de yetkililerce basit yaralamadan kamu davası açıldı ve Güllü'nün ölümünden iki ay sonra karar verilen yargılamada Can Yılmaz “eşe karşı kasten yaralama” suçundan bir yıl üç ay hapis cezasına mahkum edildi.

29 Eylül 2019'da Güllü karakola tekrar giderek kocasının kendisine fiziken saldırıda bulunduğunu, boynuna bıçak dayayarak onu öldürmekle tehdit ettiğini bildirdi. Güllü'nün avukatları İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, Güllü'nün 30 Eylül 2019'da Ergani Devlet Hastanesinden boynunda 1 cm'lik bir yırtık ve üst dudağının sağ tarafında bir zedelenme olduğunu belirten bir sağlık raporu aldığını bildirdi. Saldırlardan kaynaklanan yaralanmalarla ilgili tıbbi raporların daima hastanede bulunan bir polis memuruna derhal bildirilmesi gerekir. Polis, 29 Eylül'de Can Yılmaz'ı birkaç saatliğine gözaltına aldı ancak aynı gün serbest bıraktı.

1 Ekim 2019 tarihinde Güllü'ye 6284 sayılı Kanunun 5/1/a, b, c, d maddeleri uyarınca 7 günlük önleyici tedbir kararı verilmiştir. Yetkililer, “eşe karşı kasten yaralama” suçundan Can Yılmaz hakkında bir soruşturma başlattı, açılan ilgili dava Güllü'nün ölümünün ardından sonuçlandı. Aralık 2019'da Ergani'de bir mahkeme Can Yılmaz'a silahlı tehdit ve eşe karşı kasten yaralama suçundan ayrıca dört yıl üç ay hapis cezası verdi.

⁵² İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne tüm bilgi ve belgeler Diyarbakır'da Avukat olan Çiğdem Sevimli tarafından Haziran ve Ekim 2021'de iletilmiştir.

İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından incelenen resmi belgelerde Güllü'nün davasında Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi tarafından herhangi bir inceleme yapıp yapılmadığı görülmemektedir.

İddiaya göre 17 Ekim 2019'da Can Yılmaz evlerinde Güllü'nün ve kızları Dilek'in üzerine benzin döktü ve ateşe verdi. Can Yılmaz'a yönelik yargılamanın tutanaklarında polis memurlarının ifadelerinde, hastaneye getirildiğinde Güllü'nün kendilerine “Kocam beni yaktı!” dediği yer alıyor.

30 Mart 2021'de Diyarbakır 7. Ağır Ceza Mahkemesi, Can Yılmaz'ı “canavarca hisle eşin kasten öldürülmesi” ve “bir çocuğa ve altsoya karşı canavarca hisle öldürmeye teşebbüs” suçlamalarıyla ağırlaştırılmış müebbet hapse mahkum etti. Can Yılmaz'ın avukatları mahkeme kararına karşı istinaf yoluna başvurdu.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, İçişleri, Adalet, Aile ve Sosyal Hizmetler bakanlıklarına, kamu görevlilerinin Güllü Yılmaz'ı koruma görevlerini yeterince yerine getirip getirmediğini soruşturmak için hangi adımların atıldığı konusunda bilgi talep eden birer mektup yazdı. İçişleri Bakanlığı 12 Mayıs 2022'de İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Emniyet Genel Müdürlüğü'nün polis memurlarına yönelik “gerekli incelemeler neticesinde idari soruşturmaya gerek olmadığı tespit edildi” bilgisini verdiğini bildirdi. Kararın gerekçesi paylaşılmadı. Diğer bakanlıklar yanıt vermedi.⁵³

Öneri:

Vakanın kapsamlı bir incelemesi için:

- Mahkemenin Güllü'ye yönelik oluşturduğu tehlikenin yüksek olduğu dikkate alındığında Can Yılmaz'ın kayda geçen ikinci saldırısından sonra ona neden yalnızca 7 günlük bir önleyici tedbir kararı verdiğinin belirlenmesi,
- Güllü Yılmaz'ın sığınma evindeyken kendisine destek verilip verilmediği, kocasıyla uzlaşmayı kabul etmesi için tehdit edilip edilmediğinin saptanması çaba gösterilip gösterilmediğinin tespit edilmesi,
- 14 Eylül tarihli şikayetinden vazgeçme ve koruma talebini geri çekme kararının yetkililerin risk değerlendirmesinde bulunmalarına yol açmasını gerektirip gerektirmediğinin soruşturulması,

⁵³ İçişleri Bakanlığı'nın İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne iletildiği 12 Mayıs 2022 tarihli not arşivlenmiştir.

- Savcılığın, Can Yılmaz'a yönelik ikinci “kasten yaralama” davasında, şiddet geçmiş ve ölüm tehditleri iddiaları dolayısıyla tutuklama talebinde bulunması gerekip gerekmediğinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Pelda Karaduman

Pelda Karaduman, Şubat 1999'da Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde doğdu. Kuzeni Hüseyin Oruç onu 2017'de öldürdü. Yetkililer defaten onu çocukken kaçırılmaktan, tecavüze uğramaktan ve saldırılardan koruyamadılar ve bu onun 18 yaşındayken öldürülmesi ile sonuçlandı. Pelda, Hüseyin Oruç hakkında sekiz şikayette bulunmuş ve iki koruma kararı almıştı.⁵⁴

İnsan Hakları İzleme Örgütü, Pelda'nın annesi Leyla Karaduman ve avukatlarıyla görüştü, Pelda Karaduman'ın davasıyla ilgili polis tutanaklarını, iddianameyi, suç duyurularını ve sağlık raporlarını inceledi. Ocak 2012'de Pelda Karaduman 12 yaşındayken ilgili tarihte 20 yaşında olan kuzeni Hüseyin Oruç tarafından Diyarbakır'ın Ergani ilçesindeki okulunun önünden kaçırıldı. Pelda'nın babası Mehmet Karaduman, Ergani Jandarma Karakolu'na ve hemen ardından savcılığa Pelda'nın kaybolmasıyla ilgili şikayette bulundu. Pelda yaklaşık 11 ay kayıp kaldı. Aralık 2012'nin sonlarında Mehmet Karaduman, iddiaya göre Hüseyin Oruç'a, kızıyla birkaç gün geçirmesine izin verilirse şikayetini geri çekeceğine dair güvence vererek kızını geri aldı. Sağlık raporuna göre o sırada 13 yaşında olan Pelda, Türkiye'nin güneyindeki Osmaniye ilinde yaşayan ailesine kavuştuğunda sekiz haftalık hamileydi. Karaduman ailesi, 31 Aralık 2012'de Osmaniye Cumhuriyet Başsavcılığı'ndaki suç duyurularında, Pelda'yı öldürerek “namuslarını temizlemeleri” yönündeki toplumsal baskıdan kaçmak üzere Osmaniye'ye taşındıklarını ifade etti. Pelda ve ailesi şikayetlerinde Hüseyin Oruç'un onu kaçırdığını ve ona bir yıl boyunca defalarca tecavüz ettiğini söyledi. Osmaniye'de polis Ocak 2013'te Karaduman ailesine iki kez uzlaştırma teklifinde bulundu, Karaduman ailesi faille uzlaştırma taleplerini reddetti. Tecavüz davaları da dahil olmak üzere cinsel suçlarda uzlaştırma teklifi Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamında açıkça yasaklanmıştır.⁵⁵ Karaduman ailesi Osmaniye'de, Hüseyin Oruç ve ailesinin Mehmet Karaduman'ı arayıp tehdit ettiklerini belirttikten en az altı kez polise ve savcılığa başvurdu ve en az dört kez koruma talebinde bulundu. Pelda'nın annesi Leyla Karaduman, İnsan

⁵⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne tüm bilgi ve belgeler Diyarbakır'dan Avukat Merva Demircan ve Leyla Karaduman tarafından Haziran 2021'de sağlanmıştır.

⁵⁵ Bkz. Ceza Muhakemesi Kanunu, Madde 253/3: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5271.pdf>.

Hakları İzleme Örgütü'ne, Oruç ailesinin Pelda'nın kendilerine iade edilmemesi halinde diğer iki çocuğunu da öldürmekle tehdit ettiklerini söyledi.

Diyarbakır savcılığı 2013 yılında Oruç hakkında çocuğun kaçırılması ve cinsel istismar suçlarından ayrıca soruşturma yürüttü ve iddianame düzenledi. Hüseyin Oruç, Aralık 2014'te Diyarbakır 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde “çocuğun cinsel istismarı”, “çocuğun bedensel ve zihinsel zararıyla sonuçlanan cinsel istismar” ve “kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma” suçlarından yargılandı.⁵⁶ Aralık 2014'te mahkeme, Oruç'un “kişiyi hürriyetinden yoksun kılma”⁵⁷ suçundan beraatine karar verdi ve Oruç'a cinsel taciz ve istismarları dolayısıyla ceza verilmesine yer görmedi.⁵⁸ Mahkeme gerekçeli kararında bunu Oruç'un kuzeninin 15 yaşından büyük olduğunu düşündüğünü, hatta “mağdurun 15'ten büyük gözüktüğünü” ifade ettiği iddialarının inanılmaz bir şekilde kabul edilmesine dayandırdı. Mahkeme, Oruç'un Pelda'nın 15 yaşında olduğuna inandığını kabul etse dahi, Türk hukuku 15 yaşından küçük biriyle cinsel ilişkiye dair kesin hüküm öngörüyor, bu nedenle inanç veya rızadan bağımsız olarak 15 yaşından küçük biriyle cinsel ilişkiye girilmesi yasaya göre cinsel istismardır.⁵⁹

Karaduman ailesi, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne 2013 yılının ortalarında Hüseyin Oruç'un kendilerine ve çocuklarına yönelik ölüm tehditleri dolayısıyla Pelda'yı geri almasına izin vermek zorunda kaldıklarını ve beraat kararını temyiz etmediklerini söyledi. Savcı kararı istinaf etmedi. Pelda'ya verilen avukat da kararı istinaf edemedi, çünkü bu yetki yasal olarak Pelda'nın ailesine aitti.

Pelda, Hüseyin Oruç ile birlikte yaşamaya başladıktan sonra Diyarbakır ve Osmaniye'deki devlet hastanelerinde iki bebek dünyaya getirdi ve Pelda o zaman kendisi henüz çocuk olduğu için bebeklerden biri Leyla Karaduman'ın nüfusuna kaydedildi. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün elindeki belgeler, tıbbi makamların vakayı çocuk hamileliği olarak polise veya savcılığa bildirip bildirmediklerini göstermemektedir. Yasaya göre, sağlık

⁵⁶ Bkz. Türk Ceza Kanunu, Madde 103/2 ve 103/6,
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>.

⁵⁷ Bkz. Türk Ceza Kanunu, Madde 109/3/f
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>.

⁵⁸ Mahkeme Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223/3-d maddesini dayanak gösterdi.

⁵⁹ Bkz. Türk Ceza Kanunu Madde 103/1/a.

personeli, çocuğun korunması veya suç faaliyeti ile ilgili vakaları soruşturma açılabilmesi için bildirmekle yükümlüdür.⁶⁰

18 yaşındaki Pelda, 23 Temmuz 2017'de Hüseyin Oruç ile birlikte Diyarbakır'da yaşadığı evde, kalbine aldığı kurşun yarasıyla bir kan gölü içinde yatarken ölü bulundu. Hüseyin Oruç, kendi kardeşiyle birlikte Pelda'yı intihar ettikten sonra bulduklarını iddia etti. Ancak Hüseyin Oruç, 30 Nisan 2019'da Pelda'yı öldürmekten mahkum edildi. Mahkeme, Pelda'nın sadakatsiz olduğunu iddia eden Oruç'un cezasında şoke edici bir şekilde indirim yaptı. Bölge Adliye Mahkemesi 19 Nisan 2021'de kararı kararı kaldırdı ve Hüseyin Oruç'un kasten öldürmeden müebbet hapse mahkum edilmesine karar verdi. Dava Yargıtay'da temyiz aşamasındadır. Karaduman ailesinin avukatları, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Karaduman ailesinin tehditler aldığını ve Pelda'nın çocuklarının Hüseyin Oruç'un ailesinin velayetinde olduğunu bildirdi. Karaduman ailesinin iki çocuğun velayetini almak için açtığı dava devam ediyor.

Pelda Karaduman'ın acı hayatı ve ölümü, kısmen de olsa bir çocuğun kaçırılması ve cinsel istismarı nedeniyle fail Hüseyin Oruç'un cezalandırılmaması ve Karaduman ailesine yönelik tekrarlanan tehditler, çocuk kaçırma, taciz ve cinsel istismara iştirak nedeniyle Oruç ailesinin üyelerini cezalandırılmaması konusunda yetkililerin yıllarca tekrarlanan korkunç başarısızlığının sonucudur. Yetkililer Pelda Karaduman'a veya ailesine koruma sağlamamış, o sırada bir çocuk olan Pelda Karaduman'ı Hüseyin Oruç ve ailesinin erişiminden uzaklaştıramamış ve bir aşamada aileler arasında yasaya tamamen aykırı şekilde uzlaştırma önerisinde bulunmuştur. Görünüşe göre davayı incelemek ve Hüseyin Oruç'u kovuşturmak için bir başka fırsatın kaçmasına neden olacak şekilde iki hastane bir çocuğun doğum yaptığını bildirmedi ya da savcıyı bilgilendirmedi. Dava dosyasında Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi tarafından herhangi bir müdahalede bulunulduğuna ilişkin bilgi yer almamaktadır.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, İçişleri, Adalet, Aile ve Sosyal Hizmetler bakanlıklarına, kamu görevlilerinin Pelda Karaduman'ı koruma görevlerini yeterince yerine getirip getirmediğini soruşturmak için hangi adımların atıldığı konusunda bilgi talep eden birer mektup yazdı. İçişleri Bakanlığı 12 Mayıs 2022'de İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Emniyet Genel Müdürlüğü'nün polis memurlarına yönelik "gerekli incelemeler neticesinde idari

⁶⁰ Bkz. Türk Ceza Kanunu Madde 278, 279 ve 280.

soruşturmaya gerek olmadığı tespit edildi” bilgisini verdiğini bildirdi. Kararın gerekçesi paylaşılmadı. Diğer bakanlıklar yanıt vermedi.⁶¹

Öneri: Polis, savcılık, mahkemeler ve hastane personeli de dahil olmak üzere devlet yetkililerinin başarısızlıklarına ilişkin tam bir soruşturma yürütülmesi, soruşturmada ayrı ayrı görev gereklerinin, özen yükümlülüklerinin, Pelda ve ailesine karşı kişi ve kurumların sorumluluklarının tespit edilmesi ve sorumlulara karşı alınacak tedbirlerin belirlenmesi gereklidir.

Müzeyyen Boylu

Müzeyyen Boylu Diyarbakır'da 43 yaşında bir avukattı. Kocası Mesut Issı, çocuklarının mezuniyet töreninin ardından 19 Mayıs 2019'da onu öldürdü. Müzeyyen Boylu, mahkemelerden Mart-Nisan 2018, Ocak 2019 ve Nisan 2019'u kapsayan üç önleyici tedbir kararı almıştı.⁶²

Boylu'ya vekalet eden Diyarbakır Barosu Kadın Hakları Merkezi avukatlarının sağladıkları belgelere göre Boylu yıllarca süren aile içi şiddet olaylarının ardından 2012 yılından bu yana eşi olan Mesut Issı'dan 16 Şubat 2018'de boşanmak için dava açtı ve boşanma davası sürerken çocuklarının velayetini aldı. Boylu 9 ve 26 Mart 2018 tarihlerinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı'na iki suç duyurusunda bulundu ve Issı'nın kendisine yönelik “tehdit ve hakaretlerde” bulunduğunu ve çocuklarını “kaçırıldığını” bildirdi. İki gün sonra Diyarbakır savcılığı, 5/1/a, b, c, d maddelerine dayanarak Mesut Issı'nın Boylu'yla 15 gün iletişim kurmasını yasaklayan bir önleyici tedbir kararı verdi. Müzeyyen Boylu, 7 Ocak 2019'da Issı'nın tehdit ve hakaretlerine karşı ayrı bir şikayette daha bulundu. Ertesi gün mahkeme, Mesut Issı'nın kendisine yaklaşmasını yasaklayan 30 günlük bir önleyici tedbir kararı verdi. 16 Nisan 2019'da Boylu, “tehdit, hakaret ve yaralama” iddialarıyla Issı'ya karşı üçüncü bir şikayette bulundu. İki gün sonra tekrar Mesut Issı'nın kendisine yaklaşmasını yasaklayan 15 günlük bir önleyici tedbir kararı aldı.

11 Şubat 2021'de bir Diyarbakır mahkemesi, 14 Nisan 2019'a kadar uzanan bir olayla ilgili tehdit ve hakaret suçlamaları ile ilgili olarak delil yetersizliği nedeniyle Issı hakkında beraat kararı verdi. Mahkeme, ayrıca “kasten yaralama” suçundan verdiği beş ay hapis

⁶¹ İçişleri Bakanlığı'nın İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne ilettiği 12 Mayıs 2022 tarihli not arşivlenmiştir.

⁶² Tüm bilgi ve belgeler, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Diyarbakır'dan Avukat Hatice Demir tarafından sağlanmıştır.

cezasına ilişkin hükmün 5 yıl içinde bir başka suç işlenmemesi kaydıyla açıklanmasının geri bırakılmasına karar verdi.

19 Mayıs 2019'da İssı, okuldaki mezuniyet töreninin ardından Diyarbakır'da iki çocuğunun gözü önünde Boylu'ya on bir kez ateş etti.

29 Eylül 2020'de Diyarbakır'da bir mahkeme, İssı'yı “eşe karşı kasten öldürme” suçundan müebbet hapse mahkum etti. Bölge Adliye Mahkemesi cezayı onadı, dava şu anda Yargıtay'da.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, İçişleri, Adalet, Aile ve Sosyal Hizmetler bakanlıklarına, kamu görevlilerinin Müzeyyen Boylu'yu koruma görevlerini yeterince yerine getirip getirmediğini soruşturmak için hangi adımların atıldığı konusunda bilgi talep eden birer mektup yazdı. İçişleri Bakanlığı 12 Mayıs 2022'de İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Emniyet Genel Müdürlüğü'nün polis memurlarına yönelik “gerekli incelemeler neticesinde idari soruşturmaya gerek olmadığı tespit edildi” bilgisini verdiğini bildirdi. Kararın gerekçesi paylaşılmadı. Diğer bakanlıklar yanıt vermedi.⁶³

Öneri: Aşağıdaki hususları içeren bir soruşturma yürütülmelidir:

- Soruşturmada önleyici tedbir kararlarının süresinin neden tutarsız olduğu ve şiddet içeren davranışlarının sürdüğüne ve tırmandığına dair deliller karşısında neden daha kısa bir süre için önleyici tedbir kararı verildiği belirlenmelidir.
- Mahkemenin şiddet geçmişine ilişkin deliller dikkate alındığında nasıl askıda bir karar türü olan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verdiği değerlendirilmelidir.
- Hangi kişi ve kurumların koruma ve uygun yaptırımlar öngörmede başarısız oldukları tespit edilmelidir.

⁶³ İçişleri Bakanlığı'nın İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne iletildiği 12 Mayıs 2022 tarihli not arşivlenmiştir.

Önleyici tedbir kararlarının öldürmeye teşebbüs de dahil olmak üzere defaten ihlal edilmesi

Nurcan Kaplan

33 yaşındaki ve iki çocuk annesi Nurcan Kaplan, eşi Tarık Kaplan'ın evliliklerinin onbeş yılı boyunca kendisine yönelik aile içi şiddet uyguladığına dair defalarca şikayette bulunmuş ve 12 civarında önleyici tedbir kararı almıştı. Nurcan Kaplan, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne bu kararların çoğunun Tarık Kaplan tarafından ihlal edildiğini ifade etti. Tarık Kaplan, 25 Mayıs 2021'de Diyarbakır'ın merkezinde Nurcan Kaplan ve annesini ateşli silahla vurdu, onlar ağır yaralı haldeyken olay yerinden kaçtı. Avukatların davayı sosyal medyada gündeme getirmesi de dahil olmak üzere etkili koruma sağlama çabalarının ardından 17 Temmuz 2021'de Tarık Kaplan'ın gözaltına alınıp tutuklanmasına kadar Nurcan Kaplan ve annesine evlerinde polis koruması sağlandı.⁶⁴

Nurcan, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne evliliğinin başlarında Tarık Kaplan'ın şiddetinden kaçmak için ailesinin evine sığındığını, ancak babasının onu dövüp kocasına geri gönderdiğini ilettili. Nurcan, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, Tarık tarafından dövüldükten sonra yardım istemek için karakollara gittiğinde, memurların fiziksel şiddet belirtilerine rağmen onu Tarık'a geri dönmeye ikna ettiğini söyledi.

Tarık Kaplan, 2013 yılından bu yana Nurcan'a yönelik şiddet uygulamasına ilişkin olanlar da dahil olmak üzere çok sayıda suçtan cezaevine girip çıktı. Tarık Kaplan, Haziran 2020'de hapisten çıkmasının ardından Nurcan'ı ağır şekilde dövdü. Nurcan'a koruma sağlandı ve Temmuz 2020'den itibaren yaklaşık altı ay boyunca dört farklı şehirdeki sığınma evlerinde kaldı. Nurcan, 12 yaşından büyük erkeklerin devlet tarafından işletilen sığınma evlerinde ebeveynleriyle birlikte kalmalarına izin verilmediğinden, o sırada 13 yaşında olan oğlunu akrabalarına bırakmak zorunda kaldı.⁶⁵

Nurcan ve Tarık, 23 Şubat 2021'de Diyarbakır'da bir mahkemede 10 yaşındaki kızlarına üçüncü bir şahıs tarafından cinsel istismarda bulunulduğu iddiasıyla açılan davanın duruşmasına katıldılar. Davanın Tarık'ın Nurcan'a yönelik şiddet geçmişiyle ilgisi

⁶⁴ Tüm bilgiler, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Nurcan Kaplan ile 10 Haziran 2021'de yapılan görüşme ve avukatları ile Haziran ve Ekim 2021'de yapılan görüşmelerde edinilmiştir. Avukatlar tarafından sunulan belgeler İnsan hakları İzleme Örgütü tarafından arşivlendi.

⁶⁵ 12 yaşından büyük erkeklerin devlet tarafından işletilen sığınma evlerinde akrabaları olmayan şiddet mağduru kadınlar ve onların küçük çocuklarıyla kalmasına izin verilmemesi bir güvenlik önlemi olarak karşılanıyor.

bulunmuyor. Aynı nedenlerle adliyede bulunan Diyarbakır Barosu Kadın Hakları Merkezi avukatları, Tarık'ı duruşma salonundan çıkartan hakim heyeti önünde Tarık'ın Nurcan'a hakaret, tehdit ve fiziksel saldırıda bulunduğunu gördüklerini belirttiler. Orada bulunan bir avukat İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, olaya tanık olan hakim, savcı ve polis memurlarının olaya tepkisiz kaldıklarını, Tarık Kaplan'ın Nurcan'a mahkeme salonunda saldırmasına ilişkin avukatların şikayette bulduklarını söyledi. Polis Tarık Kaplan'ı kısa bir süreliğine gözaltına aldı ancak aynı gün serbest bıraktı.

Nurcan, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne 25 Mayıs 2021'de annesiyle birlikte sokakta bir pazardan alışveriş yaparken Tarık Kaplan'ın onları vurduğunu söyledi. Her iki kadın da hayatta kaldı ancak ağır yaralandılar ve Diyarbakır'da bir hastanede tedavi edildiler. Diyarbakır'daki yetkililerin bu saldırıdan sonra Tarık Kaplan hakkında gözaltı kararı çıkarmaları ve Nurcan ile annesine koruma sağlamaları iki haftadan fazla sürdü. Nurcan'ın avukatları, müvekkillerine polis koruması talep etmek için sosyal medyaya başvurdu. Tarık Kaplan, silahlı saldırı gününden, 17 Temmuz 2021 tarihinde yakalanana kadar kaçaktı. Nurcan Kaplan'ın koruma tedbiri olarak bu süre zarfında bir polis memuru refakatçisi vardı. Nurcan o sırada “gözaltına alınırsa daha iyi hissederim, boşanmak ve onun soyadından kurtulmak istiyorum,” demişti. Nurcan'ın 2020 yılında açtığı boşanma davası bu metnin yazıldığı tarihte devam ediyordu.

Tarık Kaplan'ın 2020'de cezaevinden tahliye edilmesi veya daha sonra Nurcan Kaplan'ın sığınma evinden ayrılmasına hazırlık aşamasında kapsamlı risk değerlendirmeleri yapıp yapılmadığı belirsizdir.

Merzuka Altunsöğüt

46 yaşındaki Merzuka Altunsöğüt, yedi yıl ayrı kaldıktan sonra Mart 2018'de 50 yaşındaki kocası S.G.'den boşandı. Merzuka, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, yedi yıllık ayrılık boyunca S.G.'nin kendisini defalarca tehdit ettiğini ve kendisine saldırdığını, S.G.'ye yönelik defaten şikayette bulunduğunu ve kendisine yaklaşmasını engelleyen önleyici tedbir kararları aldığını ancak onun kararları yaptırıma maruz kalmaksızın ihlal ettiğini söyledi. Merzuka, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne şunları ifade etti:

Bu arada sürekli uzaklaştırma kararları çıkarıyorduk. Genelde hep akşam ortalık sakinleştiğinde geliyordu hani insanlar ortalıkta yok. O saatlerde

geliyordu. Hadi biz polisi arıyorduk. Polis bizi alıp karakola götürüyordu, ifadelerimizi alıp asayişe gönderiyordu. Sabaha kadar orada bekliyorduk. Bir kağıt veriyorlardı elimize. “Buyrun size uzaklaştırma kararı çıkardık, gelmeyecek.” Ama ertesi gün ben işten geliyordum, adam yine kapıda. Apartmanın kapısında merdivenlerde oturuyor. Bu ne biçim uzaklaştırma? Polisi arıyorum o gelene kadar zaten gidiyor. “E ne yapalım? Geldiğimizde yoktu. Yapabileceğimiz bir şey yok.”⁶⁶

S.G. ayrıca, mahkemeler birkaç kez, beş yıl boyunca bir suç işlememesi kaydıyla verilen askıda bir karar türü olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verdiği de cezasız kalmıştı. S.G., 2019'da Merzuka'ya yönelik bıçaklı saldırısıyla ilgili olarak mahkum edildi, ancak karar 2013'te işlenen suçtan altı yıl sonra verildi. S.G. bir yıl sekiz ay hapis cezasına çarptırılrsa dahi denetimli serbestlik ile tahliye edilmeden önce yalnızca iki hafta hapisteye kaldı.

7 Eylül 2019 günü akşam 9'dan sonra evinden ayrılarak denetimli serbestlik yükümlülüklerini ihlal eden S.G., Merzuka Altunsöğüt'ü ve 23 yaşındaki kızlarını bıçakladı. Saldırı, Altunsöğüt'ün birkaç saat öncesinde S.G.'nin sebep olduğu yaraların tedavisi için olay sırasında 15 yaşında olan oğullarını getirdiği İstanbul'un Sultangazi ilçesindeki bir tıp merkezinde gerçekleşti.⁶⁷

Polis S.G.'yi gözaltına aldı, ancak mahkeme ertesi gün karakola imza verme şartıyla onu serbest bıraktı ve yıllar önce eşine yönelik neredeyse aynı şekilde gerçekleştirdiği bıçak saldırısıyla ilgili olarak kendisine uygulanan tedbiri açıkça ihlal ettiği gerçeğini dikkate almadı. Merzuka'nın kızı olayı sosyal medyada gündeme getirdi ve babasının derhal tutuklanmasını istedi. Kamuoyunun ilgisi davanın seyrini değiştirdi, 9 Eylül 2019'da İstanbul'da bir mahkeme, S.G.'nin serbest bırakılmasına ilişkin kararı kaldırdı ve onu tutukladı.⁶⁸

⁶⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Merzuka Altunsöğüt ile mülakatı, 17 Mart 2022.

⁶⁷ Dava ile ilgili tüm belgeler İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne 28 Haziran 2021 ve Mart 2022'de avukat Birsen Baş Topaloğlu tarafından sağlanmıştır.

⁶⁸ Merzuka'nın kızı sosyal medya kampanyasının ardından “annemin ölmesini istemiyorum” başlığı altında daha etkili bir koruma ve tutukluluktan tahliye edildikleri takdirde babası ve diğer erkeklere elektronik kelepçe takılması çağrısında bulunan oldukça başarılı bir imza kampanyası başlattı. <https://www.change.org/p/annemin-%C3%B6lmesini-istemiyorum-verilen-cezalar-uygulans%C4%B1n-adalet-bakanlik-emniyetgm> (18 Mayıs 2022'de erişildi).

S.G., 7 Eylül 2019'da Merzuka ve kızlarına karşı hastanedeki saldırısı dolayısıyla yargılanmaya başladı. 11 Kasım 2020'de İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi, S.G.'yi Merzuka'ya yönelik “kasten öldürmeye teşebbüs” suçundan 12 yıl, kızını “kasten yaralama” suçundan 12 ay hapis cezasına mahkum etti. Temyiz mahkemesi, mahkumiyet kararlarını Aralık 2021'de onadı.

S.G. cezaevinde cezasını çekerken Merzuka'ya mektup yazarak kendisine yönelttiği şikayetlerin yarı açık bir hapishaneye nakledilmesini ve Covid-19 pandemisi bağlamında erken tahliyeden faydalanmasını engellediğinden yakındı. Merzuka, bir aile mahkemesinden Ocak-Mart 2022 tarihleri arasında S.G.'nin kendisi ile iletişime geçmesini engelleyen bir önleyici tedbir kararı aldı. Bu metnin yazıldığı sırada, Merzuka ve avukatı, S.G.'nin erken tahliye edilmesi durumunda, eski eşine yaklaşmasını önlemek için ona elektronik kelepçe takılmasını talep etmeyi düşünüyorlardı.

Merzuka Altunsöğüt'ün davası, mahkemelerin, S.G gibi daha önce kendilerine verilen önleyici tedbir kararlarını ihlal etmiş ve aile içi şiddet dolayısıyla mahkum olmuş olsalar veya koşullu salıverme şartlarını ihlal etmiş olsalar dahi, sanıkların tutuklanması taleplerini değerlendirirken sanıkların mağdurlara yönelik oluşturdukları tehlikeyi değerlendirmediklerini göstermektedir.

Mahkeme, aile içi şiddet nedeniyle ikinci ceza davasında yargılanan, koşullu salıverme süresi içinde suç işlediği iddiası bulunmasına rağmen yalnız adli kontrole tabi tutulan S.G.'yi serbest bıraktı. Mahkemenin kararını kaldırması için kızının sosyal medyaya başvurması gerekti.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, mahkemenin S.G.'nin Merkuza'ya yönelik oluşturduğu tehlikeyle ilgili herhangi bir değerlendirme yapıp yapmadığı hakkında ve Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi'nin Merzuka'nın kızının sosyal medyadaki kampanyasından önce davadan haberdar olup olmadığı hakkında bilgiye sahip değildir.

“Saniye”

2005 yılında birlikteliğe başladığı ve müşterek kızlarına hamile kalan 36 yaşındaki “Saniye”, M.D.'nin iki eşi ve on çocuğu daha olduğunu öğrendi.⁶⁹ Saniye, 2007 yılında M.D.'yi terketmeye çalıştığı için M.D. ve ailesinin aile fertlerine saldırdığı iddiasıyla polise ilk kez şikayette bulundu.

Saniye'nin M.D.'yi kalıcı olarak terk etmesi ancak Mart 2019'da gerçekleşti. Saniye, Şubat 2020'de Diyarbakır'da bir mahkemeye verdiği dilekçede M.D.'nin kendisini yakmaya çalışması da dahil olmak üzere 14 yıl boyunca sık sık dövdüğünü ve tehdit ettiğini anlattı. 2011 ve 2012 yıllarında Diyarbakır'ın Bağlar ilçesindeki bir karakola şikayette bulunma girişimine karşın polis kendisine yardım etmediğini ve nasıl yardım alabileceği konusunda da bilgi vermediğini söyledi. Savcı ve jandarma memurlarının, yasal bir evliliği olmadığı için hiçbir şey yapılamayacağını kendisine bildirdiklerini söyledi.⁷⁰ “Saniye” bir sığınma evinde kalmaya çalıştı ancak o sırada 12 yaşından büyük olan oğlunun yanında kalmasına izin verilmeyeceğini öğrendikten sonra akrabalarının yanında kalmaya karar verdi. M.D bu süreçte ona ulaşabildi ve tehditlerine devam etti.

Saniye, Mart 2019'da M.D.'den ayrıldıktan sonra Diyarbakır Barosu Kadın Hakları Merkezi'ndeki bir avukattan yardım aldı. M.D'ye karşı en az beş önleyici tedbir kararı aldı. Saniye ve avukatı, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne M.D.'nin akrabalarına tehdit mesajları göndererek kararları ihlal ettiğini söyledi. Saniye ihlallere ilişkin yaptırım uygulanması için mahkemeye başvurdu ve mahkemeler üç ayrı kararla yedi, on ve on beş günlük süreler için kısa zorlama hapis cezaları verdiler.

Saniye, 2018 yılında mevcut avukatını edinmeden önce M.D.. hakkında şikayette bulunmaya çalışırken yaşadığı zorlukları İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne anlattı:

Karakola gittiğinizde önce kapı görevlisine, sonra bir memura, sonra amirine, sonra onun amirine kendinizi açıklamanız gerekiyor. Size yardım

⁶⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü, 13 Temmuz 2021'de “Saniye” ile bir telefon görüşmesi yaptı. İsmi, mahremiyet nedenleriyle kendi isteği üzerine gizlendi. Buradaki tüm bilgiler, kendisi ve avukatı Öykü Çakmak tarafından 10 Haziran 2021'de sağlanan bilgilere dayanmaktadır. Avukatı tarafından sunulan belgeler İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından arşivlendi.

⁷⁰ Yetkililerin yasal olarak evli olmayan aile içi şiddet mağdurlarına yardım etmemeleri, 6284 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden önce yaygın olarak bildiriliyordu. Bkz. İnsan Hakları İzleme Örgütü: “Kocandır, Döver De Sever De, Türkiye'de Aile İçi Şiddet ve Korumaya Erişim” <https://www.hrw.org/report/2011/05/04/he-loves-you-he-beats-you/family-violence-turkey-and-access-protection>, sf. 16-19.

edebilecek kişiye ulaştığınızda, kafanız karışıyor, hayal kırıklığına uğruyorsunuz ve ağlamaya başlıyorsunuz. Haklarınızı bilmiyorsanız, dolanır durursunuz. Bir keresinde bir savcının katibi bana “bu adamdan ne istiyorsun? Adam seni seviyor. Onunla tanıştık ve sohbet ettik. Çok iyi biri gibi görünüyor” dedi. Çok fazla şikayet ettiğinde, kolluk kuvvetleri seni ciddiye almayı bırakıyor.⁷¹

Saniye'nin avukatı, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne savcılığa yapılan yaklaşık on şikayetten yalnızca dördünde kovuşturma yapıldığını söyledi. Mahkeme, iki davayı birleştirdi ve M.D hakkında, askıda bir hüküm olan, beş yıl içinde yeniden suç işlememesi şartıyla hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verdi. Başka bir davada ise M.D. hakaret, tehdit ve hırsızlığa teşebbüs suçlarından beraat etti. Saniye'ye yönelik hakaret ve tehditlerinden dolayı M.D. hakkında açılan yeni bir dava bir başka mahkemede sürüyor. Saniye, M.D'den kaynaklanan bir ve hala mevcut olan tehlike tehdidi sebebiyle mahremiyeti için gerçek adını saklamaya karar verdi.

Elektronik kelepçenin başarılı kullanımı

V.A.

30 yaşındaki V.A., Türkiye'nin Akdeniz kıyısındaki güney ili Antalya'da bir hukuk bürosunda çalışıyor. Ocak 2017'de G.Z. ile evlendi, ancak dört ay sonra birikimlerini kumarda harcadığını öğrenerek boşanma davası açtı. Avukatı, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, V.A'nın boşanmak istediğini söylediğinde G.Z'nin kendisine fiziksel şiddet uygulamaya başladığını söyledi.⁷² Sonraki üç yıl boyunca G.Z, V.A.'yı sürekli olarak takip ederek ölümle tehdit etti, fotoğraflarını sahte fuhuş reklamları oluşturmak için kullandı, arkadaşlarına ve bir erkek arkadaşına tehdit mesajları gönderdi.

Antalya mahkemeleri, G.Z. hakkında “tehdit, hakaret, mahremiyeti ihlal, huzuru bozma” ve “sesli, yazılı veya görsel mesaj yoluyla hakaret” suçlamalarıyla düzenlenen iki ayrı iddianameyi kabul etti. İddianameler G.Z'nin 2020 ve 2021 yıllarındaki tehdit ve hakaret mesajlarına ilişkin düzenlendi. Mesajlarda, “Beni aldatmanın bedelini ödeyeceksin.

⁷¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 13 Temmuz 2021'de “Saniye” ile görüşmesi.

⁷² V.A.'nın adı, avukatının talebi üzerine mahremiyet nedeniyle gizlendi ancak İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından biliniyor. Bilgiler, basında çıkan haberlere, avukatı Latif Orçun Anlak ile yapılan görüşmeye ve Anlak tarafından İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne sunulan yasal belgelere dayanmaktadır.

Benimle olmaktan başka şansın yok. Ben silahlı bir özel güvenlik görevlisiyim. Bizim için hiçbir şey yasak değil.” Bu metnin yazıldığı sırada, iki dava da henüz sonuçlanmamıştı.

V.A. önleyici ve koruyucu tedbir kararları aldı ancak avukatına bu kararların failden ziyade onu hapsedtiğinden yakındı. Bir koruma tedbiri kararı ile kendisine polis koruması verildi. Market alışverişi gibi işlerde bir polis memurunun ona refakat etmesi gerekiyordu. O ve eski erkek arkadaşı, eski kocasına karşı birden fazla şikayette bulundular. Avukatı, verilen önleyici ve koruyucu tedbir kararlarının sayısının yaklaşık 15 civarında olduğunu ve bazılarının birleştirilen birkaç şikayete dayandığını ifade ediyor. Avukat, G.Z.'nin önleyici tedbir kararlarını ihlal ettiğini, ancak bu ihlaller dolayısıyla tacizci eski kocaya karşı yeterli yaptırımların uygulanmadığından şikayet etti. G.Z, önleyici tedbir kararını ihlal ettiği gerekçesiyle yalnızca bir kez üç gün boyunca gözaltında kaldı. Sonunda avukatın Ocak 2021'de medya kanalıyla kamuoyuna açık talebi üzerine⁷³ bir Antalya mahkemesi G.Z'nin ayak bileğine elektronik kelepçe takılmasına karar verdi. G.Z yaşadığı İstanbul'dan ayrıldığında, kelepçe yetkililere haber veren bir alarmı çalıştırıyor. V.A.'ya da G.Z ona belli bir mesafeden daha fazla yaklaşırsa onu uyaracak bir takip cihazı verildi.

Elektronik kelepçenin bir kısıtlama aygıtı olarak kullanılması bu durumda başarılı olmuş gibi görünmektedir. V.A.'nın avukatı, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne G.Z'nin kelepçenin çıkarılması için V.A.'nın şikayetinden vazgeçmesini istediğini ilettili. V.A.'nın avukatının aktardığına göre bu metnin yazıldığı tarihte elektronik kelepçe çıkarılmıştı ancak G.Z'nin V.A'nın yaşadığı Antalya'ya gelmesi yasaklanmıştı.

V.A., ısrarlı bir tacizci olan eski kocasına elektronik kelepçe takılmasında b ve bunun caydırıcı olmasında başarılı olmuşsa da, davaya dikkat çekmek ve elektronik kelepçe talep etmek için medyaya başvurmak zorunda kaldı.

⁷³ “4 ay evli kaldı 3,5 yıldır kâbusu yaşıyor”, Sözcü gazetesi: <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/4-ay-evli-kaldi-35-yildir-kabusu-yasiyor-6218123/>.

Münevver Kızıl

Tekstil sektöründe işçi olarak çalışan 35 yaşındaki Münevver Kızıl, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne kendisinin ve 16 yaşındaki kızının, eski erkek arkadaşı⁷⁴ S.T.'nin ısrarlı takibine ve tacizine maruz kaldıklarını bildirdi.

2013'ten bugüne kadar, S.T. ona geri dönmeyi reddettiğim için kafama silah dayadı, evimde beni dövdü ve yüzüme asit dökmekle tehdit etti. Tehditleri yüzünden iki kez intihara teşebbüs ettim. Polise ilk şikayetimi Nisan 2013'te yaptım ve o zamandan beri şikayette bulunmaya devam ettim. Toplamda, yetkililerden 5/1/a,c,d,e,f maddelerine dayanan 26 adet önleyici tedbir kararı ve koruma kararı aldım ve bana karşı ayrı eylemlerine yönelik en az 56 şikayette bulundum. Şikayetlerimin çoğu delil yetersizliğinden kovuşturulmadı.

Münevver Kızıl, polis korumasından oluşan koruma tedbirlerinin fail yerine kendisini kısıtlamasından ve koruma edinmiş olmanın masraflarını karşılamak zorunda kalmasından yakınmıştır. S.T tekrar eden önleyici tedbirleri de birkaç kez ihlal eden taciz eylemleri nedeniyle yargılandı ve mahkum oldu, ancak para cezasına çarptırıldı. Bu metnin yazıldığı sırada Kızıl, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne iki önleyici tedbir kararı daha aldığını bildirdi.

Münevver Kızıl, mahkemelerin tepkisinden memnun değil ve S.T'nin tacizlerine yönelik soruşturmaları etkisiz buluyor. Kızıl, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, S.T'nin bir kez bazı "kurgulanmış" eylemleri ile onu tehdit ettiği yanılığını yarattığını ve bu gerekçeyle mahkemenin Kızıl'a para cezası verdiğini anlattı.

Aşırı boyuttaki ısrarlı takipleri yüzünden evimi beş kez taşımak zorunda kaldım. Fotoğraflarımı bastırды, çocuğumun okuluna ve evime astı. Yasal belgelerden kimlik bilgilerimi aldı, adıma sahte bir kimlik oluşturmak için kullandı ve yeni bir telefon numarası aldı. Sonra beni suçlamak için kendisine tehdit mesajları gönderdi. Mahkeme, onu soruşturmak yerine tehdit gerekçesiyle bana para cezası ve kamu hizmeti ile cezalandırma kararı verdi.

⁷⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Münevver Kızıl ile telefon görüşmesi, 25 Mayıs 2021. Davanın detayları İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Kızıl'ın avukatları Tuba Torun ve Jiyan Tosun tarafından doğrulandı. Kızıl ve avukatları tarafından sunulan belgeler İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından arşivlendi.

“Seda”

33 yaşındaki “Seda” bir ithalat-ihracat şirketinde çalışıyor. Seda, Aralık 2019'da eski erkek arkadaşı “Kaan” dan ayrıldıktan sonra, Kaan onu takip ve taciz etmeye başladı.⁷⁵ Seda, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Kaan'ın kendisine kısa mesaj ve sosyal medya mesajları göndermeye başladığını söyledi. Seda başta yasal işlem başlatmak istemedi çünkü Kaan'ın saplantılı ancak zararsız olduğunu düşünüyordu ve bir yasal işlem başlatmanın onu fiziksel şiddet uygulamaya tahrik etmesinden korkuyordu. Seda, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, Türkiye'de öldürülen birçok kadının öldüklerinde önleyici tedbir kararına sahip olmaları ve ölümlerinden önce yasal işlem başlatmış olmaları nedeniyle cesaretinin kırıldığını söyledi.

Kaan ile sorun yaşamaktan kaçınmak için sosyal medya hesaplarını kapattı ve Kaan'ın kendisiyle iletişime geçebileceği platformlardan çıktı. Ancak Kaan'ın iddiaya göre onun adına sosyal medya hesapları açması ve işvereninin hesaplarını takip etmeye başlaması üzerine, Seda bir avukattan yardım istedi. Avukatı Mayıs 2021'de Kaan'ın hakaret veya tehditlerini engellemek üzere onun üç ay süreyle Seda ile her türlü iletişimini ve Seda'nın işyeri ile evine yaklaşmasını madde 5/1/a, c, f uyarınca yasaklayan bir önleyici tedbir kararı için başvuruda bulundu. Ertesi gün bir İstanbul Aile Mahkemesi hakimi ilgili talebi kabul etti. Seda'nın avukatı ayrıca Kaan hakkında cinsel taciz suçundan suç duyurusunda bulunduğunu söyledi. Şikayet, bu metnin yazıldığı tarihte soruşturma aşamasındaydı. Kaan'ın o zamandan beri tacize son verdiği bildirildi.

Genel olarak deneyimi sorulduğunda Seda, Beşiktaş ilçesindeki polislerden memnun olduğunu ifade ederek, polis memurlarının “oldukça bilgilendirici ve yardımcı olduklarını” söyledi.

Yıldız Sabiha Karaboğa

Antalya'da yaşayan emekli bir memur olan 55 yaşındaki Yıldız Sabiha Karaboğa, 41 yaşındaki A.O.'dan ayrıldı ve dört ay sonra Nisan 2021'de kendisiyle olan tüm iletişimini kesmeye çalıştı.⁷⁶ Karaboğa, A.O.'yu sosyal medyadan ve telefonundan engelledi. Ancak

⁷⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün “Seda” ve avukatı Bilge Sayıcı ile 10 Kasım 2021 tarihli telefon görüşmeleri. Seda'nın adı, talebi üzerine mahremiyet nedeniyle gizlendi ancak İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından biliniyor. Avukatı tarafından sunulan belgeler İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından arşivlendi.

⁷⁶ Yıldız Sabiha Karaboğa ile 3 Aralık 2021 tarihli görüşme. Belgeler İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından arşivlendi.

Karaboğa, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, A.O'nun kendisini saplantılı bir şekilde sahile veevine kadar takip etmeye başladığını ve evinin çevresinde saklanarak onu rahatsız ettiğini söyledi. Karaboğa, A.O.'nun ısrarlı takip, tehditkar davranışları ve hakaretlerini gerekçe göstererek yetkililere en az dört ayrı şikayette bulundu ve önleyici tedbir kararı alınmasını istedi. A.O. üç ayrı olayda, o yüzerken ona herkesin içinde hakaret etmiş, erkeklerle konuştuğu için onu tehdit etmiş ve şüpheli bir şekilde etrafında dolaşarak evinin önünde kamp kurmuştu.

Nisan'dan Ekim 2021'e kadar Antalya'da yetkili makamlar A.O. hakkında madde 5/1/a uyarınca üç kez birer aylık önleyici tedbir kararları verdiler. Karaboğa, ayrıca iki kez önleyici tedbir kararlarının ihlal edildiği iddiasıyla yetkililere başvurdu. Antalya savcılığı bu şikayetlere ilişkin olarak, tedbir kararlarından birinin A.O.'ya tebliğ edilmemiş olması nedeniyle, diğer kararı da ihlal ettiği konusunda yeterli delil olmaması nedeniyle yaptırım taleplerini reddetti.

Karaboğa, sisteme ilişkin hayal kırıklığını dile getirdi:

Polis merkezindeki kadına karşı şiddet biriminde memurlar sizi uzun süre bekletiyor ve haklarınızı uygun şekilde anlatmıyorlar. Onlara olan inancımı kaybettim. Yetkililerle ilk karşılaşmamdan beri ne bir savcıyı ne de bir hakimi şahsen gördüm.

Karaboğa, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, polis memurlarının ifadesini tam olarak kayıt altına almadıklarını, belirli ayrıntıları dahil etme konusundaki ısrarını “o önemli değil” veya “alakalı değil” diyerek reddettiklerini söyledi.

2021 sonunda Karaboğa, A.O.'dan uzaklaşmak için birkaç ayını başka bir şehirde geçirdi. A.O, Karaboğa şehir dışındayken ona “hayatına kimsenin girmesine izin vermemesini, ihanete uğrarsa merhamet göstermeyeceğini” söyleyen bir e-posta gönderdi. Karaboğa e-postayı yetkililerle paylaştı ama A.O hakkında bir tedbir alınıp alınmadığı kendisine bildirilmedi. Karaboğa ve aynı binada yaşayan iki komşusu, 18 Aralık 2021'de A.O.'nun sitede saklandığını ve onları rahatsız ettiğini ifade ederek polise şikayette bulundular. Ocak ve Şubat 2022'de iki ayrı Antalya savcısı kovuşturmayaya yer olmadığı kararları aldılar. Bu metnin yazıldığı sırada Karaboğa, A.O.'nun ısrarlı takibi nedeniyle Ocak 2022'de

önleyici bir tedbir kararı almış ve bir mahkemeden Mayıs 2022'de yapılması planlanan duruşma hakkında bilgilendirilmişti.

Talep edildiğinde Karaboğa'ya önleyici tedbir kararları verilmiş olsa da, bu kararlar onun durumunu ayrıntılarıyla değerlendiren ve ihtiyaçları esas alan bir inceleme sonucunda verilmemiştir. Karaboğa'nın polis memurlarının küçümseyici tutumlarına ilişkin anlatımları, bu rapor için İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün görüştüğü diğer kadınların anlatımlarına benzemekte ve kolluk personelinin sürekli eğitime tabi tutulmasına duyulan ihtiyacı göstermektedir.

“Esra”

52 yaşındaki “Esra”, 2017 yılında “Ahmet” ten ayrıldıktan sonra, “Ahmet” sosyal medya üzerinden onun hakkında taciz ve hakaret içeren mesajlar göndermeye başladı. Bunun üzere Esra onu engelledi.⁷⁷ Twitter ve Facebook, birçok farklı kişiyi hedef alan küfürlü mesajları nedeniyle Ahmet'in hesabını belli sürelerle kapattı. Eylül 2021'de, Ahmet, e-posta mesajları göndererek onu bir kez daha taciz etmeye başladı. Esra e-postalara cevap vermedi ve onu bir kez daha engelledi. Ahmet bir e-postasında onunla konuşmaya geleceğini yazdı. Esra bir avukatla görüştü.

22 Eylül akşamı saat 10'da Ahmet, Esra'nın İstanbul'daki evine geldi. Esra onun dairesine girmesine izin vermedi, ancak Ahmet sözlü olarak onu taciz etmeye ve ona küfretmeye başladı, kendisine ve ailesine karşı nefret dolu ve ayrımcı bir dil kullandı ve dairenin kapısının önünde bekledi. Esra polisi ve avukatını aradı. Bu arada Ahmet, “böyle devam edersen seni öldürmek zorunda kalacağım” mesajı da dahil olmak üzere mesajlar göndermeye devam etti. Polis memurları geldi, Esra'ya şikayette bulunmak isteyip istemediğini sordular ve onlarla birlikte karakola gelmesi gerektiğini söylediler. Ahmet'ten de onlarla gelmesini istediler.

İkisi farklı arabalarla karakola götürüldü. Esra, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne,

Davamla ilgilenen aile içi şiddet birimindeki memurlar kibar, anlayışlı ve ilgililerdi. Yine de beni kendi arabalarıyla karakola götürmeleri gerektiğini

⁷⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün “Esra” ile röportajı, İstanbul, 22 Ekim 2021. “Esra'nın” adı, talebi üzerine mahremiyet nedeniyle gizlendi ancak İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından biliniyor. Belgeler arşivlendi.

düşünüyorum. Bunun yerine, Ahmet'i kendi arabalarıyla götürdüler, beni de bana karşı tavırlarını korkunç bulduğum bir başka ekibin devriye arabasıyla götürdüler. Bir memur bana ne olduğunu sorduğunda, diğeri sözünü kesti ve küçümseyerek “evet, ne düşünüyorsun, sence ne söyleyecek?” dedi. İstanbul'un merkezinde yalnız yaşayan bekar bir kadın olmam sebebiyle memurun yargılayıcı ve tamamen uygunsuz bir tavrı olduğuna inanıyorum.

Karakolda, bir kadın polis memuru ona güven vererek ve Ahmet'in karakoldayken Twitter'dan göndermeye devam ettiği mesajlara bakmamasını söyledi. Ahmet'i karakolda ileri geri yürürken ve ona nefret dolu küfürler mırıldanırken görebiliyordu. Esra'nın avukatı geldikten ve karakolda ifade verildikten sonra sabaha karşı saat 01.30'da karakoldan ayrıldılar. Esra'ya madde 5/1/a,c,f uyarınca iki aylık süreyle önleyici tedbir kararı verildi.⁷⁸ Esra uzlaştırılmayı kabul etmedi. Ahmet'in Esra'ya yönelik tehditkar davranışları ve hakaretlerinden dolayı yargılanması muhtemel. Esra deneyimini şöyle anlattı:

Her ne kadar her şey travmatik olsa da ve evimden taşınmaya karar vermeme neden olsa da bana haklarımı anlatan çok deneyimli bir avukata sahip olmaktan oldukça faydalandım. Ahmet'in yargılanmasını gerçekten önemli buluyorum.

Adli yardımın önemi ve adalete erişime ilişkin bilgi

“Başak”

28 yaşında bir ev hanımı olan “Başak” İstanbul'da yaşıyor ve altı yıldır “Ferit” ile evli. Bir oğlu (4) ve bir kızı (5) var.⁷⁹ Başak, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne kocasıyla olan ilişkisinin son yıllarda kocasının sadakatsizliği ve aileleri arasındaki gerginlik nedeniyle kötüleştiğini söyledi.

4 Ağustos 2021'de sadakatsizliği dolayısıyla tartıştıkları sırada kocası ona tokat attı ve onu bıçakla tehdit etti. Başak, kız kardeşinin kendisini en yakın karakola götürdüğünü ancak polis memurlarının yapabilecekleri bir şey olmadığını söylediğini ilettiler. Polisler, İstanbul

⁷⁸ İlgili mahkeme kararı ve Esra'nın polis ve savcıya verdiği ifadeler İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından arşivlendi.

⁷⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü, 10 ve 22 Kasım tarihlerinde “Başak” ve davaya ilişkin belgeleri paylaşan avukatı Gözde Gedik ile telefon görüşmeleri gerçekleştirdi. “Başak” ın adı, talebi üzerine mahremiyet nedeniyle gizlendi ancak İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından biliniyor.

Çağlayan Adliyesi'ne gitmesini tavsiye ettiler. Başak, polis memurlarınının 6284 sayılı kanun kapsamındaki haklarıyla ya da adli yardımla ilgili kendisine bilgi vermediklerini söyledi. Adliyeye gittiğini ve savcılığa şikayetini ayrıntılarıyla anlatan bir dilekçe vermek için sırada beklediğini ilettiler. Sırada beklerken, şikayetçi olmak üzere orada bulunan başka bir kadın, adli yardım hakkı olduğunu ve İstanbul Barosu'nun adliyede odası olduğunu kendisine bildirdi. İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi, Başak'a kocasına karşı önleyici tedbir kararı almak için başvuru yapan bir avukat atadı.

İstanbul'da bir aile mahkemesi iki aylık bir süre için madde 5/1/a, b, c, d, f uyarınca önleyici tedbir kararı verdi. Başak, önleyici tedbir kararının kendisine bildirilmesi için karakola çağrıldığını ilettiler. Karakola gittiğinde memurların kendisine önleyici tedbir kararı hakkında bilgi verdiğini ve kadınların şiddet riskiyle karşı karşıya kaldıklarında polisi aramak için bir düğmeye basmalarına imkan veren bir uygulama olan KADES uygulamasını telefonuna indirmesini tavsiye ettiklerini bildirdi.

Ekim 2021'de İstanbul'da bir başka mahkeme Başak'ı bıçakla tehdit etmesi nedeniyle Ferit hakkında açılan ceza davasını gördü. Başak ve avukatı İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, hakimin Başak'ı Ferit'i affetmeye ve onunla yeniden bir araya gelmeye ikna etmeye çalıştığını ve Ferit'e beraat kararı vermeye hazır olduğunu ifade ettiler. Yargılamaya konu olayın tek tanığı Başak'ın annesiydi. Ancak Ferit, Başak'ın iddia ettiği fiilleri ikrar ettiği için mahkeme, beş yıl içinde kasten bir suç işlememek şartıyla hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı vererek, “yaralama, bıçakla tehdit ve hakaret” suçlarından bir yıl sekiz ay hapis cezasını fiilen askıya aldı ve para cezası verdi. Başak, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne,

Hakim bana sürekli “Bak, seni seviyor. Çocuklarının babasıdır. Yaptıklarından pişman. Onu bu kez olsun affet!” dediğini ilettiler. Hakimin bu tavrını tasvip etmedim, dedi.

Başak, davayla ilgili olarak: “Ne polis ne de savcı bana hangi haklara sahip olduğumu söylediler. Keşke biz tüm kadınlar haklarımızı bilsek” dedi.

Bu metnin yazıldığı sırada Başak, kocasıyla yeniden bir araya gelmeye karar vermiş ve boşanmaktan vazgeçmişti.

Failin önleyici tedbir kararına itirazı

S.A.

50 yaşında ve Ankara'da sekreterlikten emekli olan S.A., 52 yaşındaki kocası M.A.'nın evliliklerinin son iki yılında, özellikle Covid-19 nedeniyle sokağa çıkma yasakları sonrasında kendisine karşı şiddet uyguladığını bildirdi.⁸⁰

7 Eylül 2021'de S.A., sadece biri ruhsatlı olmak üzere iki silahı olan kocasının saldırganlaşması ve kendisine ölüm tehditlerinde bulunmasının ardından Ankara'da bir mahkemeden madde 5/1/a,b,c,f,g uyarınca önleyici tedbir kararı aldı. Karar gereği, madde 5/1/g uyarınca M.A'nın ruhsatlı silahını teslim etmesi gerekiyordu. M.A önleyici tedbire itiraz etti, S.A'nın iddialarını reddetti ve ortak konutun S.A'ye tesis edilmesi dolayısıyla ayrı bir yerde konaklamayı karşılayamayacağı gerekçesiyle önleyici tedbir kararının kaldırılmasını talep etti. 20 Eylül'de, Ankara'da bir başka mahkeme M.A'nın itirazını kabul ederek 5/1/a fıkrasında öngörülen başvurana hakaret ve aşağılama içeren söz ve davranışlarda bulunmama tedbiri hariç önleyici tedbir kararında yer alan tedbirleri kaldırdı.

Polis S.A'ya mahkeme kararıyla ilgili bilgi vermeden bir saat önce M.A'ya kararı bildirdi. S.A'nın avukatı, M.A'nın bir diğer evliliğinden olan yetişkin oğlu ile birlikte kısa bir süre sonra M.A'nın eve gittiğini ve S.A aleyhine hakaret ve tehditlerde bulunduğunu, S.A'nın kapalı olan kapının arkasından KADES uygulaması aracılığıyla polise durumu bildirdiğini aktardı. S.A.'nın avukatı, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, S.A.'nın kendileriyle temasa geçmesinin ardından eve gelen polis memurlarının, önleyici tedbiri doğrudan ihlal etmesine rağmen, huzurlarında yapılan hakaretleri tutanak altına almadıklarını ve S.A.'ya M.A.'yı içeri almasını veya ve karakolda ifade vermesini söylediklerini ilettiler. Nihayetinde polis, S.A'nın avukatının ısrar etmesi üzerine kaldırılmayan önleyici tedbir kararının ihlal edildiğini tutanak altına aldı.

Süreci hızlandırmak için, S.A.'nın avukatı olayı 21 Eylül 2021'de dava hakkında kapsamlı bir haber yayınlayan bir gazeteciyle paylaştı.⁸¹ Avukata göre, S.A. basında yer alan

⁸⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün avukat Ceren Kalay Eken ile 15 Ekim 2021 tarihli telefon görüşmesi. Avukatı tarafından sağlanan belgeler arşivlendi. S.A.'nın adı, avukatının talebi üzerine güvenlik nedeniyle gizlendi ancak İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından biliniyor.

⁸¹ Evrensel gazetesinde yayınlanan: <https://www.evrensel.net/haber/443201/mahkemenin-koruma-kararini-kaldirdigi-siddet-faili-erkek-yine-esinin-kapisina-dayandi> (18 Mayıs 2022'de erişildi)

haberden sonra bir Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yetkilisinden yardım vaadinde bulunan bir telefon almanın yanı sıra bir Ankara mahkemesinden üç ay süreyle 5/1/a, b, c, f, g maddeleri uyarınca verilen bir önleyici tedbir kararı aldı. S.A. sonrasında taşındı ve adres bilgileri güvenlik nedeniyle saklı tutuluyor. Boşanma davası devam ediyor.

F.Ç.

27 yaşındaki F.Ç, Aralık 2020'de beş yıllık evliliğinin ardından kocası M.O'dan devam eden bağımlılıkları ve aile içi şiddet geçmişi iddialarıyla Gaziantep'te boşandı.⁸² Çiftin üç ve dört yaşlarında iki çocuğu var. Velayetleri Gaziantep'de bir mahkeme tarafından F.Ç'ye verildi. M.O.'nun tehditkar ve saldırgan davranışları boşandıktan sonra da devam etmesi, F.Ç'nin ona karşı 31 Mayıs ve 25 Haziran 2021 tarihlerinde madde 5/1/a, c, d, g uyarınca iki ayrı 30 günlük önleyici tedbir kararı için başvurmasına yol açtı.

F.Ç, M.O'nun kendisine hakaret içerikli mesajlar göndererek bu tedbirleri en az üç kez ihlal ettiğini ve bunlar dolayısıyla savcılığa şikayette bulunduğunu söyledi. Savcılık delil yetersizliğinden kovuşturmayaya yer olmadığına karar verdi. İhlallerin en az birinde M.O karakola götürüldü, ancak kısa bir süre sonra serbest bırakıldı.

F.Ç, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne 20 Ekim 2021'de arka koltuktaki iki çocuğuyla birlikte kırmızı ışıkta beklerken M.O'nun arabasının camlarını kırdığını anlattı. F.Ç tesadüfen olay yerinde bulunan ve sivil kıyafetler içinde olduğunu söylediği iki jandarma memurunun, polislerin olay yerine gelmesini beklerken M.O'yu durdurduğunu aktardı. F.Ç, M.O'nun jandarma ve olay yerine on ila on beş dakika sonra gelen polis memurları önünde sürekli "Seni rahat bırakmayacağım, sana bedel ödeteceğim" tehditlerinde bulunmaya devam ettiğini aktardı. F.Ç, M.O tehdit ettiği esnada memurların tehditleri not almadıklarını ya da onu durdurmak için herhangi bir girişimde bulunmadıklarını söyledi. İkisi de polislerle karakola gittiler. F.Ç, M.O'nun karakoldan kendi ifadesi bitmeden önce ayrıldığını söyledi.

F.Ç, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, ilk önleyici tedbir kararından bu yana bir hakim önüne çıkmadığını veya savcıyla görüşmediğini, polis tarafından haklarından haberdar edilmediğini söyledi. Polis memurları şikayet metnini imzalamak için onu acele ettirdiklerinde ilgili hakları kağıttan okuyup öğrendiğini söyledi. Çalışkan, önleyici tedbir

⁸² İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün F.Ç ile telefon görüşmesi, 21 Ekim 2021. Belgeler İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından arşivlendi.

ihlallerini bildirmeye gittiği durumlarda polis memurlarının olaylarla ilgili ifadelerini tam yazmadığını söyledi. Kendisiyle görüşen polis memurlarının aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddeti ele almak için özel bir eğitim almadıklarını düşünüyordu.

F.Ç, eski kocasının son şiddet olayını Twitter hesabından aktardı ve destek istedi. İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne,

“Polis memurları, son olaya tanık olan jandarmaları çağrılarını istediğimde beni azarladılar. Sosyal medyaya yazdım çünkü polis beni [eylemsizliğiyle] buna zorladı. Artık süreci kontrol altına alacağım” dedi.

F.Ç. Twitter paylaşımından sonra polisin daha etkili yardım teklifi için iletişime geçtiğini söyledi. O günden bu yana Gaziantep'te bir mahkeme, M.O'ya yönelik Ekim 2021'de takılan elektronik kelepçe yaptırımını uyguladı.

F.Ç.'nin davası, bir mağdurun bir davaya dikkat çekmek ve yetkililerden daha etkili bir yanıt almak için sosyal medyaya başvurmasının bir diğer örneğini oluşturuyor. Aile içi şiddet mağdurları, davalarını yaymadıkça ve yetkililerin etkin koruma sağlamadaki başarısızlığını ortaya koymadıkça, polisin şikayetlerine verdiği yanıtın yetersiz olduğunu düşünmektedirler.

Mülteciyken korunmanın zorlukları

N.K.

23 yaşındaki N.K., İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne 2022'nin başında H.I.'den ayrıldığını söyledi. H.I. ile dini nikahları vardı. Suriye'deki savaştan kaçan çift, altı yıldır Türkiye'deler ve Ankara'da yaşıyorlar. Biri beş yaşında, diğeri de prematüre doğup hayatının ilk üç ayını hastanede geçiren üç aylık iki kızları var. N.K. Türkçe bilmiyor. N.K, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne sözlü taciz ve tehditleri, zaman zaman fiziksel şiddeti ve diğer kadınlarla olan ilişkileri nedeniyle kocasından ayrıldığını söyledi. N.K., ikinci çocuklarının doğumundan sonra H.I.'nin mesaj ve telefon görüşmelerinde kendisini defalarca öldürmekle ve hastaneyi yanıltarak bebeği almakla tehdit ettiğini ilettili. N.K. çevirmenler aracılığıyla hastane personeline H.I.'nin kendisini ve bebeğini defalarca tehdit ettiğini anlatmıştı. Hastane personeli ona, önleyici bir tedbir kararı alması için polise gitmesini tavsiye ettiler.

22 Şubat'ta N.K. ve annesi, İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün de görüştüğü bir tercümanla iletişime geçtikten sonra yakınlarındaki bir polis karakoluna gittiler. Karakoldaki polis memuru iki kadını aile içi şiddet birimine götürdü. Orada, onlara telefonla yardım eden tercümanın da desteğiyle, N.K., kocasının kendisiyle temas kurmasını, ona veya bebeğe yaklaşmasını yasaklayan önleyici bir tedbir kararı verilmesi talebinde bulundu. N.K., İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, eski kocasının davranışlarından dolayı cezalandırılmasını istemediğini, sadece kendisinden ve bebeğinden uzak tutulmasını istediğini söyledi. Suriyeli olduğu için cezai suçlamalarla karşı karşıya kalması halinde sınır dışı edilebileceğinden endişe duyduğunu söyledi.

Ertesi gün, 23 Şubat tarihinde Ankara 1. Aile Mahkemesi, 6284 sayılı kanun, madde 5/1/a, b, c, d, e, f uyarınca 30 günlük bir önleyici tedbir kararı verdi.

N.K., İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, polis memurlarının önleyici tedbir kararını 5 Mart'a kadar kendisine bildirmediklerini söyledi. Bir evrak imzalamasını istediler, ancak bir tercümanları olmadığı için içeriğini ona açıklamadılar. N.K.'nin Türkçe'yi biraz konuşabilen kardeşi onun polisle konuşmasına yardım etti, fakat kararı tümüyle anlaması ancak daha sonra Türkçe konuşan bir arkadaşının iki sayfalık önleyici tedbir kararını tercüme etmesi ile mümkün oldu. N.K.'ya tedbir kararını bildiren polis memurları, kendisine eski kocasının adresini sordular. N.K. adresini bilmediğini söyledi. N.K, önleyici tedbir kararının H.I.'ye tebliğ edilip edilmediğini bilmiyor. N.K., İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne yaptığı açıklamada, polis memurlarının H.I.'nin kendisine telefon veya mesaj yoluyla ulaşmaya, ziyaret etmeye veya tehdit etmeye çalışarak önleyici tedbir kararını ihlal etmesi durumunda hakları ya da ne yapması gerektiği konusunda onu bilgilendirmediklerini söyledi.

Polis ve mahkemeler N.K.'nın şikayetine ivedilikle yanıt vermekle birlikte, polisin mahkeme kararı hakkında N.K.'yı bilgilendirmesinin on gün sürmesi endişe vericidir. İnsan Hakları İzleme Örgütü, polisin H.I.'yi bulup bulmadığını ve önleyici tedbiri tebliğ edip etmediğini tespit edemedi. N.K.'nın söylediği ve tercümanın onayladığına göre, karakolda yaptığı görüşme sırasında polis memurları kendisine karara dahil edilebilecek önleyici tedbir türleri, sahip olduğu seçenekler veya adli yardımdan faydalanma hakkı konusunda hiçbir bilgi vermediler. Aile mahkemesi önleyici tedbir kararı verdikten sonra, polis birimi kararın tercümesini ona vermedi veya NK'ya kararın içeriğini açıklamadılar. N.K. kararı kendisine açıklamasını bir arkadaşından istemek zorunda kaldı. Bu vaka, aile

içi Şiddetten kurtulan mülteci ya da göçmenlerin ya da Türkçe bilmeyenlerin adalete erişimindeki özel engelleri göstermektedir. Polis ve mahkemeler, Türkçe bilmeyen mağdurlara tam bilgi ve yardım sağlamada onlara destek olmak için daha fazla kaynağa ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca, Türkçe konuşamayan, okuyamayan ya da Türk hukukuna aşına olmayan Şiddet faillerine önleyici tedbirlerin zamanında ve bilgi verilerek tebliğ edebilmeleri için daha fazla kaynağa ihtiyaç duymaktadırlar.

III. Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararlarının Uygulamasının Değerlendirilmesi

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün önceki bölümde incelediği vakaların çoğu, mevcut ve eski eşleri veya partnerleri, bir vakada ise bir aile üyesi tarafından şiddete ve tacize uğrayan ve buna ilişkin şikayette bulunan kadınları etkin bir şekilde korumak konusunda yetkililerin yetersizliklerinin sürdüğünü gösteriyor. İçişleri Bakanlığı'nın kendi sayıları, 2016 ve 2021 yılları arasında öldürülen kadın vakalarının yaklaşık yüzde 8,5'inde, kadınların, cinayetin işlendiği sırada geçerliliği sürmekte olan koruyucu veya önleyici tedbir kararlarına rağmen öldürülmüş olduklarını, yani kadınların öldürüldükleri sırada resmen koruma altında olduklarını gösteriyor.⁸³ İçişleri Bakanlığı verilerine göre, koruma altındayken öldürülen en yüksek kadın sayısı 2021 yılında görüldü; o yıl öldürülen 307 kadından 38'i öldürüldükleri sırada devletin koruması altındaydı.

Geçtiğimiz birkaç yıl içerisinde, kolluğun ve aile mahkemelerinin verdiği koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının sayılarında bir artış görüldü. Faillerin davranışlarını kısıtlamayı amaçlayan önleyici tedbir kararları ile başka bazı önlemlerin yanı sıra, genellikle kadınlara bir sığınma evine yerleştirilme olanağı sunan ve nispeten daha az sayıda verilen koruyucu tedbir kararlarının sayılarındaki bu artış, büyük ölçüde 2016 yılında yapılan CEDAW incelemesinin ve GREVIO'nun aynı yıl yayınlanan ilk değerlendirme raporunun sonrasında gerçekleşti.

Türkiye Hükümeti'nin Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne, Komite'nin Opuz grubu davalarına ilişkin yürüttüğü inceleme süreci kapsamında sunduğu veriler, 2016 yılından beri, her yıl yüzbinlerce önleyici, birkaç bin kadar da koruyucu tedbir kararı verilmiş olduğunu kayda geçiriyor. Hükümet, 1 Ocak 2016 ile 12 Ekim 2020 arasında 2 milyon 198

⁸³ İçişleri Bakanlığı'nın bir meclis komisyonuna sunduğu sayılar şu şekildedir: 2016: 303 (bunlardan 22'si koruma altındaydı); 2017: 353 (17'si koruma altındaydı); 2018: 279 (26'sı koruma altındaydı); 2019: 336 (22'si koruma altındaydı); 2020: 268 (32'si koruma altındaydı); 2021: 307 (38'i koruma altındaydı). Söz konusu sayılar TBMM Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu'nun 6 Mart 2022 tarihinde yayınladığı nihai raporunda alıntılanmıştır; bkz. <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yilo1/ss315.pdf>, (13 Mart 2022 tarihinde erişilmiştir), s.219-20.

bin 546 vakada, toplam 2 milyon 457 bin 405 tedbir kararı verildiğini bildiriyor.⁸⁴ Verilen tedbir kararı sayılarında yıldan yıla büyük artışlar kaydedildiği de görülüyor. 2020 yılının ilk on ayında, toplam 497 bin 910 kişi (mağdur ve fail) hakkında, 604 bin 268 tedbir kararı verilmiş.⁸⁵

Ancak bu sayılar 6284 sayılı yasanın koruyucu ve önleyici tedbir kararlarını düzenleyen maddelerinin her bir fıkrası uyarınca verilen tedbir kararlarının toplam sayısını yansıtıyorlar. Aslında, verilen tek bir tedbir kararında, 6284 sayılı yasanın 3., 4., ve 5. Maddelerinin fıkra ve bentlerinde sıralanan önlemlerden birkaçına birden aynı anda yer verilebiliyor. Dolayısıyla bildirilen toplam tedbir kararı sayılarına, iki defa sayılanların da dahil edildiği neredeyse kesin, yani gerçekte verilen toplam tedbir kararı sayısı, büyük olasılıkla bildirilenlerden çok daha düşük.

2021 Haziran'ında adalet bakanı, kadına yönelik şiddetin nedenlerini inceleyen partiler arası bir meclis komisyonuna aynı beş yıllık dönem için farklı bir dizi sayı sundu.⁸⁶ Bu sayılarda da koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının sayılarında bir artış olduğu, ancak toplamın Bakanlar Komitesi'ne sunulandan çok daha düşük olduğu görülüyor, dolayısıyla bu sayılar daha makul bir tablo çiziyor gibi duruyor. Bakan tarafından sunulan sayıları alıntılamanın nihai raporda, mahkemelerin haklarında koruyucu veya önleyici tedbir kararı verdiği kişilerin sayısı şu şekilde veriliyor: 2016 yılında 139 bin 218 kişi hakkında önleyici, 1801 kişi hakkında ise koruyucu tedbir kararı; 2017 yılında 151 bin 715 kişi hakkında

⁸⁴ Türkiye Hükümeti'nin Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne Opuz grubu davalarında verilen kararın uygulanmasına ilişkin olarak ilettiği bilgi notu: bkz. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680a009cd>, 16 Ekim 2020, s. 6.

⁸⁵ Daha önceki yıllardaki sayılar ise şöyle: 2016'da 301 bin 413 vakada, 278 bin 495 kişi (fail ve mağdur) hakkında, 319 bin 999 karar; 2017'de 374 bin 575 vakada, 347 bin 750 kişi hakkında 413 bin 573 karar; 2018'de 461 bin 827 vakada, 433 bin 552 kişi hakkında 521 bin 163 karar; 2019'da 520 bin 940 vakada 492 bin 454 kişi hakkında 598 bin 402 karar. Bkz. [Committee of Ministers \(coe.int\)](https://www.coe.int/turkey/Committee_of_Ministers_(coe.int)), ss. 29-34. Verilen tedbir kararlarının ezici bir çoğunluğu önleyici tedbir kararı, koruyucu tedbir kararları toplumun ancak yüzde 1,1'ine tekabül ediyor: 2016 yılında 1902, 2017 yılında 2856, 2018 yılında 5302, 2019 yılında 6813, ve 2020 yılında (12 Ekim'e dek) 6846 önleyici tedbir kararı verilmiş.

⁸⁶ TBMM Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesinden evvel, 9 Mart 2021 tarihinde kuruldu ve ilk toplantısını 22 Nisan 2021'de yaptı. Komisyon partiler arası bir nitelik taşımasına rağmen, çoğunlukta olan iktidar koalisyonunun tahakkümü altındaydı. 22 Haziran günü muhalefetteki Cumhuriyet Halk Partisi milletvekilleri komisyondan çekildiler. Bunu 23 Haziran günü İYİ partili milletvekilinin ve 30 Haziran günü de Halkların Demokratik Partisi üyesi iki milletvekilinin çekilmesi izledi. Muhalefet partileri komisyonu İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmeyi meşru göstermeye çalışmak ve muhalefet partilerine figüran muamelesi yapmakla eleştirdiler; bkz. <https://www.gazeteduvar.com.tr/chp-tbmm-kadina-yonelik-siddetin-sebeplerinin-arastirilmesi-komisyonundan-cekildi-haber-1526322>. Kadın hareketinden önemli yorumcular, komisyonu ilk günden itibaren eleştiriyordu: bkz. Berrin Sönmez <https://www.gazeteduvar.com.tr/komisyon-degil-kah-komedi-kah-trajedi-makale-1520525>, 27 Nisan 2021.

önleyici, 2 bin 552 kişi hakkında koruyucu tedbir kararı; 2018 yılında 181 bin 072 kişi hakkında önleyici, 4648 kişi hakkında koruyucu tedbir kararı; 2019 yılında 195 bin 242 kişi hakkında önleyici, 5725 kişi hakkında koruyucu tedbir kararı; 2020 yılında 244 bin 985 kişi hakkında önleyici, 7293 kişi hakkında koruyucu tedbir kararı; 2021 yılında 272 bin 870 kişi hakkında önleyici, 10 bin 401 kişi hakkında koruyucu tedbir kararı.⁸⁷

Yukarıda anılan meclis komisyonuna, kolluk tarafından verilen koruyucu ve önleyici tedbir kararları ile yıllık kadın cinayetleri sayılarına ilişkin başka bir dizi istatistik veri de içişleri bakanı tarafından sunuldu.⁸⁸ Muhalefetteki Cumhuriyet Halk Partisi'nin milletvekillerinden Suzan Şahin, bu sunum bağlamında, önemli bir sorunu gündeme getirdi. Şahin sorunun bakanlıklar arasındaki iletişim noksanlığından kaynaklandığını ifade ederek, “şiddetin önlenmesi ve etkin politikalar uygulanabilmesi açısından veri eksikliği ve farklılığı büyük bir problem. Bunun yanında, her kurumun verisi yer yer örtüşmekte, çoğu zaman farklı veriler ortaya çıkmaktadır,”⁸⁹ Meclis komisyonunun nihai raporunda alıntılanan verilerde, ilgili üç bakanlığın (adalet, içişleri ve aile ve sosyal hizmetler) son birkaç yılda verilen önleyici ve koruyucu tedbir kararı sayılarına ilişkin her biri farklı veri setleri sunan tablolarına ayrı ayrı yer verilmiş olması da bu kaygıyı teyit ediyor.⁹⁰

Aile Mahkemesi Hakimlerinin ve Savcılarının Değerlendirmeleri:

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün İstanbul'da görüştüğü hakim ve savcılar, mevcut ya da eski eşleri ve partnerleri ya da aile üyeleri tarafından tacize, şiddete, sözlü tacize ya da ısrarlı takibe uğradığı şikayetinde bulunan kişilerin koruyucu ya da önleyici tedbir kararı alınmasına ilişkin başvurularının nadiren reddedildiğini belirtiyorlar.⁹¹ Görüşülen

⁸⁷ Bkz. TBMM Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu'nun Nihai Raporu, 6 Mart 2022: bkz.

<https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yilo1/ss315.pdf>, (13 Mart 2022 tarihinde erişildi), s.398.

⁸⁸ Bkz. İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun TBMM Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu'na yaptığı konuşma: komisyon_tutanaklari.goruntule (tbmm.gov.tr), May 27, 2021.

⁸⁹ CHP Hatay Milletvekili Suzan Şahin'in Süleyman Soylu'ya yaptığı yorum: komisyon_tutanaklari.goruntule, https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2742, p. 46.

⁹⁰ Bkz. TBMM Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu'nun Nihai raporu, ss. 361, 427.

⁹¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü, Hakimler ve Savcılar Kurulu'nun izni ile, altı hakim ve iki savcı ile İstanbul'da 2021 yılının Ağustos ve Eylül aylarında görüştü. Hakimlerin tamamı koruyucu ve önleyici tedbir kararları veren mahkemelerde görev yapıyordu. Savcılar münhasıran 6284 sayılı yasa kapsamına giren aile içi şiddet davalarına bakıyorlardı. İnsan Hakları İzleme Örgütü ile paylaşılan görüşler bu raporda, kişilere atfedilmeden derlenmiştir.

hakimlerin tamamı her yıl binlerce koruyucu veya önleyici tedbir kararı veren mahkemelerde görev yapıyorlar.

Önleyici ve koruyucu tedbir kararlarının verilmesinde, ilk aşamada, mağdurun iddialarını doğrulayacak kanıtlar aranmaz ve hakimler bu noktayı vurgulamak için genellikle kadının veya mağdurun “beyanı esastır” gibi formülasyonlar kullanırlar. Deneyimli bir aile mahkemesi hakimi İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, “Verilen [önleyici ve koruyucu] tedbir sayısı arttı, bunda nüfusun artmış olmasıyla birlikte, kadınların özgüveninin de artması ve [Kovid] pandemi[si]nin bildirilen aile içinde şiddet vakalarında sebep olduğu artışın da payı var,” dedi.

Savcılar da İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne haklarında ceza soruşturması açılan vaka sayılarının yüksekliğinden bahsederek, İddianame hazırlama görevlerinin bir parçasının da, kolluk kuvvetlerine delil toplama ve şüphelilerin ve tanıkların ifadesini alma konularında talimat vermek olduğunu anlattılar.

Hakimler, davaların yazılı şikayetler aracılığıyla önlerine gelmesi konusunda, büyük ölçüde kolluğa güveniyorlar. Hakimlerin verdiği kararların taslaklarının hazırlanmasında mahkeme katiplerinin de önemli bir rol üstlendiği anlatılıyor. Hakimlerin ve savcılarının mağdurlarla nadiren yüz yüze görüşmelerinin sebebi olarak büyük iş yükü gösteriliyor. Bir hakim sistemin nasıl işlediğini şu şekilde anlattı:

Polis bir zabıt tutar, bu zabıtın birer nüshası eş zamanlı olarak aile mahkemesi yargıcı ile savcılığa yollanır. Her vakada failin siciline, bunun hakkındaki ilk şikayet olup olmadığına bakarız. Fiil ne kadar vahimse, karar da o kadar nitelikli olur.

Bir hakim, koruyucu veya önleyici bir tedbir kararının uzatılmasına nasıl karar verildiğine ilişkin bir soruya şöyle yanıt verdi: “Kararları uzatıyoruz. Daha da önemlisi, insanların şikayetlerini neden geri çektiğine odaklanıyoruz, baskı altında mı, değil mi diye. İnce bir çizgi bu.” Başka bir hakim ise, tedbir kararlarının, tahminen yarısına yakınının uzatıldığını söyledi. Üçüncü bir hakim ise, mağdurları görmeden onlar için faydalı olanın ne olacağını değerlendirmenin güçlüğünden bahsetti: “Dava ile ilgili bir şüphe varsa veya bir koruma kararı ihlal edilmişse, mağdurlarla görüşürüz. Mağdurlar bize polise söyleyemeyecekleri

bazı şeyler söyleyebilirler. Ne tür taleplere yanıt verilmesi gerektiğini sadece mağdurla görüştüğünüze anlarsınız.” Ne var ki, aile mahkemelerinde görev yapan hakimler koruyucu ve önleyici tedbir kararlarını çoğunlukla mağdurları görmeden veriyorlar.

Önleyici ve koruyucu tedbir kararlarının etkili olup olmadığı, tedbir kararlarının caydırıcılığının bulunup bulunmadığı ve en önemlisi, koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının failer tarafından ne sıklıkta ihlal edildiği ve tedbir kararlarını ihlal eden faillere yaptırım uygulanıp uygulanmadığı gibi konulardaki görüşler ise değişkenlikler gösteriyor. Birkaç hakim, aile içi şiddet faillerinin koruyucu ve önleyici tedbir kararlarını ne sıklıkta ihlal ettiklerine ilişkin bir tahminde bulunamayacaklarını söylerken, diğerleri %5 ila %40 arasında oranlar telaffuz ettiler. Bir hakim ise mağduru ziyaret ederek veya taciz ederek koruyucu ve önleyici tedbir kararlarını ihlal eden faillerden sadece %10’unun kısa süreli zorlama hapsi cezası aldığına ilişkin tahminini paylaştı.

Hakimler ihlallere ilişkin bilgilerin her bir dava dosyasında bulunduğunu söyleseler de, savcılıklardaki ve mahkemelerdeki davalara ilişkin tüm bilgilerin muhafaza edildiği ve ilgili tarafların eriştiği Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi’nin (UYAP’ın) aile içi şiddet vakalarında verilen tedbir kararlarının ihlallerinin sisteme işlenmesine olanak tanıyan bir seçeneği hali hazırda sunmadığını açıkça belirttiler. Dolayısıyla tedbir kararı ihlallerine ilişkin veriler merkezi olarak toplanamıyor. Bir hakim şunları söyledi: “İhlaller söz konusu olduğunda, UYAP’a [tedbir] kararlarının ihlaline ilişkin bilgi kaydedilmiyor. [Tedbir] kararlarının ihlal edildiğini sadece dava dosyasına bakarak görebiliyoruz.” İhlallere ilişkin veriler halihazırda elektronik olarak toplanmadığı için, önleyici ve koruyucu tedbir kararlarının etkinliğine ilişkin istatistiki verileri derlemek de muhtemelen çok zor.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, çevrimiçi UYAP platformunda, koruyucu ve önleyici tedbir kararı ihlalleriyle ilgili verilerin, ihlalin niteliğini ve söz konusu ihlal nedeniyle yapılan tüm işlemleri de kapsayacak şekilde toplanmasına olanak sağlayacak bir güncelleme yapılmasını öneriyor. Böyle bir güncelleme yapılması, tedbir kararlarının failer üzerinde ne ölçüde bir caydırıcılığa sahip olduğunun ve failerin bu tedbir kararlarını ihlal ettiklerinde ne ölçüde cezalandırıldıklarının daha fazla görünürlük kazanması açısından faydalı olacaktır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 2018 yılında Opuz grubu davalarla ilgili aldığı kararda, veri sorununu doğrudan ele alarak, Türkiye’den 2020 Aralık’ında yapacağı bir sonraki

değerlendirme öncesinde şu konularda veri sağlamasını istemişti: “son beş yılda bildirilen, aile içi şiddet ile bağlantılı suçların sayısı; *ihlal edilen önleyici tedbir kararlarının sayısı ve bu ihlallerin, hem kadınların maruz kaldığı şiddet, hem de faillere uygulanan ceza anlamında ne sonuç doğurduğu*; aile içi şiddet şüphelileri hakkında başlatılan ceza soruşturmaları; bu tür suçlarda verilen mahkumiyet kararlarının oranları; ve aile içi şiddet davalarının ortalama olarak ne kadar sürede sonuca bağlandığı”⁹² (vurgular sonradan eklenmiştir).

Bakanlar Komitesi’nin burada gündeme getirdiği en önemli nokta olan koruyucu ve önleyici tedbir kararı ihlallerinin sayıları ve sonuçları hakkında, Türkiye Hükümeti Aralık 2020 değerlendirmesi için Komite’ye bilgi sunmamıştır. UYAP sisteminin mevcut bilgi toplama yöntemi nedeniyle, bu tür verilerin sistematik olarak toplanmasının mümkün olup olmadığı dahi kuşkuludur.

Bakanlar Komitesi, Opuz grubu davalarda verilen kararların uygulanması durumuna ilişkin 2020 yılının Aralık ayındaki oturumunda verdiği kararda, şöyle demiştir: “Komite, olumlu gelişmelere ve süregelen çabalara rağmen, Türkiye’deki aile içi şiddet mağdurlarının sayılarının yüksek kalmaya devam etmesini kaygı verici bulur; bu nedenle mevcut tedbirlerin etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak için çaba göstermeye devam etmenin ve kadın cinayeti sayılarının azaltılması için ek tedbirler alınmasının gerekliliğini vurgular.”⁹³

Bakanlar Komitesi bu amaçla Türkiye’yi “başta mağdurların ve failerin geçmişine ilişkin bilgiler, *alınan önleyici veya koruyucu tedbirler* veya verilmişse zorlama hapsi kararları, failer hakkında başlatılan ceza kovuşturmaları, bunların sonuçları ve uygulanması olmak üzere, olayların detaylı bir şekilde değerlendirilmesine olanak verecek verileri toplayarak, son yıllarda hayatını kaybetmiş kadın cinayeti mağdurları hakkında kapsamlı bir araştırma yapmayı değerlendirmeye” davet etti (vurgular sonradan eklenmiştir).⁹⁴ Adalet Bakanı, 2021 Haziran’ında kadına yönelik şiddetin nedenlerini inceleyen bir meclis komisyonuna, her yıl önleyici ve koruyucu tedbir kararlarını ihlal eden kaç fail hakkında zorlama hapsi

⁹² Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 1331. Birleşim, 4-6 Aralık 2018 (DH), H46-29 Opuz grubu, Türkiye (Başvuru No. 33401/02): https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016808fe1ba.

⁹³ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 1390. Birleşim, 1-3 Aralık 2018 (DH), H46-24 Opuz grubu, Türkiye (Başvuru No. 33401/02): https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680a091a4.

⁹⁴ Açe. Aynı tavsiye GREVIO tarafından 2018 yılındaki referans hattı raporunda da yapılmıştı. GREVIO 2018, ss. 22-3.

cezası verildiğine ilişkin sayıları sundu. Son beş yılda çok da değişiklik göstermeyen bu sayılar 2016 yılında 4676 iken, 2020 yılında 4820 olmuş.⁹⁵

Polis Görevlilerinin Değerlendirmeleri

İnsan Hakları İzleme Örgütü, ilçelerde aile içi şiddetle mücadele birimlerinde çalışan polis görevlileriyle de görüştü.⁹⁶

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün ziyaret ettiği bazı birimlerde, aile içi ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet vakalarına müdahale konusunda en iyi uygulama örneklerini sergilemek için gerekli kaynakların noksanlığı çok çarpıcıydı. Birçok birim, şiddet mağdurlarıyla gizli ve özel bir görüşme yapılabilmesine olanak sağlayabilecek alanların olmadığı bir fiziksel ortamda görev yapıyordu. Bazı polis merkezlerinde, görevliler aile içi şiddet mağdurlarının ifadelerini, başka suçlarla itham edilen erkek şüphelilerin refakatle getirilip götürüldüğü alanlardan doğru düzgün ayrılmamış mekanlarda alıyorlardı. Bir vakada, İnsan Hakları İzleme Örgütü bir kadının ön ifadesinin gizli ve özel bir görüşme yapmaya elverişli koşulların sağlanmadığı, başka bir çok insanın bulunduğu bir ortamda alındığına şahit oldu. Polis memurları İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne kadının bir sığınma evine yerleştirilmeyi talep ettiğini, eşinden cinsel şiddet gördüğüne ilişkin bir şikayette bulunduğunu söylediler. Kadın, avukatın gelmesini beklerken, bir bekleme odasında iki küçük çocuğu yalnız başlarındaydı. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün ziyaret ettiği diğer polis merkezleri daha yeni binalarda faaliyet gösteriyorlardı ve aile içi şiddet birimlerinin, başka suçlara bakan birimlerden ayrılmış alanları vardı. Bu birimlerdeki polis memurları, aşırı kalabalık koşullarda aile içi şiddet mağdurlarına yardımcı olmaya çalışan diğer meslektaşlarından daha şanslı olduklarının farkındalardı.

Aile içi şiddet birimlerinde çalışan polis görevlilerinden bazıları, aile içi şiddetle mücadelenin güçlüklerine katkı yapan karmaşık unsurların farkında olduklarını ifade ederek, kadınları şikayette bulunmaktan alıkoyan büyük engeller bulunduğu gerçeğini kabul ettiler. Bir polis görevlisi şunları söyledi: “Bu ilçede yıllardır şiddet gören kadınlar

⁹⁵ TBMM Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu, 8 Haziran 2021, https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2756 , sf.15-16.

⁹⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü, İstanbul'daki dokuz ilçede aile içi şiddetle mücadele birimlerinde görev yapan, değişik rütbelerdeki kadın ve erkek polis memurlarıyla 2021 yılının Eylül ayında görüştü. Dile getirilen görüşler bu raporda kişilere atfedilmeden derlenmiştir.

var. Pek çok kadın, ekonomik bağımsızlığı olmadığı için veya, ne bileyim, engelli bir çocukları olduğu için şikayette bulunamıyor.” Başka bir semtte ise bir polis görevlisi bazı kadınların aile baskısı nedeniyle şikayette bulunmaktan vazgeçmesinden yakınarak şunları söyledi: “Bir kadının ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde duracak imkanları yoksa, bize gelmiyor... Şikayetlerin çoğu, kadın boşanma aşamasına geldiğinde yapılıyor.” Aile içi şiddeti bildirmenin önündeki engeller hakkında endişelerini dile getiren polis görevlileri, kadınların öldürüldüğü veya istismara maruz kaldığı vakaların medyada yer almasını da destekliyorlar. Örneğin bir polis görevlisi şu yorumu yaptı: “Vakaların medyada yayınlanması ve tartışılması iyi bir şey. Böylece kadınlar bu konuda daha bilinçli hale geliyor. İnsanlar bilinçlenene kadar bu konularda eğitime de ihtiyaç var.” Başka bir polis görevlisi de “medyanın” eskiden gizli tutulan konulara dikkat çekmek konusundaki “gücünden” övgü ile bahsetti. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün görüştüğü polis görevlileri ve yargıçlar, hükümetin medyada çıkan haberlere duyarlı olduğuna inanıyor ve bakanlıkların aile içi şiddet vakalarına, özellikle de cinayetlere ilişkin medyada çıkan haberler üzerine, vakanın meydana geldiği ilçedeki polis birimlerini ve mahkemeleri aradıklarını söylüyorlar. Görüşülen tüm polis memurları ve hakimler cinayet vakalarında mağdurun daha önce yetkililere şikayette bulunup bulunmadığını veya önceden kayıtlara geçmiş bir şiddet hikayesi bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla derhal kayıtları incelediklerini bildirdi.

Görevliler vaka verilerinin saklandığı polisin hizmet içi internet sistemi olan POLNET üzerindeki 12 sayfalık bir risk değerlendirme formu oluşturma sisteminin nasıl işlediğini detaylı olarak anlattılar. Şiddet mağdurlarının maruz kaldığı risk düzeyini belirlemeyi amaçlayan bu form, mağdurlar polise şikayette bulunduğunda dolduruluyor. Bu form vasıtasıyla belirlenen risk düzeyine bağlı olarak, polis ilk tedbir kararlarının alınmasının gerekli olup olmadığını ve söz konusu vaka özelinde hangi koruma tedbirlerinden yararlanılacağını değerlendiriyor. Bir polis memuru bu formu şu şekilde tarif etti: “ayrıntılı ve geçen sene kullanılanıdan daha iyi. Mağdurun geçmişine, ekonomik durumuna, erkeğin ateşli silahının, uyuşturucu sorununun olup olmadığına, ailevi durumuna vs. bakıyor.”⁹⁷Doldurulan tüm formlar otomatik olarak aile mahkemeleri, savcılıklar ve Aile ve

⁹⁷ Ocak 2021'de uygulamaya konan formun bir kopyası (6284 Sayılı Kanun Kapsamında Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddet Olayları Kayıt ve Risk Değerlendirme Formu) TBMM Kadına Yönelik Şiddet Komisyonu'nun raporunda yayınlandı, age. sf: 830-42. Form, Avrupa Konseyi ve Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Lori Mann & Zehra Tosun, “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddet Vakalarında Risklerin Değerlendirilmesi ve Yönetimi: Risk Değerlendirmelerinin Güçlendirilmesi, Risk Yönetim Sistemi ve Türkiye'de Kurumlar Arası Koordinasyon,” Ekim 2020 <https://rm.coe.int/trk-2021-kadina-yonelik-siddet-vakalarinda-risk-degerlendirmesi-ve-yon/1680a2a7cc> (erişim tarihi 22 Mart 2022).

Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağılı, aşağıda daha ayrıntılı bir şekilde ele alınan şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri ile paylaşılıyor. Risk seviyesinin yüksek tespit edildiğı vakalarda, formlar kaymakamlıklar ile de paylaşılıyor.

Görüşülen tüm polis görevlileri, ilçelerinde haklarında koruyucu tedbir kararı verilmiş kadınlar bulunduğundan, bunların arasında “çağı üzerine koruma” verilmiş kadınların da olduğundan bahsetti ki bu kadınların polisi aramaları halinde fiziksel olarak polis korumasının derhal sağlanacağı anlamına geliyor. Polis görevlileri, her ilçede, mahkemeler tarafından elektronik kelepçe takılmış bir ila üç erkeğın bulunduğundan da bahsettiler. Failin mağdura yaklaşması durumunda, hem mağduru hem de polisi uyaran bir sistem olan elektronik kelepçe uygulaması genel olarak polis görevlileri tarafından destekleniyor. Elektronik kelepçelerden sorumlu bir polis görevlisi, şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri, polis ve mahkemeler arasındaki eşgüdümün ve yazışmaların tamamlanmasının iki ayı bulunduğunu söyledi ki bu süre zarfında mağdurun şiddete uğrama riski de aynı tehlike seviyesinde sürüyor. Aynı polis memuru yetkililer arasındaki eşgüdümün daha iyi olması gerektiğini de düşünüyor ve “en iyisi hepimizin aynı odada çalışması olurdu” diyor.

Polis görevlileri İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne 6284 sayılı Kanun kapsamında uygulama yetkisine sahip oldukları önlemleri de anlattılar. Bir memur önleyici tedbir kararlarının artık tüm vakalarda alındığını, ancak kadınların bir sığınma evine yerleştirilmesini ve diğery proaktif önlemleri içeren koruyucu tedbir kararlarının ise vakaların %20'sinde verildiğini tahmin ettiğini söyledi. Polis memurları mağdurları her hafta telefonla aradıklarını ve faillerin mağdurlarla iletişime geçerek tedbir kararlarını ihlal etmediklerinden emin olmak için bazen yaşadıkları mahalleyi ziyaret de ettiklerini, ancak kadınların failer kapılarına dayandığında arayıp bu durumu bildirmek konusunda artık genellikle daha hazırlıklı olduğunu söylediler. Ayrıca kadınlar tarafından indirilebilen KADES isimli bir cep telefonu uygulamasının ilk şiddet şikayetlerinin ve tedbir kararı ihlallerinin bildirilmesi sürecini çok hızlandırdığını anlattılar.

Birçok polis görevlisi kendileriyle birlikte çalışan bir psikoloğın bulunmasının birimlerine faydalı olacağını öne sürdü. Bir polis memuru “burada bir psikoloğın olması iyi olurdu. şu anda en büyük eksiğımız bu. Biz deneyimlerimizden hareketle mağdurlar hakkında bir şeyler söyleyebiliyoruz ama sonuçta biz psikolog değiliz,” dedi.

Bazı polis görevlileri, kadınların önleyici tedbir kararlarını erkekleri cezalandırmak veya onlardan intikam almak amacıyla kötüye kullandığına ve bu kararların artık yaygın ve neredeyse otomatik bir şekilde veriliyor olmasının sistemi istismara açık hale getirdiğine ilişkin endişelerinden bahsetti. Bunlardan biri “erkekler bize ‘siz de hep kadınlardan yanasınız’ diyor” dedi. KADES üzerinden yapılan asılsız ihbarlar da bir sorun olarak anıldı. Ancak aynı görevliler, haklılığına kani olmasalar dahi bir tedbir talebini işleme koymamanın sonuçlarından korktuklarını göstermek için de büyük çaba sarf ediyorlardı. Bir görevli şöyle dedi: “Onlara ‘hayır’ dersek başımıza geleceklerden korktuğumuz için, ‘hayır’ diyemiyoruz.” Basında, yetkililer tarafından aile içi şiddet mağduru olduğunun bilinmesine ve bazı vakalarda “koruma altında” olmasına rağmen öldürülen kadınlara ilişkin çıkan olumsuz haberler, gözlerin yetkililerin kusur ve ihmallerine çevrilmesine neden olmuş olmalı ki, bu sorunun ele alındığı görüntüsünün verilmesine büyük özen gösteriliyordu.

Önleyici tedbir kararlarının ne kadar caydırıcı olduğu sorulduğunda, polis görevlileri bu konuyu failin toplumda statü kaybından endişe duyacak bir şeyi olup olmadığı sorusuna bağladılar ve bu tür tedbir kararlarının, sabit bir işi olan ve toplumsal statü kaybetmekten endişe duyan failer açısından caydırıcı olduğunu, ancak kaybedecek bir şeyi olmadığını düşünen veya geçmiş sabıkası bulunan failerde etkisiz kaldığını söylediler. Bazı polis görevlileri, bir önceki yıl içinde öldürülmüş ve daha önce polise hiç şikayette bulunmamış kadın vakalarına işaret ederek, en ağır vakalara ulaşmanın hala çok zor olduğuna inandıklarını belirttiler. Bir polis görevlisi, birden fazla şikayette bulunan fiziksel şiddet mağduru bir kadının vakasında, savcılığın mükerrer şiddet geçmişi olan bu kişinin tutuklanması talebiyle mahkemeye başvurması için gerekli kanıtları içeren polis zabıtlarını hazırlamak ve derlemek amacıyla nasıl çalıştığını anlattı. Başka bir polis görevlisi ise mahkemelerin faileri tedbir kararlarını ihlal etmekten caydırmak amacıyla uygulanan cezai olmayan ancak idari bir yaptırım olan zorlama hapsi kararlarını ancak failerin tedbir kararlarını ihlal ettiklerine ilişkin ortalama dört – beş kez şikayette bulunulduktan sonra verdiğine ilişkin tahminini paylaştı.

Etkinliğin Ölçülmesi için Gerekli Verilerin ve Araçların Noksanlığı

Görüşülen polislerin ve hakimlerin tedbir kararı ihlallerine ilişkin yeterli veriye erişimleri olmadığı için, önleyici ve koruyucu tedbir kararlarının başarılı olup olmadığı ve bu tür kararların kısıtlarının neler olduğu konusunda olgusal kanıtlara dayanan bir değerlendirme

yapmaları mümkün olmadı. Ancak 2020 Ocak'ında yapılan değişikliklerin, aile içi şiddetle mücadele sistemini baştan aşığı elden geçirdiğini ve mevcut durumun sistemin eskiden nasıl işlediğine göre değil, oluşturulan yeni sistem temelinde değerlendirilmesi gerektiğini vurguladılar. Aile içi şiddetle mücadele birimlerinden birinin yöneticisi olan bir polis şöyle dedi: "Burada bir şey yapmaya çalışıyoruz, biraz vakit alabilir ama sonuçta başarılı olacağını düşünüyorum. Sistemin temelleri daha yeni atıldı."

Polis görevlileri İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne aile içi ve kadına karşı şiddetle mücadele faaliyetlerine katılan yetkilileri bir araya getirmeyi amaçlayan eşgüdüm toplantılarının valilikler tarafından, üç ayda bir düzenlendiğini anlattı. Bu tür bir eşgüdüm çabası önemli olsa da, bu toplantıların farklı yetkililerin faaliyetlerinin etkinliğinin ölçülmesi ve izlenmesi amacını taşıyıp taşımadığı belirsiz. Sistemin yeniden düzenlenmiş haliyle etkinliğini ölçmek yönünde bir arzu ve iradenin var olup olmadığı büyük önem taşıyor. Çok yüksek sayılarda önleyici tedbir kararlarının verilmesi ve koruyucu tedbir kararlarının sayısının artış eğilimi göstermesi, tek başlarına sistemin etkili olduğunu göstermeye yetmiyor.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün görüştüğü aile mahkemelerinden emekli çok deneyimli bir hakim, hükümetin ve mahkemelerin eleştirilerden kurtulmak için, verilen koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının sayılarının yüksekliğinin arkasına saklandıklarından endişe ettiğini belirtti. Söz konusu hakim bu tür tedbir kararlarının aile içi şiddetle mücadelede etkin olduklarını kanıtlayan bir veri bulunup bulunmadığından da emin değildi, zira bu kararların etkileri, o güne dek, gerçekte hiç ölçülmemişti. Emekli hakim bu gözlemi yaparken, bir yandan tüm tarafların haklarını korumaya çalışırken, bir yandan da kadınları şiddetten sakınmaya çalışan yetkililerin işlerinin ne kadar güç olduğunu da teslim ediyordu.

Aile içi şiddet alanında çalışan avukatların ve kadın hakları gruplarının değerlendirmeleri

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, defalarca talep edilmesine rağmen, İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün İstanbul'daki veya başka illerdeki Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin çalışanlarıyla görüşmesine izin vermedi. Dolayısıyla koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının uygulanmasını koordine etmek ve izlemekten sorumlu olan söz konusu merkezlerin yöneticilerinin veya çalışanlarının bakış açılarını bu rapora yansıtmak mümkün olmadı. Raporda, bunun yerine, aile içi şiddet alanında çalışan avukatların ve

sivil toplum gruplarının İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne söz konusu merkezlerle ilgili sağladıkları bilgiler esas alındı. Görüşülenler, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, önleyici tedbir kararlarının takibinin etkin bir şekilde yapılmamasının, failerin uyguladıkları şiddetin tekrarlanmasını önlemek konusunda karşılaşılan en büyük engel olduğunu ifade ettiler.⁹⁸ Şiddet İzleme ve Önleme Merkezleri'nin etkinliğinin koordinasyonsuzluk, bütüncül bir yaklaşım olmaması ve kaynak yetersizliği gibi nedenlerden ötürü azaldığını belirttiler.

KAMER vakfı tarafından 2020 yılında yürütülen, önleyici ve koruyucu tedbir kararları ile aile içi şiddet ve boşanma vakalarını içeren 157 davanın incelendiği bir çalışmada, soruşturmaların ve sonrasında açılan davaların çok uzun sürmesi ve “kadınların sorunlarının, ellerinde bir mahkeme kararı bulursa bile çözülememesi” sebebiyle, kadınlar arasında adalet sistemine yönelik yaygın bir güvensizlik bulunduğu tespit ediliyor.⁹⁹ KAMER, yetkililerin son yıllarda daha fazla önleyici tedbir kararı vermelerine karşın, bu kararların takibinin yapılmasında boşluklar bulunduğunu belirtiyor: “... eskiye kıyasla tedbir kararlarının derhal verilmesine rağmen, bu kararlar yakın bir izleme süreci ile desteklenmiyorlar. İki kadının, verilmiş tedbir kararlarına rağmen öldürüldüğü görülüyor. Dahası koruyucu/önleyici tedbir kararlarının hiç alınmadığı yüksek riskli bazı vakalar da var.”

KAMER incelediği vakalardan hareketle şu sonuca ulaşmış: “Birçok tedbir kararı” her bir vakanın özgül yönlerine odaklanmak yerine, “şablon bir reçete gibi kopyala yapıştır yöntemiyle veriliyor.”¹⁰⁰ KAMER sorunun, her bir vakanın kendi içinde, ayrıntılı bir analizinin yapılmamasından kaynaklandığı görüşünde. Güçlüklerin sürmesinin ana sebeplerini, kadınların düşük, orta ve yüksek riskli olarak değerlendirildiği “yeni ve önemli” risk değerlendirmesi sürecini işletebilecek eğitimli personelin bulunmaması; “mağdurlara güvenlik ve desteğin eşgüdüm içinde sunulmaması” ve “mağdurların ve sivil toplum örgütlerinin sürece dahil edilmemesi” şeklinde sıralıyor.¹⁰¹

⁹⁸ Bu konu: İstanbul Barosu avukatlarıyla 4 Haziran 2021 günü yapılan toplantıda, sivil toplum örgütleri Diyarbakır'da Rosa Kadın Derneği ile 9 Haziran 2021'de ve KAMER ile 11 Haziran 2021'de ve Mor Çatı ile 18 Ekim 2021'de yapılan toplantılarda vurgulandı.

⁹⁹ Bkz. KAMER'in Suçlu Kim? Aile? Devlet? Toplum? Hepimiz?' başlıklı raporu, 2020, sf.17. KAMER 1997 yılında bir kadın hakları örgütü olarak kurulmuştur ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki 23 ilde faaliyet göstermektedir.

¹⁰⁰ Age s. 18. Raporda, aile içi şiddet veya cinsel istismar mağduru kadın ve çocuklarla ilgili 157 dava incelenmektedir.

¹⁰¹ Age, s.20.

KAMER, genel olarak polislerin, hakimlere kıyasla daha uzun süreli önleyici tedbir kararları verdiklerini ve hakimlerin herhangi bir açıklama yapmadan kanıt talep ettikleri bazı vakalarla karşılaştığını da belirtiyor.¹⁰²

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi'nin adli yardım alan mağdurların davalarına ilişkin verilere dayanarak hazırladığı 2020 tarihli raporunda, 2019 yılında verilmiş 1253 önleyici ve koruyucu tedbir kararı inceleniyor.¹⁰³ İncelenen vakaların %92'sinde fail mağdurun mevcut kocası, %4'ünde ise eski kocası. Mahkemeler, incelenen 1253 tedbir kararından 224'ünü altı ay, 94'ünü dört ay, 194'ünü üç ay, 295'ini iki ay, 169'unu ise bir ay geçerli olacak şekilde vermiş.¹⁰⁴ Merkez, failin evinden uzaklaştırıldığı vakaların oranının sadece %25 olduğunu belirtiyor ki, bu yetkililerin kamuoyuna açıkladıklarından daha düşük bir oran. Merkez, tedbir kararını ihlal ettiği için zorlama hapis cezası alan bir fail ile hiç karşılaşmadıklarını belirtiyor ve genel olarak yetkililerin önleyici ve koruyucu tedbir kararlarını vakaya özel vermedikleri kanaatinde.¹⁰⁵

Bir sığınma evi işleten Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Türkiye'nin kadın hakları alanında çalışan en eski sivil toplum örgütlerinden biri. Kadınların farklı yetkililer tarafından nasıl karşılandığına ilişkin diğer bir değerlendirme de, Mor Çatı'nın 2021 Nisan'ında kadına yönelik şiddetle mücadelede baro adli yardım bürolarının rolü hakkında yayınladığı raporda yer alıyor. Kadınlar Mor Çatı'ya polis görevlilerinin kendilerini sahip oldukları haklar konusunda bilgilendirmediklerini ya da kendilerine yanlış bilgi verdiklerini, bazı vakalarda şikayette bulunmamaları için kendilerini ikna etmeye çalıştıklarını, kendilerinden şikayetlerini destekleyen kanıtlar göstermelerini istediklerini, ya da şikayetlerini kabul etmediklerini bildirmişler. Mor Çatı, polis merkezlerindeki sorunların eğitim noksanlığından, personel eksikliğinden ve polis memurlarının usulsüz davranışları nedeni ile yaptırımlara tabi tutulmamalarından kaynaklandığını değerlendiriyor.¹⁰⁶

¹⁰² Age, s.19

¹⁰³ İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi, "Adli Yardım Bürosuna Başvurularda Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun Uyarınca Alınan Tedbir Kararları Raporu," İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi tarafından daha uzun bir raporun içinde yayınlanmıştır: "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi – İstanbul Sözleşmesi," 8 Mart 2021.

¹⁰⁴ Age, s.40.

¹⁰⁵ Age, s.41.

¹⁰⁶ Bkz. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Kadınların Adalete Erişimi: Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Yasalarının Uygulanmasında Baro Adli Yardım Bürolarının Rolü, 2021, sf. 9

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri ile ilgili olarak Mor Çatı, bu merkezlerin standart kurumsal uygulamalar yerine, personelin bireysel inisiyatifleriyle faaliyet göstermesinden yakınan bazı kadınlar bulunduğunu bildiriyor. Bazı kadınlar, şiddet mağdurlarının güvenliğini sağlamak amacıyla mahkemeler tarafından alınan kimliğin gizli tutulması kararlarının merkezler tarafından uygulanmadığından ya da yönlendirilmediğinden, bazıları da merkezlerin şiddet mağdurlarına rehberlik ve destek hizmeti sunmadığından yakınmış. Mor Çatı başta aile mahkemeleri ile Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri olmak üzere, ilgili kurumlar arasında bir koordinasyonsuzluk olduğunu belirtiyor.¹⁰⁷

Mor Çatı temsilcileri İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne koruyucu tedbir kararlarının belli bir düzen içinde uygulanmadığını da belirterek fail tarafından işlenen koruyucu tedbir kararı ihlallerinin, söz konusu kararın faile tebliğ edilmesinde yaşanan güçlükler nedeniyle yetkililer tarafından ihlal olarak sayılmadığı bazı vakaları örnek gösterdiler. Bazı polis merkezlerinde risk değerlendirilmesi yapılmıyor, bazı sıradan polis merkezlerinde ise kadınlar ilgili aile içi şiddet birimlerine götürülmeyip o kadar uzun süre bekletiliyormuşlar ki, sonunda pes ederek şikayette bulunmaktan vazgeçiyorlarmış.¹⁰⁸

Önleyici ve Koruyucu Tedbir Kararlarının Uygulanması ile İlgili Anayasa Mahkemesi Kararları

Anayasa veya Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden kaynaklanan temel hak ve özgürlüklerinin yetkililer tarafından ihlal edildiğini iddia eden kişiler, olağan hukuk yollarını tükettikten sonra, Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) başvurabilirler. Bu raporun yazıldığı sırada, AYM 6284 sayılı yasanın uygulanması ile ilgili 27 başvuruda karar vermiş durumdaydı.

Mahkemenin hak ihlali kararı verdiği sekiz başvuru, kendilerine önleyici tedbir kararı tebliğ edilmiş şüphelilerin haklarının ihlali ile ilgili. Bu vakalarda başvurucular, mağdura yaklaşmamaları amacıyla kendilerine önleyici tedbir kararı tebliğ edilmiş, ancak bu karara yaptıkları itiraz ayrıntılı gerekçe gösterilmeden bazı vakalarda defalarca reddedilmiş erkekler. Anayasa Mahkemesi bunun adil yargılanma hakkının ihlali olduğuna hükmetmiş.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Age, sf.10-12

¹⁰⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Mor Çatı temsilcisiyle yaptığı görüşme, 18 Ekim 2021.

¹⁰⁹ Göze çarpan davalar arasında 2013/3758 sayılı ve 6/12/2016 tarihli Salih Söylemezoğlu başvurusu bulunmaktadır.

AYM 2021 yılında verdiği bir kararda, kendisine tebliğ edilen bir önleyici tedbir kararını ihlal eden başvuru Mustafa Karaca'ya verilen 7 günlük zorlama hapis kararının, başvuru kişinin özgürlük hakkını ihlal etmediğine hükmetti. Derece mahkemelerinin tedbir kararlarının ihlali nedeniyle zorlama hapis cezası vermeye yetkili olduğunun AYM tarafından da teyit edilmesiyle, tedbir kararı ihlallerinin gerektirdiği durumlarda zorlama hapis yaptırımını uygulamak isteyen mahkemelerin yetkilerinin güçleneceği umulabilir.¹¹⁰

Ancak AYM'nin 2021 Eylül ayında verdiği, 2021 Aralık ayında yayınlanan bir karar bu rapor açısından özel bir önem taşıyor. Başvuru kişinin kızı akademisyen S.E.'nin, 15 Aralık 2013'te, eski kocası V.A. tarafından öldürülmesi davasında, AYM'nin, AİHM'in Opuz kararı ile paralellik gösterecek şekilde, yaşama hakkının hem esas hem de usul bakımından ihlal edilmiş olduğu yönünde verdiği karar, çığır açıcı bir nitelik taşıyor. AYM söz konusu kararında, ilk olarak, yetkili makamların ihmallerinin S.E.'nin öldürülmesine veya yaralanmasına katkıda bulunduğu, ikinci olarak da başta kolluk görevlileri, hakimler ve savcılar olmak üzere, ihmali görülen kamu görevlilerine yönelik soruşturma açılmasına izni verilmemesinin "ölümüne ilişkin etkili ceza soruşturması yürütülmesi yükümlülüğü bakımından ihlal sonucu doğurduğu" sonucuna ulaşıyor.¹¹¹ Davanın konusu, S.E.'nin 2013 yılında, altı ay boyunca V.A. hakkında defalarca şikayette bulunmuş olmasına rağmen, yetkililerin bu şikayetlere uygun bir yanıt vermemiş olmaları. V.A.'nın S.E.'yi defalarca ölümle tehdit etmiş olmasına rağmen mahkemeler V.A.'nın S.E.'ye yönelik şiddet tehdidinde bulunmaması yönünde sadece bir ay geçerli önleyici tedbir kararı almış, fakat onunla yakın temas kurmaması yönünde bir karar almamış, bu yöndeki bir önlemi ancak son önleyici tedbir kararına dahil etmiş, ne var ki bu karar da, yetkililer tarafından V.A.'ya tebliğ edilmemiştir. Genel olarak S.E.'nin öldürülmekten korktuğunu ve V.A.'nın önleyici tedbir kararlarını ihlal ettiğini ilgili makamlara şikâyet yoluyla iletmış olmasına rağmen, yetkili makamlar 6284 sayılı Kanun kapsamındaki S.E.'yi koruyabilecek önlemleri almamışlardır. V.A. S.E.'yi aylar boyunca defalarca ölümle tehdit etmesinin ardından, küçük çocuklarını almaya gittiği sırada, S.E.'yi çocuklarının gözleri önünde bıçaklayarak öldürmüştür. S.E.'nin öldürülmesinden önceki altı ay boyunca alınan tedbir kararları Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi'ne bildirilmiş ve merkez "S.E.'nin yaşamına yönelik

¹¹⁰ Bkz. Mustafa Karaca [GK], B. No: 2020/15967, 20/5/2021 Karar Resmi Gazete'de 30 Eylül 2021 tarihinde yayımlandı. (16 Ocak 2022 tarihinde erişildi) <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2020/15967>.

¹¹¹ Bkz. T.A. [GK], B. No: 2017/32972, 29/9/2021, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2017/32972> (18 Mayıs 2022'de erişildi)

gerçek ve yakın bir riskin varlığından haberdar”¹¹² edilmiştir. Ne var ki, söz konusu merkez önleyici tedbir kararlarının uygulanmasını izlemekle görevli olmasına rağmen, S.E. ile temas kurmamış ve takibini yapmamıştır.

AYM kararında, 6284 sayılı Kanun ile onun uygulama yönergeleriyle birlikte, İstanbul Sözleşmesi’ne ve CEDAW’a, Opuz ve bağlantılı davalara ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne çok sayıda atıflar yapmıştır.¹¹³ AYM “...S.E.ye yönelik şiddetin engellenmesi adına koruyucu ve önleyici tedbirlerin pratik ve etkili bir biçimde alınmamış olmasının kamu makamları için yaşam hakkının korunması noktasındaki pozitif yükümlülük bakımından ciddi bir ihmale/özensizliğe işaret ettiği açıktır” tespitinde bulunmuştur.¹¹⁴ Olaya karışmış, bütün kamu yetkilileri yani polisler, jandarmalar, savcılıklar, hakimler ve Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi bu ihmalde pay sahibi olarak sıralanmıştır. AYM bunun da ötesine geçerek valilik ve Hakimler ve Savcılar Kurulu gibi üst makamların da, S.E.’nin babasının kamu yetkililerinin ve hakimlerin S.E.’nin ölümüne yol açan ihmallerine yönelik soruşturma açılması taleplerini redd ederek, yaşam hakkı kapsamında etkili ceza soruşturması yürütülmesini engellediklerini tespit etmiştir. AYM yukarıda anılan farklı yetkililer hakkında ceza soruşturması açılmasına da karar vermiştir. AYM’nin T.A. başvurusunda verdiği karar, bundan sonra aile içi şiddetle mücadele alanında faaliyet gösteren tüm kurumların esas alması gereken kilit önemde bir metin olarak görülmelidir.

Bu karar, AYM’nin daha önceki içtihatlarına kıyasla önemli bir ilerleme niteliği taşımaktadır. AYM, daha önce, 2020 Haziran’ında T.A ve Opuz vakalarına benzeyen bir başvuruda, kamu yetkililerinin yaşam hakkı ihlalinde bulunmadığı yönünde bir karar vermişti.¹¹⁵ O vakada Fatma Güneş, kardeşi E.B.’nin yaşam hakkının, aile içi şiddet karşısında yeterli koruma sağlamayan yetkililer tarafından ihlal edildiği iddiasıyla bir başvuruda bulunmuştu. E.B.’nin kocası R.B.’den şiddet gördüğü yönündeki şikayeti üzerine E.B. yetkililer tarafından koruma altına alınmış, ancak R.B. 15 ay sonra E.B.’yi vurarak öldürmüştü. AYM söz konusu kararında R.B.’nin E.B.’yi öldürmesinin “gerçek ve yakın bir risk oluşturduğunun kamu makamları tarafından bilindiği veya bilinmesi gerektiği

¹¹² Age, 150. paragraf.

¹¹³ Age, 92-96 paragraf.

¹¹⁴ Age, 162. paragraf. “Bu durum karşısında S.E.ye yönelik şiddetin engellenmesi adına koruyucu ve önleyici tedbirlerin pratik ve etkili bir biçimde alınmamış olmasının kamu makamları için yaşamın korunması noktasındaki pozitif yükümlülük bakımından ciddi bir ihmale/özensizliğe işaret ettiği açıktır”.

¹¹⁵ Bkz. Fatma Güneş, B. No: 2016/8300, 3/6/2020, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2016/8300> (18 Mayıs 2022’de erişildi)

söylenemez,” demişti.¹¹⁶ Fatma Güneş’in avukatı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne başvurdu.¹¹⁷

¹¹⁶ Age, 69. paragraf

¹¹⁷ Avukatın 16 Kasım 2021 tarihinde İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne ilettiği bilgi notu.

IV. Sonuç

Bu raporda incelenen vakaların da gösterdiği gibi, Türkiye makamları, failleri çoğunlukla eski ve mevcut eşler ile partnerler olan kadına karşı şiddet ile mücadelede derin zorluklarla karşı karşıyadır. Bulgular, mahkemelerin yenilenen önleyici tedbir kararlarına rağmen şiddet ve tacizin devam edebileceğini göstermektedir. Bunun nedeni kısmen, faillerin yaptırım olmaksızın tedbir kararlarını ihlal edebilmeleri gerçeğinde yatmaktadır. İncelenen en ağır vakaların bazıları, kamu makamlarının, mahkemelerin ve savcılarının, tutukluluk da dahil olmak üzere faillere karşı kesin önlemler almak ve yaptırım uygulamadaki başarısızlıklarını ve mağdurlara etkili koruma sağlamakta kurumlar arası koordinasyonsuzluğu göstermektedir. Bu vakalar, koruma, önleme ve faillerin yargılanmasına ilişkin Türkiye'nin kendi yasa ve yönetmeliklerinin uygulanması için yapılması gereken çok şey olduğunu göstermektedir.

Yetkililerin önleyici ve koruyucu tedbir kararları verdikleri kadınların öldürüldüğü durumlarda, bugüne kadar kamu görevlilerinin yüksek tehlike altındaki kadınların korunmasına dair sorumluluklarında başarısız olmalarının, kadınların öldürülmelerine olan etkisinin soruşturulmasına dair atılan adımlar hakkındaki belirtiler çok sınırlıdır. Bu nedenle, kadınları öldüren erkeklere verilecek cezaların son birkaç yıl içinde artırılıp kamuoyu tartışmalarının büyük bir bölümü doğrudan faillerin cezalandırılmasına odaklanırken, yetkililer tarafından devletin kadını korumaya yönelik pozitif yükümlülüklerini yerine getirme ve yaşam hakkını korumadaki başarısızlığının soruşturulmasına ilişkin tartışmalar sınırlı kalmıştır.

Anayasa Mahkemesi'nin Eylül 2021 tarihli T.A başvurusuna dair kararı bir önceki bölümde tartışılmıştır. Karar, kadına karşı şiddetle mücadele eden tüm birimlere, önleyici tedbir kararları verilmesinin kendi başına etkili bir korumanın sağlanması olmadığına ve kanuni görevler ile onların uygulanması arasında önemli farklılıklar bulunduğu ilişkin açık bir mesaj vermektedir. T.A. başvurusu 2013 yılında gerçekleşen bir cinayetle ilgilidir. Ancak 2017'den bu yana kadın cinayetlerine ilişkin vakalar da dâhil olmak üzere bu raporda incelenen vakalar, faillerin koruyucu ve önleyici tedbir kararlarını ihlal etmelerine yönelik uygulanmayan yaptırımların ve tehlike düzeyine uygun önleyici tedbirlerin eksikliğinin, kadınları ölüm tehlikesiyle karşı karşıya bırakmaya devam ettiğini göstermektedir.

Tüm ev içi şiddet vakaları arasında kamuoyunun dikkatini en çok çeken nokta cinayetler iken, birçok kadının uzun yıllar boyunca maruz kaldıkları çeşitli ev içi şiddet biçimlerinin de farkına varılması önemlidir. Bu türdeki vakaların çoğu gizli kalmaktadır. Özellikle aile desteği veya ekonomik bağımsızlığa sahip olmayan kadınların şikayet mekanizmalarına erişmesinde, halen çok büyük engeller bulunmaktadır. Bir polis memurunun İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne ifade ettiği gibi: “Bir kadının, kendi ayakları üzerinde durmak için ekonomik bir imkanı yoksa, o kadın bize gelmez ... şikayetlerin çoğu kadınlar boşanma aşamasındayken gelir.”

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün incelediği vakaların çoğu, erkeklerden ayrılmak isteyen, ayrılan ya da boşanmış kadınlarla ilgiliydi. Ekonomik durumları ve ekonomik bağımsızlık imkanlarının olmaması nedeniyle boşanma davası açamayacaklarını, ayrılamayacaklarını ya da eşlerinin veya partnerlerinin şiddetini yetkililere şikayet edemeyeceklerini hisseden kadınlara ulaşma gerekliliği devam etmektedir.

Yetkililer, Ocak 2020'den bu yana ev içi şiddet ve kadına karşı şiddetle mücadelede polis ve yargı kapasitesini artırmak için somut adımlar atmış olsalar da, bu adımların pratikte nasıl ölçüldüğü ve değerlendirildiği açık değildir. Adalet ve İçişleri Bakanlıkları, koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının sayısının arttığını göstermek için çok uğraşmaktadır. Ancak bu, önlemlerin niteliksel etkileri, başarı ve başarısızlık oranları, koruma önlemlerinin ihlallerinin sayısı, ihlallere yönelik yaptırımlar ve her şeyden önce kadınların kendilerinin genel olarak daha gelişmiş bir koruma deneyimleyip deneyimlemedikleri hakkında çok az bilgi vermektedir. En iyi ihtimalde, mevcut durumdan, daha fazla kadının şikayette bulunduğu, yetkililerin sorun hakkında daha fazla farkındalığa sahip oldukları ve doğru olanı yapmaktan endişe duydukları anlaşılabilir. Koruyucu ve önleyici tedbir kararı ihlallerinin sayısı ve faillere yönelik yaptırımlara ilişkin verilere büyük ihtiyaç vardır. Tutuklanan erkeklerin sayısının kayda alınmış olması bize kaç kişinin koruyucu ve önleyici tedbir kararlarını ihlal ettiğini ve ihlal edenlerin kaçının yaptırıma tabi tutulduğu bilgisini vermemektedir. Bu tür verilerin sağlanması durumunda yetkililerin tepkisi hakkında bir sonuca varmak mümkün olacaktır. İlgili bakanlıkların bu tür verileri toplamayı üstlenmeleri ve polis birimlerinin, sosyal hizmetlerin, hakimlerin ve savcılarının görevlerini etkin şekilde ve gereken özeni göstererek yerine getirmelerine destek olmaları umulmaktadır. İlgili bakanlıklar ayrıca adli makamları ve kolluk yetkililerini, koruma önlemlerinde ve faillerin kovuşturulmasındaki eksikliklerin giderilmesi için karşılaştıkları zorluklarla ilgili deneyimlerini paylaşmaya teşvik etmelidir.

Raporda incelenen vakaların bir özelliği de kadınların ve avukatlarının yetkilileri harekete geçirmek amacıyla sosyal medyaya başvurmalarıdır. Polis memurları ve hakimler bunun etkili bir yöntem olduğunu kabul ettiler, ancak bu halka açık bir şekilde baskı yapılmadığı sürece yetkililerin harekete geçmek için yeterince duyarlı olmadıkları izlenimine yol açıyor.

Önleyici ve koruyucu tedbir kararlarının etkinliği, mahkemeler tarafından verilen kararların her bir vakaya özgü şekilde mevcut tehlikeye göre uyarlanması ve kararların fiilen uygulandığından emin olunması için etkili denetim mekanizmalarının varlığına bağlıdır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri bu koordinasyon ve denetimden sorumludur. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün İstanbul Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi çalışanları veya Bakanlık yetkilileri ile görüşmelerine izin verilmemiştir. Bakanlığın bir sivil toplum örgütüyle diyaloga girme konusundaki isteksizliği, koruma uygulamasındaki sorunlara çözüm bulmak için gerekli inceleme ve denetim çabalarına sıcak bakmayacağı intibasını uyandırmaktadır.

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri dokuz yıldır mevcut. Kadın hakları örgütlerinin İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne bildirdiği gibi, bu merkezlerde kuşkusuz şiddet mağdurları adına çok büyük çaba sarf ederek çalışan bireyler bulunuyor. Bununla birlikte, bulguları yayınlamadıkları veya kamuya şeffaf bir şekilde rapor vermedikleri için, merkezlere ismini veren izlemeyi yapıp yapmadıkları belirsizdir. Bu nedenle şiddetin önlenmesindeki kurumsal etkinliklerinin değerlendirilmesi mümkün değildir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın kadına yönelik şiddetle mücadelede mevcut kurumsal çerçeveyi geliştirmek için siyasi yelpazedeki çeşitli kadın hakları grupları ve sivil toplumla yapıcı bağlar kurması, bu grupların bakanlığın ve ona bağlı merkezlerin faaliyetleri üzerinde eleştirel bir denetim yapabilmesine açık olması gerekmektedir.

Birinci bölümde ele alınan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na ait kadına yönelik şiddetle mücadele konusundaki son eylem planı, eksikliklerinden dolayı hayal kırıklığı yaratmaktadır. Bu eksikliklerin bazıları, güncel verilerin ve sorunlar analizinin yer almaması ve halihazırda yürürlükte olan önlemlerin etkinliğinin kamuya açık olarak değerlendirilip raporlandığına dair hiçbir ibarenin bulunmamasıdır. Mevcut plan, korumadaki eksiklikleri tespit etmeyi ve son yıllarda Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin performansı hakkında kamuoyuna rapor vermeyi taahhüt etmelidir. İnsan Hakları İzleme Örgütü, kadın hakları gruplarından ve avukatlardan merkezleri yeniden düzenleme planlarının olduğunu ancak mevcut eksikliklerin nasıl giderileceği konusunda

kamuoyuna açık ve uygun istişare yapılmadığını öğrenmiştir. Bakanlık eksikliklerin nelere ilişkin olduğuna dair bulgularını veya bunları gidermeye ilişkin vizyonuna dair herhangi bir değerlendirmesini paylaşmamıştır.

Bu rapor için görüşülen kadın hakları grupları ve ev içi şiddet mağdurları, birçok mağdurun haklarından halen haberdar olmadıkları ve şiddete karşı şikayette bulunmak için sistemde yollarını bulmakta zorlandıkları konusundaki kaygıları ifade etmişlerdir. Kadın gruplarının ve kararlı avukatların katılımı bu açıdan kilit öneme sahiptir. Avukatlar ayrıca, failerin soruşturmalarının ilerlemesi için de mücadele ediyorlar çünkü koruyucu ve önleyici tedbir kararı veren mahkemeler ile soruşturmaları yürüten savcılar arasında açık bir koordinasyon eksikliği var. Bunlar zorunlu olarak ayrı faaliyetler olmakla birlikte, koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının etkinliğinin, failerin zamanında, kapsamlı ve etkili ceza soruşturmaları ve yargılamalarıyla desteklenmesi gerekmektedir.

Son olarak, Cumhurbaşkanı Erdoğan hükümetinin tüm iddialarının aksine, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesi, cinsiyete dayalı şiddetle mücadelenin hükümet için bir öncelik olmadığı, sözleşmenin “yabancı” olduğu, Türkiye'nin kendi mevzuatının ilgili sözleşme hükümlerine dayanmasına rağmen sözleşmenin Türkiye ile ilgisi olmadığı yönündeki siyasi mesajı vermiştir. Uygulamada, bu aynı zamanda Türkiye'nin, sözleşmenin uygulanmasını izleyen organ olan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Uzman Eylem Grubu (GREVIO) tavsiyeleri ile daha önce yönlendirilmiş olmasına rağmen, kayıtlarının incelenmesini bundan böyle reddettiği anlamına gelmektedir.

Hükümetin kadına yönelik şiddetle mücadeleye dair ulusal kaynakları artırma adımları, kadınları savunmasız bireyler olarak görürken, kadınları koruma ve aile kurumunu destekleme meselesini ataerkil ve muhafazakar terimlerle tanımlamakta ve milli görevinin bir parçası olarak görmektedir. Bu yaklaşıma göre toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadele, bırakın cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılıkla mücadele etmeyi, kadın haklarını destekleme ve cinsiyet eşitliğini sağlama çabalarının dahi bir parçası değildir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı açık mesajları, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesinden önce gerçekleşti ve kadına karşı şiddet ve cinsiyetle ilgili diğer konulardaki hükümete ait tüm politika belgelerinden “toplumsal cinsiyet eşitliği” teriminin kaldırılmasına neden oldu. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliği, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve yasalarında ve başta Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve Avrupa İnsan

Hakları Sözcüşmesi olmak üzere Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmelerinde yer almaktadır. Uluslararası hukuk normlarına uyumlu olmayan ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ortadan kaldırılmasını kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği için daha geniş bir mücadele içine yerleştiremeyen politik bir yaklaşım, ayrımcılık biçimlerini meşrulaştırmaktadır. Bu yaklaşım, kadınların konumlarına yönelik toplumsal tutumu ilerletme çabalarını sekteye uğratmakta ve kadınların korunmasını sağlama, şiddetten kurtulma ve ekonomik bağımsızlığa giden yolları bulmalarına destek olma, failerin cezalandırılmasını sağlama gibi yasal yükümlölüklerle görevlendirilen çok sayıda devlet makamının çalışmalarını baltalamaktadır.

Tavsiyeler

Türkiye Hükümetine:

Kadına yönelik şiddete ve ev içi şiddete karşı mücadele konusunda uluslararası hukuka uymayı yeniden taahhüt ediniz ve uygulayınız

- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi nezdinde infazı nitelikli denetim prosedürü altında olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Opuz/Türkiye kararında tespit edilen ihlallerin önlenmesi için gerekli tüm önlemlerin tam olarak uygulanmasını sağlayınız,
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin (CEDAW) 2016 Türkiye incelemesinde yer alanlar ve bir sonraki incelemesine hazırlanırken yayınladığı tüm tavsiyelerin yanı sıra toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadeleye ilişkin diğer ilgili BM organları ve komitelerinin tavsiyelerinin tam olarak uygulanmasını sağlayınız.
- Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesini iptal edin ve sözleşmeye yeniden katılarak Türkiye'nin ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde kadına yönelik her türlü şiddeti önlemeyi derhal yeniden taahhüt ediniz.

6284 sayılı Kanun kapsamında önleyici ve koruyucu tedbir kararlarının uygulanmasını güçlendiriniz

- İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmeye rağmen, 6284 sayılı kanun kapsamında Türkiye genelindeki polis birimleri, savcılar ve mahkemelerin, ev içi şiddet ve kadına karşı şiddet vakalarına cevaben 6284 sayılı kanun kapsamında koruyucu ve önleyici tedbir kararlarını uygulama kararlılıklarını güçlendirmelerini sağlayın. Tedbir kararlarının derhal uygulanmasını ve tebliğ edilmesini, özenle değerlendirilen tehlike düzeyiyle orantılı olmasını ve mevcut tüm tedbirlere dayanmasını sağlayınız.
- Polis birimlerinin tüm mağdurlara yasa kapsamındaki haklarını, kendilerine sağlanan koruyucu ve önleyici tedbirlerin ayrıntılarını ve adli yardım haklarını bildirdiklerinden emin olunuz ve bunu zorunlu kılınız.
- Mağdurların Türkçe bilmemeleri veya dezavantajlı gruplardan olmaları durumunda (sığınmacı olan yabancı uyruklular veya geçici koruma statüsüne sahip Suriyeliler

ve diğerk göçmenler de dahil olmak üzere) polisin mağdurların haklarını ve adli yardım hakkını onlara tam olarak açıklamak için tercüman edinebilmesini ve edinmesini sağlayınız.

- Polis, savcılar ve aile mahkemelerinin tüm ev içi şiddet mağdurlarına yönelik kapsayıcı bir yaklaşım benimsemeye devam etmelerini ve cinsel yönelim ile cinsiyet kimliği temelinde herhangi bir ayrımcılıktan kaçınarak herkese aynı korumayı sunmalarını sağlayınız.
- İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı faaliyet gösteren farklı birimler arasındaki görev ve sorumlulukları netleştiren, tam ve etkin koordinasyonu sağlayan sistemler oluşturunuz. Bu birimlerin tamamının (i) ayrıntılı risk değerlendirmelerine göre koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının uygulanmasını sağlamakta (ii) kararlarının uygulanışını denetlemekte ve (iii) mağdurlarla olay sonrası devam eden, şiddetten kurtulanları merkeze alan duyarlı bir yaklaşımla, onların güvenliklerini sağlama amacıyla zamanında iletişim kurulması konusunda tümüyle sorumluluk almalarını sağlayınız.
- Barolar aracılığıyla sunulan adli yardımın tüm ev içi şiddet mağdurları için erişilebilir olmasını sağlayınız.

İhlallere yönelik yaptırımlar yoluyla önleyici tedbir kararlarının uygulanmasını güçlendiriniz

- Koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının ihlalinde zorlama hapsi yaptırımının uygulanmasını sağlayınız.
- Koruyucu ve önleyici tedbir kararlarını ihlal eden ev içi şiddet faileri için elektronik kelepçelerin kullanımını geliştirmeye ve yaygınlaştırmaya devam ediniz.
- Elektronik kelepçe kullanımını sağlayan ekiplere, (İstanbul'da, Gayrettepe Asayiş Şube Müdürlüğü) diğerk polis birimleri, mahkemeler, savcılar ve ildeki Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri ile hızlı ve etkin bir şekilde koordine olabilmeleri için ek kaynak sağlayınız.
- Savcılara ve mahkemelere, koruyucu ve önleyici tedbir kararlarını defaten ihlal eden şüphelilerin, mağdur ve tanıkların güvenliği için tehdit oluşturmaları halinde, bunun ceza soruşturmaları kapsamında bir tutuklama nedeni olduğuna ilişkin açık yönergeler sağlayınız.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın koruyucu ve önleyici tedbirlerin uygulanmasını denetlemek konusunda illerdeki Şiddeti Önleme ve İzleme

Merkezlerinin performansı hakkında tam bir değerlendirme yapmasını ve ayrıntılı bilgi ve istatistikler yayınlamasını sağlayınız. Bakanlık, kadına yönelik şiddetle mücadeleyle odaklanan sivil toplum grupları ve il barolarının kadın hakları merkezlerinin ve komisyonlarının yanı sıra diğer ilgili bakanlıklarla Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin yeniden yapılandırılması planlarının içeriğini istişare etmelidir.

Mağdurlar için adaletin ve tazminatın sağlanmasına yönelik adımları güçlendiriniz

- Savcıların, faillerin ev içi şiddet ile kadına ve kız çocuklarına karşı şiddet iddiaları hakkında kovuşturulmalarına ve adil bir yargılama ile suçun ağırlığına uygun bir cezaya mahkûm edilmelerini sağlayabilecek kapsamlı, zamanlı ve etkili soruşturmalar yürütmelerini sağlayınız.
- Soruşturma süresince ev içi şiddet faili olduğu iddia edilenlere karşı mağdurların güvenliğini sağlayacak önleyici tedbir kararlarının alınması konusunda savcıların mahkeme kararlarını edinebilmelerini ve ceza hukukundaki masumiyet karinesini sekteye uğratmamak amacıyla süreçlerin birbirinden ayrı ve bağımsız olarak sürdürülmesini güvence altına alınız.
- Adalet Bakanlığı, faillerin verilen önleyici tedbir kararlarını defaten ihlal ettiği durumlarda mahkemelerin (askıda bir hüküm olan) hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı vermemelerinin sağlanması için yönergeler geliştirilmelidir.
- İlgili makamların, korunma talep eden mağdurları korumak için zamanında ve etkili adımlar atmadığı iddia edilen durumlarda, söz konusu yetkililerin soruşturmaya tabi tutulmasını ve kusurlu bulunmaları halinde haklarında disiplin işlemi yapılmasını sağlayınız.
- Anayasa Mahkemesi'nin T. A. kararı (2017/32972) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Opuz v. Türkiye kararı ile ilgili diğer içtihat uyarınca mağdurlara koruma sağlanması konusundaki özen yükümlülüklerini ihlal etmelerinin mağdurların hayatını tehlike altına soktuğu ya da mağdurları zarara uğrattığı durumlarda, yetkilileri, yargılanma ihtimalleri olan ceza soruşturmalarına tabi tutunuz.
- Önleyici ve koruyucu tedbir kararlarının verildiği ev içi şiddet vakalarında, tedbir kararlarının verildiği aşamada, kararları ihlal eden tarafları bir araya getirecek bir uzlaştırma girişiminde bulunulmamasını sağlayınız.

- Uzlaştırma süreçlerinin şiddet faillerinin suçlarından sorumlu tutulmaktan kaçınabilecekleri bir araç haline dönüşmemesini güvence altına alınız.
- Uzlaştırma sürecini yürütenlerin ev içi şiddet vakalarının kendilerine özgü karmaşıklığını anlamaları, uzlaştırmanın hiçbir zaman zorunlu olmadığını ve uzlaştırmanın mağdurları cezasızlığa rıza göstermeye teşvik etmek için bir süreç olmadığını mağdurlara açıklama görevlerini yerine getirebilmeleri için uygun şekilde eğitildiklerinden emin olunuz.
- Ev içi şiddet vakalarında uygun davranış biçimleri ve protokoller konusunda eğitilmeleri için uzlaştırma uzmanlarına yönelik eğitimler düzenleyiniz.

6284 sayılı kanun kapsamında verilen koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının etkinliğinin ölçülmesini sağlamak için veri toplama faaliyetlerini güçlendiriniz

- Valilikler tarafından düzenlenen üç aylık il koordinasyon toplantılarının yanı sıra, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı'ndan müfettişler ve analistlerle bakanlıklar arası bir çalışma grubu koordine ediniz. Çalışma grubunun ilk şikayetten itibaren koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının uygulanmasını izlemek ve ölçmek için bölgesel veya il bazında çalışmalarını sağlayınız. Türkiye genelindeki bulguları derleyerek kamuya açık şekilde raporlayınız.
- Bu çabaya katkıda bulunmak için Adalet Bakanlığı'nın, ihlallerle ilgili tüm verilerin tespit edilmesini (UYAP sistemi aracılığıyla) sağlamak üzere, ihlal biçimlerini ve ihlale yönelik yaptırımları kategorize ederek, tüm koruyucu ve önleyici tedbir kararı ihlallerini kayıt altına alabilmesi ve koordinasyonu sağlayabilmesi için etkili bir sistemin oluşturulmasını sağlayınız.
- Adalet Bakanlığı'nın, failerin tutuklanma oranı ve ilgili ihlallere yönelik diğer yaptırımlara ilişkin verilerle karşılaştırıldığında, koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının ihlal edilme oranı hakkında tam veri sağladığından emin olunuz.

Mağdurların zararlarının tazminini ve adaletin desteklenmesini sağlamak için veri toplama faaliyetlerini güçlendiriniz

- Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün Türk Ceza Kanunu'nun tüm maddeleri kapsamında kadına karşı şiddet ve ev içi şiddet faillerinin ceza soruşturması, kovuşturması, mahkûmiyet ve beraat kararlarının sonuçları hakkında, yalnız cinayet değil, aynı zamanda fiziksel saldırı, tecavüz, evlilik içi

tecavüz dahil cinsel şiddet, sözlü, çevrimiçi veya diğer türlerde taciz, tehdit, hakaret, ısrarlı takip, mülke saldırı içeren suçlar ve diğer ilgili suçlara odaklanan ayrıntılı, ayrıştırılmış veriler sunmasını sağlayınız.

Tüm verileri yayınlayarak şeffaflığı artırınız

- Ev içi şiddet mağdurlarını korumak için yetkililerin aldığı tedbirler, önleyici ve koruyucu tedbirlerin uygulanmasına dair ayrıntılar, bu tür tedbirleri ihlal etmeleri dolayısıyla faillere yönelik alınan yaptırımlar, şikayetlerin kovuşturmayaya yer olmadığı ya da kovuşturulmasına karar verilmesine ve ilgili yargılamanın sonuçlarına ilişkin istatistik verilerin erişilebilir, şeffaf bir şekilde halka açık hale getirildiğinden emin olunuz.

Ev içi şiddet ve kadına karşı şiddetle mücadelenin kapasitesini, kaynaklarını ve desteğini artırınız

- Ev içi şiddet ve kadına karşı şiddetle mücadele eden polis birimlerine, uluslararası en iyi uygulama standartlarına uygun olarak mağdurlarla görüşülecek özel alanlar da dahil olmak üzere kadına karşı şiddete yanıt verebilecek yeterli kapasite ve kaynak ile mağdurların ihtiyaçlarının bizzat ilgili polis birimlerinde değerlendirilmesinde yardımcı olacak psikologlar sağlayınız.
- Ev içi şiddet ve kadına karşı şiddetle ilgilenen polis birimlerine, şiddete mağdur merkezli müdahaleye ilişkin düzenli eğitimler, şiddet mağdurları ve fail olduğu iddia edilen kişilerle profesyonel etkileşimlerini ve görüşmelerini yürütmelerine yardımcı olacak danışmanlık hizmetleri ve zihinsel sağlık desteğine erişim imkanı sağlayınız.
- Koruyucu ve önleyici tedbir kararları vermekle sorumlu mahkeme ve savcılık makamlarına, dosya yüklerini azaltabilmeleri, durum uygun olduğunda mağdurlarla şahsen görüşebilmek için zaman ayırabilmelerini sağlamak amacıyla kapasitelerini artırınız.

Ev içi şiddet ve kadına karşı şiddet konularında uzmanlığa sahip sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğini artırınız

- Aile ve Sosyal Hizmetler, Adalet ve İçişleri Bakanlıklarının mevzuat hazırlıkları ile politika planlaması süreçlerinde ev içi şiddet ve kadına karşı şiddet alanında

uzmanlık sahibi sivil toplum kuruluşları ile etkili ve sürekli istişarede bulunmalarını sağlayınız.

- Hukuka ve ahlaka aykırı hareket ettikleri iddiasıyla Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun kapatılması için yürütülen hukuki süreçler de dahil olmak üzere sivil toplum örgütlerine yönelik yargısal tacizi durdurunuz.

Avrupa Konseyi'ne öneriler:

- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, ev içi şiddete ilişkin Opuz grubu davalarının infazının denetlenmesine ilişkin Aralık 2022 tarihli incelemesinde, Türkiye hükümetinin yukarıdaki öneriler doğrultusunda uygulamaya koyması için bazı belirli genel tedbirler alınmasını öngörmelidir.
- Parlamenterler Meclisi de dahil olmak üzere Avrupa Konseyi'nin diğer organları, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmenin iptali için Türkiye'ye baskı yapmalı ve Türkiye'deki durumun izlenmesi bağlamında ev içi şiddet konusuna yönelik dikkatini artırmalıdır.
- Avrupa Konseyi, şiddet mağdurları için daha fazla tazminat ve destek talebinde bulunulması için baskı kurmalı, ev içi şiddeti izlemek ve onunla mücadele etmek için sivil topluma ve hükümete ait girişimlere destek sağlamalıdır.

BM organlarına öneriler:

- BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi, Türkiye'nin CEDAW Sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerini incelemeye öncelik vermeli, yetkililere İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararını geri almaları için baskı yapmalıdır.
- BM Kadına Karşı Şiddet Özel Raportörü, Türkiye'de ev içi şiddete karşı koruma ve İstanbul Sözleşmesi'nden geri çekilmenin etkisinin incelenmesini içeren bir ülke ziyareti gerçekleştirmek için talepte bulunmalıdır.
- BM Hukukta ve Uygulamada Kadına Karşı Ayrımcılık Çalışma Grubu, Türkiye'ye bir ülke ziyareti talep etmelidir.

Türkiye'nin Uluslararası Mütteliklerine Öneriler:

- Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesinin iptali ve 6284 sayılı yasanın tam olarak uygulaması için baskı yapınız.

- İkili ve çok taraflı ilişkilerde kaygı verici kritik bir konu olarak ev içi şiddeti gündeme getiriniz ve Türkiye hükümetini yukarıda belirtilen reformları gerçekleştirmeye teşvik ediniz.

EK: 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'dan seçilmiş bazı maddeler

İKİNCİ BÖLÜM

Koruyucu ve Önleyici Tedbirlere İlişkin Hükümler

Mülkî amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları

MADDE 3 – (1) Bu Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere mülkî amir tarafından karar verilebilir: a) Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması.

b) Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddi yardım yapılması.

c) Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi.

ç) Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması.

d) Gerekli olması hâlinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanması.

(2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birinci fıkranın (a) ve (ç) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülkî amirin onayına sunar. Mülkî amir tarafından kırksekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar.

Hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları

MADDE 4 – (1) Bu Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak aşağıdaki koruyucu tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere hâkim tarafından karar verilebilir:

- a) İşyerinin değiştirilmesi.
- b) Kişinin evli olması hâlinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi.
- c) 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunundaki şartların varlığı hâlinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması.
- ç) Korunan kişi bakımından hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağına anlaşılması hâlinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi.

Hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararları

MADDE 5 – (1) Şiddet uygulayanlarla ilgili olarak aşağıdaki önleyici tedbirlerden birine, birkaçına veya uygun görülecek benzer tedbirlere hâkim tarafından karar verilebilir:

- a) Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması.
- b) Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi.
- c) Korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması.
- ç) Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması.
- d) Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması.
- e) Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi.
- f) Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi.
- g) Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi.
- ğ) Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi.
- h) Korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların

buldukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması.

1) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması.

(2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birinci fıkranın (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hâkimin onayına sunar. Hâkim tarafından yirmidört saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar.

3) Bu Kanunda belirtilen tedbirlerle birlikte hâkim, 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir.

(4) Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.

İhbar

MADDE 7 – (1) Şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı hâlinde herkes bu durumu resmi makam veya mercilere ihbar edebilir. İhbarı alan kamu görevlileri bu Kanun kapsamındaki görevlerini gecikmeksizin yerine getirmek ve uygulanması gereken diğer tedbirlere ilişkin olarak yetkilileri haberdar etmekle yükümlüdür.

Tedbir kararının verilmesi, tebliği ve gizlilik

MADDE 8 – (1) Tedbir kararı, ilgilinin talebi, Bakanlık veya kolluk görevlileri ya da Cumhuriyet savcısının başvurusu üzerine verilir. Tedbir kararları en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer hâkiminden, mülkî amirden ya da kolluk biriminden talep edilebilir.

(2) Tedbir kararı ilk defasında en çok altı ay için verilebilir. Ancak şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin devam edeceğinin anlaşıldığı hâllerde, resen, korunan kişinin ya da Bakanlık veya kolluk görevlilerinin talebi üzerine tedbirlerin süresinin veya şeklinin değiştirilmesine, bu tedbirlerin kaldırılmasına veya aynen devam etmesine karar verilebilir.

(3) Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz. Önleyici tedbir kararı, geciktirilmeksizin verilir. Bu kararın verilmesi, bu Kanunun amacını gerçekleştirmeyi tehlikeye sokabilecek şekilde geciktirilemez.

- (4) Tedbir kararı, korunan kişiye ve şiddet uygulayana tefhim veya tebliğ edilir. Tedbir talebinin reddine ilişkin karar ise sadece korunan kişiye tebliğ edilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ilgili kolluk birimi tarafından verilen tedbir kararı şiddet uygulayana bir tutanakla derhâl tebliğ edilir.
- (5) Tedbir kararının tefhim ve tebliğ işlemlerinde, tedbir kararına aykırılık hâlinde şiddet uygulayan hakkında zorlama hapsinin uygulanacağı ihtar yapılır.
- (6) Gerekli bulunması hâlinde, tedbir kararı ile birlikte talep üzerine veya resen, korunan kişi ve diğer aile bireylerinin kimlik bilgileri veya kimliğini ortaya çıkarabilecek bilgileri ve adresleri ile korumanın etkinliği bakımından önem taşıyan diğer bilgileri, tüm resmi kayıtlarda gizli tutulur. Yapılacak tebligatlara ilişkin ayrı bir adres tespit edilir. Bu bilgileri hukuka aykırı olarak başkasına veren, ifşa eden veya açıklayan kişi hakkında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.
- (7) Talep hâlinde ilgililere kişisel eşya ve belgelerinin kolluk marifetiyle teslimi sağlanır.

İtiraz

- MADDE 9 –** (1) Bu Kanun hükümlerine göre verilen kararlara karşı tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde ilgililer tarafından aile mahkemesine itiraz edilebilir.
- (2) Hâkim tarafından verilen tedbir kararlarına itiraz üzerine dosya, o yerde aile mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için birinci daireye, o yerde aile mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde asliye hukuk mahkemesine, aile mahkemesi hâkimi ile asliye hukuk mahkemesi hâkiminin aynı hâkim olması hâlinde ise en yakın asliye hukuk mahkemesine gecikmeksizin gönderilir.
- (3) İtiraz mercii kararını bir hafta içinde verir. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir.

Tedbir kararlarının bildirim ve uygulanması

- MADDE 10 –** (1) Bu Kanun hükümlerine göre alınan tedbir kararları, Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlükleri ile verilen kararın niteliğine göre Cumhuriyet başsavcılığına veya kolluğa en seri vasıtalarla bildirilir.
- (2) Bu Kanun kapsamında ilgili mercilere yapılan başvurular ile bu başvuruların kabul ya da reddine ilişkin kararlar, başvuru yapılan merci tarafından Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlüklerine derhâl bildirilir.
- (3) Korunan kişinin geçici koruma altına alınmasına ilişkin koruyucu tedbir kararı ile şiddet uygulayan hakkında verilen önleyici tedbir kararlarının yerine getirilmesinden, hakkında

koruyucu veya önleyici tedbir kararı verilen kişilerin yerleşim yeri veya bulunduğu ya da tedbirin uygulanacağı yer kolluk birimi görevli ve yetkilidir.

(4) Tedbir kararının, kolluk amirince verilir ve uygulandığı veya korunan kişinin kollukta bulunduğu hâllerde, kolluk birimleri tarafından kişi, Bakanlığın ilgili il veya ilçe müdürlüklerine ivedilikle ulaştırılır; bunun mümkün olmaması hâlinde giderleri Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak üzere kendisine ve beraberindekilere geçici olarak barınma imkânı sağlanır.

(5) Tedbir kararının ilgililere tefhim veya tebliğ edilmemesi, kararın uygulanmasına engel teşkil etmez.

(6) Hakkında barınma yeri sağlanmasına karar verilen kişiler, Bakanlığa ait veya Bakanlığın gözetim ve denetimi altında bulunan yerlere yerleştirilir. Barınma yerlerinin yetersiz kaldığı hâllerde korunan kişiler; mülkî amirin, acele hâllerde kolluğun veya Bakanlığın talebi üzerine kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis, yurt veya benzeri yerlerde geçici olarak barındırılabilir.

(7) İşyerinin değiştirilmesi yönündeki tedbir kararı, kişinin tabi olduğu ilgili mevzuat hükümlerine göre yetkili merci veya kişi tarafından yerine getirilir.

Kolluk görevleri

MADDE 11 – (1) Kolluk görevleri, kolluğun merkez ve taşra teşkilâtında bu Kanunda belirtilen hizmetlerle ilgili olarak, çocuk ve kadının insan hakları ile kadın erkek eşitliği konusunda eğitim almış ve ilgili kolluk birimince belirlenmiş olan yeteri kadar personel tarafından yerine getirilir.

Teknik yöntemlerle takip

MADDE 12 – (1) Bu Kanun hükümlerine göre verilen tedbir kararlarının uygulanmasında hâkim kararı ile teknik araç ve yöntemler kullanılabilir. Ancak, bu suretle, kişilerin ses ve görüntüleri dinlenemez, izlenemez ve kayda alınamaz. (2) Teknik araç ve yöntemlerle takibe ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

Tedbir kararlarına aykırılık

MADDE 13 – (1) Bu Kanun hükümlerine göre hakkında tedbir kararı verilen şiddet uygulayan, bu kararın gereklerine aykırı hareket etmesi hâlinde, fiili bir suç oluştursa bile

ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre hâkim kararıyla üç günden on güne kadar zorlama hapsine tabi tutulur.

(2) Tedbir kararının gereklerine aykırılığın her tekrarında, ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre zorlama hapsinin süresi onbeş günden otuz güne kadardır. Ancak zorlama hapsinin toplam süresi altı ayı geçemez.

(3) Zorlama hapsine ilişkin kararlar, Cumhuriyet başsavcılığınca yerine getirilir. Bu kararlar Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlüklerine bildirilir.

Combating Domestic Violence in Turkey

The Deadly Impact of Failure to Protect

Türkiye, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı şiddet vakalarının yüksek sayıda görülmesine rağmen, 2021 yılında İstanbul Sözleşmesi olarak da bilinen Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nden çekildi. Bugüne dek bunu yapan tek ülke Türkiye oldu. Bu raporda Türkiye'de sorumlu kamu otoritelerinin ve karar vericilerin kadınları aile içi şiddetten koruma, şiddetin tekrarını önleme ve faillerden hesap sorma konusundaki sicilleri incelenmektedir. Mahkemeler ve kolluk görevlileri tarafından, Türkiye'de yürürlükte olan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca verilen koruyucu ve özellikle de önleyici tedbir kararları raporda ele alınmaktadır.

Aile içi şiddet mağdurları ve onların avukatlarıyla, kolluk görevlileriyle, hakim ve savcılarla yapılan görüşmelerden yola çıkan rapor, kadınların polise veya savcılıklara şikayette bulunduğu, failin mağdurla ilişki kurmasını engelleyen önleyici veya, bir kaç vakada, bir sığınma evine yerleştirilmek gibi koruyucu tedbir kararları aldığı 18 vakayı ayrıntılı olarak inceliyor. İncelenen vakaların altısında, yetkililer tarafından risk altında olduğu bilinen ve korunmak amacıyla mahkeme kararı almış olan kadınlar, şiddet faili mevcut veya eski eşleri veya partnerleri tarafından yine de öldürüldüler. Diğer vakalarda ise kadınlar çok sayıda önleyici tedbir kararı çıkartmış, ancak şiddet failleri, mağdurla iletişime geçmelerini yasaklayan bu kararları defalarca ihlal etmişler ve şiddet döngüsü sürmüştür.

İnsan Hakları İzleme Örgütü kadınların şiddetten korunması konusunda zaafların incelendiği araştırmada; önleyici tedbir kararlarını ihlal eden failerin zorlayıcı yaptırımlara tabi tutulması, ceza kovuşturmalarının zamanında açılması, koruyucu tedbirlerin zorlayıcı yaptırımlarla uygulanmasını sağlamaktan sorumlu yetkililerden hukuk önünde hesap sorulması, yetkili makamlar arasındaki eşgüdümün geliştirilmesi ve koruma çerçevesindeki zaafların tespit edilebilmesi için veri toplamanın iyileştirilmesi gibi bir dizi tavsiye sunuyor.

(Soldan) Güllü Yılmaz, Ayşe Tuba Arslan, Müzeyyen Boylu, Pelda Karaduman ve Remziye Yoldaş, korunmak amacıyla mahkeme kararı çıkartmış olmalarına rağmen öldürüldüler. Görseldeki metin, Anayasa Mahkemesi'nin, yetkililerin bir kadını şiddet faili eski eşinden korumak konusundaki zaaflarının, onun öldürülmesinde pay sahibi olduğuna hükümeden Eylül 2021 tarihli kararından bir alıntı içerir.

© 2022 İnsan Hakları İzleme Örgütü